CRAANEN.

OBSERVATIO

MED SOC
OF
LONDON

1687

65222/A/1

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

CRAANEN, T.

OBSERVATIONES

Excerptæ ex prælectionibus publicis, privatisque collegiis
Viri Clariſſimi

THEODORI CRAANEN,

Olim in Leidenſi Academia Med. Proff.
Nunc Conſil. & Archiatr. aug. ac potentiſſimi electoris BRANDEBURGICI.
Nec non Curat. Acad. Duisburg.

Quibus emendatur & illuſtratur V. Inſtitutionum Liber

DANIELIS SENNERTI,
De auxiliorum Materiâ.

Auctore P. V. D. *Med. Doct.*

MEDICAL SOCIETY OF

LUGD. BATAV.
Apud JACOBUM MOUQUE,
Anno 1687.

PRÆFATIO
Ad LECTOREM.

Quantæ neceſſitatis ſit ars Medica, & ejus praxis, oſtendit ſignis evidentibus quotidiana experientia. artis tam nobilis, tamque neceſſariæ cognitionem, ut aſſequatur, ſtudiis medicis deditus, ante omnia ſciat, oportet, in quo conſiſtat remediorum vis, ex quo particularum genere ſingula ſimplicia ſint conflata, & quô pactô operentur in corpore humano. Hâc re bene perſpectâ non ſolum videbit confeſtim, omnia ſimplicia remedia non conſtare ex unô eodemque genere particularum (antiquos diviſionem medicamentorum non ſanô judicio feciſſe, illis ipſis non

 bene

bene cognitum fuiſſe, in quo conſiſteret temperies vel intemperies, calor, frigus, ſiccitas & humiditas medicamentorum, ut neque quâ ratione medicamenta partes corporis noſtri emollirent, indurarent, aperirent, quâ ratione pus producerent, carnem procrearent, & cuticulæ illam contegerent, & quæ ſint alia ejus modi) ſed etiam, quænam medicamenta in curam hujus vel illius morbi debeant conjungi.

Ut adoleſcentibus φιλίατροις via pateret ad hæc ſacra, multum operæ inſumſit vir magni nominis *Theodorus Craanen*, cum Leidæ medicam profiteretur, præcipue vero cum in hunc finem tum in publicis prælectionibus, tum in privatis collegiis,

aggrederetur expoſitionem libri quinti inſtitutionum *Danielis Sennerti*, de materia auxiliorum.

Sed cum vir ille iverit illuc, quò evocatus eſt ab ipſâ fortunâ, nihil quidem *Batavis* exſpectandum ab ore ejus. Quapropter ut in tanto damno nanciſcamur aliquod ſolatium, exhibemus omne id, quod ex viri prælectionibus & collegiis petitum, & maximâ diligentiâ chartæ mandatum eſt, ad illuſtrationem & emendationem *Sennerti*. in Calce libelli addidimus, quô pactô remedia, non, ſecundum antiquorum placita, juxta operationes eorum in noſtro corpore, ſed verò juxta particularum magnitudinem, figuram, poros, ramoſitatem,

flexilitatem, rigiditatem & cohæſionem debebant dividi, quę omnia ab ipſo profeſſore jam dicto, dictata & in chartam conjectà ſunt.

Habet porro libellus hic tres indices, quorum prior indicat generalia capitum argumenta, & omnes ſectiones ipſorum.

Alter omnia auxilia, quæ citantur in hoc libello: at vero cum antiqui diviſerent medicamenta ſecundum effectus, quos ex iis in noſtro corpore viderent, neceſſariò debuere unó eodemque remedio uti in ſcopos varios, & ita diverſis in locis, capitibuſque illa citare, ut exempli gr. locuta ſunt de abſinthio, de quo dixere c. 3. §. 6 eſſe calidum in gradu ſecundo, & §. 17. eſſe ſiccum gradu tertio,

tio, c.4.§.12, eſſe ſtomachicum §.14. eſſe hepaticum, §.16. eſſe nephriticum, c.6.§.7. eſſe aperiens, §.10. eſſe extergens, & obſtructiones aperiens, c.8.§,2. eſſe repellens, c. 16. §. 1. eſſe menſes movens, & c. 21. eſſe alexipharmacum & ſic porro. Quod non opus erat ita facere, ſi diviſiones ſuas inſtituiſſent pro figurâ particularum. Obſervare quoque eſt in Indice ſecundo literam c. ſignare Caput, & ſignum §. hoc, ſectionem. Lector itaque ſcire volens, quibus effectibus veteres Media deſtinaverint, inſpiciat in Indice primo caput atque ſectionem, & hoc pacto inveniet omnia, prout jam de abſinthio diximus. at ſi forte ſignum, quod ſectionem demonſtrat,

ſtrat, ubique non ſit expreſſum, notulæ arithmeticæ, quæ capita ſignat, poſt ſe habebunt (:) duo puncta, & nota iſta numeri, quæ præcedentem notam excipit, ſectionem exhibebit.

Tertius Index indicat auxilia, quæ rationibus ſuis *Craanius* illuſtravit.

Accipe itaque Lector, benevolà manu libellum hunc, é quo multa & certa ad te manabit utilitas.

VALE.

EXAMEN Medicamento-rum.

Cap. I.

Quid ſit Medicamentum.

§. I.

VLtima ſuper eſt Medicinæ pars θεραπευτικὴ, quæ hominem in morbos prolapſum priſtinæ ſanitati reſtituit, morboſque hominem infeſtantes è corpore expellit. Ut autem hunc ſuum finem aſſequatur Medicus, duobus omnino inſtructus ſit, neceſſe eſt, primo *Methodo*, qua per Indicationes juvantia inveniat; deinde *inſtrumentis* ſeu materia auxiliorum, qua id, quod per indicationes inventum eſt, exſequatur.

§. 2. Auxiliorum autem materia ad tria capita commode redigitur, δίαιταν; χειρεργίαν, & φαρμακευτικήν.

§. 3. Principio autem monendum, diſcernendum eſſe inter βοηθήματα, ſeu auxilia, & inter ὕλην βοηθημάτων, ſeu materiam auxiliorum. Auxilium enim eſt id, quod ab Indicante ad agendum præcipitur, ſemperque unum eſt; ut calefaciendum eſſe: Materia autem auxilii eſt id, per quod à Medico id, quod indicans jubet, peragitur, quod multiplex eſſe poteſt, ut dum calefaciendum eſt, poteſt id fieri pipere, zingibere, abſinthio, &c.

§. 4. Cum autem de Materia diætetica ſatis *libro præcedente* dictum ſit, ſupereſt ut de Medicamentis & Chirurgia dicamus. Et primo Medicamenta quod attinet, per *Medicamentum* intelligimus omne id, quod ἀλλοιωτικόν eſt τῆς φύσεως, quod corpus noſtrum alterare poteſt, & à ſtatu pręternaturali ad naturalem reducere.

Qua

Qua ratione ab alimento & veneno differt. Alimentum enim, quatenus tale, ſolùm eſt αὐξητικὸν τῆς οὐσίας, ſeu corpus noſtrum inſtaurat & auget, Medicamentum alterat, non inſtaurat. Si quid vero ſimul corpus alere & alterare poteſt, eſt [a] alimentum medicamentoſum. [b] Venena verò neque corpus noſtrum alunt, neque alterant; ſed φθαρτικὰ ſunt τοῦ σώματος, corpuſque noſtrum corrumpendi vim habent.

(a) *Alimentum medicamentoſum.*] Videtur compoſitum quid; ut multa dantur talia. nempe quod conſtat ex alimento & medicamento: particulæ enim alimentoſæ & medicamentoſæ in illo ſunt. alimentoſæ particulæ transmittunt materiam ætheream, convenientem noſtro ſanguini: Medicamentoſæ vero transmittunt per poros ætherem inconſuetum, nempe non convenientem ætheri noſtri ſanguinis, qui tunc luctam aliquam ſeu fermentationem excitat: & ſi fermentatio noſtri ſanguinis (nempe conſueta) major ſit, quam peregrinam, tunc ejiciuntur particulæ peregrinum ætherem transmittentes, ut fæces eji-

ciuntur ex recenti cereviſia, quæ particulæ ſunt, quæ motum fermentationis obſequi non poſſunt, ita fit in purgatione, de qua poſtea latius.

Hinc oritur quæſtio, quare natura dicatur medicamento aſſueſcere, aſſueſcere nempe non alterare, nam idem eſt, ac ſi diceremus medicamentum non alterat: ratio eſt, quia tamdiu idem medicamentum uſurpamus, particulæ æthereæ per illum medicamentum fluentes, ibi ita multiplicantur, ut prædominantur, ſicque conſtituunt naturam ſanguinis, ut ab eodem medicamento non alteretur magis, ſed fiat quid indifferens, quod nec ſit medicamentum, nec alimentum.

Hinc ſequitur, quod in omnibus morbis chronicis utile ſit, medicamentum, quamvis optimum, mutare, quia nullus datur amplius conflictus inter medicamentum & ſanguinem: æther enim tunc valde ſimilis fit ætheri, in noſtro ſanguine exiſtenti, ideo ſatius eſt medicamentum aliud earundem virium adhibere, ut poſſit, ex diverſitate materiæ æthereæ, major pugna excitari.

In affectibus non inveteratis, nocet quotidie mutare medicamenta, quamvis ſingula ſint bona, quia pori hoc medicamento vix confirmati, altero iterum deſtruuntur, quod peſſimum eſt.

(b) *Ve-*

(b) *Venena vero neque corpus noſtrum alunt neque alterant.*] Negativa ſunt, hæc nihil docent.

Venena ſunt duplicia, aut habent vim vehementer pungendi, & ſcindendi, adeoque vehementer ſunt corroſiva, & horum qualitas non eſt occulta, ſed apertiſſima.

Alterum genus magis eſt occultum, quia ibi nulla poſſit adverti vis ſcindens, aut pungens, ſed pori hic ſunt conſiderandi, qui tranſmittunt materiam æthercam admodum peregrinam, qualis non eſt in toto noſtro compoſito, & ſi ille æther in noſtro ſanguine prævalet, moritur homo, ſi vero æther noſtri ſanguinis prævalet, homo reſtituitur.

CAPUT II.

De Facultatibus medicamentorum in genere.

§. I.

SUnt autem medicamenta duplicia, alia ſimplicia, alia compoſita. *Simplex* eſt, quod à ſola natura tale eſt, nihilque ex arte permixtum habet; *Compoſita* vero ſunt, quando ab arte plures naturales res in unius

medicamenti formam commiſcentur.

§. 2. Simplicia petuntur è *plantis*, *animalibus*, & *mineralibus*. *Plantaque* ſumuntur vel integræ, vel earum partes, radices, ligna, medulla, cortex, folia & ſurculi, flores, ſemina, fructus, ſucci, gummi, reſinæ, olea, liquores, ut vinum.

§. 3, *Animalia* quoque vel integra adhibentur, vel eorum partes, ut cornu cervi, medullæ, caro; vel quæ in iis generantur, ut lac, ova; vel eorum opera ſunt, ut mel, cera; vel excrementa, ut fel, urina.

§. 4. [a] Sub *mineralibus* comprehenduntur non ſolum proprie dicta mineralia, vitriolum, antimonium, ſulphur & metalla, ac eorum recrementæ; verum etiam varia terrarum genera, ut terra Lemnia, ſigillata, bolus Armenus: ut & lapides & gemmæ omnes; item ſalium varia genera, & ſucci in terra concreti, cujuſmodi eſt naphtha: item aquæ ther-

thermales. In quam claſſem & [b]manna referenda, ſi non alia ei conſtituenda ſedes.

(a) *Sub mineralibus.*] Per mineralia hic intelligit omnia, quæ è terra effodiuntur.

(b) *Et manna.*] Eſt ſpecies roris ex aëre, nocturno tempore, deſcendentis.

§. 5. Rerum tam variarum facultates ſunt variæ; atque hinc variæ medicamentorum diviſiones. Primo enim medicamenta alia dicuntur actu talia; alia potentia talia. [a] *Actu* talia dicuntur, quæ id, quód dicuntur eſſe, actu quaſi abſoluto & præſente obtinent, atque adeo expromta ἐνεργείᾳ, & primo quoque contactu corpus noſtrum ea, qua prædita ſunt, qualitate afficere poſſunt. Ita aqua & glacies actu frigida ſunt, quia quocunque modo corpori applicata illud mox refrigerare poſſunt. [b] *Poteſtate* vero talia ſunt, quorum vis primo contactu non percipitur, ſed

quaſi ſopita delitеſcit, nec actu ſeſe exſerit, donec à calore noſtro aliquo modo immutetur, exuſcitetur, atque in actum deducatur. [c] Ita piper & vinum, etſi ad tactum ſint frigida, nihilominus calefaciunt.

(a) *Medicamenta actualia.*] Sunt ferra ignita, quibus aduruntur partes affectæ, veluti oſſa carie affecta. Medicamenta actualia ſunt, quorum particulæ ſunt in actuali motu, ut ferra, &c.

(b) *Potentialia ſunt.*] Quæ habent particulas, juxta ſe quieſcentes, aut ſaltem minus motas, ſic ſpiritus vini poſſit dici actu frigidus, quamvis ſit potentiâ calidus, cum in actum in corpore noſtro educitur.

Sic nihil poſſit concipi calidum à nobis, niſi quod habet majorem motum, quam particulæ, in noſtro corpore contentæ: Eſtque calor relativum quid ad noſtrum corpus.

(c) *Ita piper.*] Tunc calidum dicitur, cum ejus particulæ ſunt disjunctæ, & in ſtatu motus poſitæ.

§ 6. Etſi vero medicamentorum vires variæ ſint: commodiſſimè tamen

men dividi poſſunt in manifeſtas & [a] occultas. *Manifeſta* appellantur eæ, quæ ſenſus noſtros afficiunt, ſeu quæ qualitates, quæ ſenſu deprehenduntur, in patiente excitant, & quarum cauſa manifeſta reddi poteſt.

(a) *In occultas.*] Eſt in ignoratas.

§. 7. *Occultæ* vero ſunt, quæ non qualitates ſenſui obvias producunt in patiente, ſed abdita proprietate aliquid agunt; humorem nimirum certum expurgant, membrum aliquod roborant, venenum expugnant, aut quæ extra corpori appenſa & geſtata in id agunt, quarum cauſæ manifeſte explicari non poſſunt, nullaque alia ratio reddi, quam quod talis vis ex peculiari naturæ proprietate ipſis competat. Etſi vero ſunt, qui occultas qualitates rejiciunt: tamen ad manifeſtas omnia deducere qualitates, ſummam impudentiam eſſe, recte cenſet J.C.Scaliger, *exerc.* 218. *ſect.* 8. & qui hoc tentant, rationes

vel ineptas & ridiculas afferunt; vel ea etiam negant, quæ experientia confirmata ſunt. Suntque toto genere hæ facultates atque actiones ab illis diverſæ, ut tum ex aliis, quæ ſupra *lib.* 2. *part.* 2. *c.* 12. dicta ſunt, tum ex eo inprimis, quod vires harum qualitatum longe ſunt majores, quam primarum qualitatum, & in minimo corpore maxima ſæpe earum efficacia eſt.

§. 8. Sunt autem utræque & manifeſtæ & occultæ medicamentorum facultates atque actiones variæ.

§. 9. Manifeſtæ qualitates [a] aliæ ſunt primæ, aliæ ſecundæ, aliæ tertiæ. *Primæ* habent vim calefaciendi, refrigerandi, humectandi, ſiccandi. *Secundæ* emollire, indurare, condenſare, rarefacere, reſolvere, attenuare, incraſſare, attrahere, repellere. *Tertiæ* urinam movere, menſes ciere & ſiſtere, vomitum movere, carnem generare, calculos frangere poſſunt; etſi proprietati totius ſub-

ſubſtantiæ vis calculos frangendi commodius tribui poſſit, ut infra. *cap. 17. dicetur.*

(a) *Aliæ ſunt primæ, aliæ ſecundæ, aliæ tertiæ.*] Diviſionem in tres qualitates, quam authores faciunt, omnino improbamus.

Authores enim retulerunt medicamenta in ordinem quendam, ita ut, quæ illis videbantur manifeſtiora, dicebantur primæ qualitatis; quæ minus manifeſta, ſecundæ qualitatis; & quæ minime, tertiæ: quamvis manifeſtiores non intellixerunt, multo minus ſequentes. Nam in illis medicamentis, neque calor eſt, neque frigus, neque ſiccitas, neque humiditas. Illi nunquam noverunt, quid ſit in objecto, quid in mente noſtra, quid excitat calorem, frigus, ſiccitatem & humiditatem.

Idea caloris confuſa eſt, nam in idea caloris nihil eſt, quod commune eſt cum idea agitationis particularum Non autem ideæ confuſæ dicuntur, quia inter ſe confunduntur, ſed quia nobis non detegunt eſſentias rerum, ideo *Carteſius* eas vocavit confuſas.

Calefactionem veteres conſideraverint in re ipſa, ſed eſt in mente noſtra. Idea enim caloris eſt toto cælo diverſa à calore

 in

in re ipſa, ſi veram caloris ideam velimus habere, debemus conſiderare illud, quod in re ipſa eſt.

Medicamenta calida nobis erunt, quæ in nobis excitant ideam caloris: Frigida, quæ frigoris ideam excitant, &c.

Videamus nunc, quæ ſint *calida*, & quæ *frigida*. *calida* ſunt quæ habent majorem motum quam noſtrum corpus: *Frigida*, quæ minorem habent motum, ita ut tantum ſint reſpectiva ad noſtrum corpus.

Frigida ſunt etiam quidem calida, ſed paululum frigidiora noſtro corpore, ſunt quidem in motu, ſed non tanto, ac noſtri corporis humores ex. gr. ſi aqua eſt tepida, quæ neceſſario aliquem calorem habet, tamen nobis erit frigida, ſi noſtri humores ſint in majori motu.

Sic etiam videmus, corpus ab uno homine dici calidum, quod ab alio rurſus dicitur frigidum, & hoc ſenſu, corpus poteſt eſſe calidum, & frigidum. Exinde videmus calorem & frigus meras eſſe ralationes. Gradus quietis non dantur, ſed illi inter ſe ſunt æquales.

Quæritur nunc, quâ ratione unum corpus ſolidum poteſt eſſe frigidius alio corpore ſolido?

Reſpondetur, Quod hic conſiderandi ſint diverſi pori, & per illos fluere diverſam materiam æthercam; ſic per unum corpus fluit

fluit plus materiæ primi elementi quam per aliud, & ex majori transfluxu illius materiæ primi elementi major fit calor: vel etiam, quia in uno corpore, plures ſunt pori, quam in alio.

Objicitur, Si corpus, quò ſit poroſius, eò majorem quantitatem materiæ æthereæ tranſmittat, glacies debebit calidior eſſe marmore; atqui falſum eſt poſterius, ergo prius.

Reſpondetur, Verum quidem eſſe glaciem eſſe poroſiorem, quod ex levitate ejus patet, ſed præterea ejus poros eſſe tantos, ut tranſmittant materiam, ſive globulos ſecundi elementi, & ut calor adſit corpori, opus eſt, ut multum materiæ primi elementi tranſmittatur, & ut globuli ſecundi elementi excludantur.

Si pori ſint tanti, ut non ſolum materiam æthereain tranſmittant, ſed etiam globuli ſecundi elementi, tunc nobis tale corpus non poteſt dici calidum: & ſi pori ſint accurate figurati, ad recipiendam materiam ſecundi elementi, tunc minime erit corpus calidum, & vix aderit primi elementi materia.

Si vero contingit, ut pori ſint tam parvi, ut excludantur ſecundi elementi materia, vel ut in ipſis poris ſint obſtacula, quò minus tranſire poſſint, tunc manebunt interſtitia, per quæ non fluit, niſi materia æ-

therea primi elementi, & quò corpora plura habent interſtitia, eò dicuntur calidiora.

Ex præcedentibus audivimus, & intelleximus, naturam caloris & frigoris, quæ non niſi relativa erant ad noſtrum corpus.

Naturam temperatorum jam ex dictis facile intelligimus, nam etiam illa, ut relata ſint conſideranda.

§. 10. Occultæ ſunt trium generum. Vel enim humorem certum peculiari facultate evacuant; vel cum membro aliquo peculiarem cognationem habent, unde dicuntur cephalica, καρδιακὰ; vel venenis reſiſtunt.

§. 11. Omnium autem medicamentorum facultates ſecundum mutationes, quas in corpore noſtro efficiunt, ad *ſex claſſes* referri poſſunt. *Primo* alia ad ἀλλοίωσιν novæque qualitatis inductionem ſpectant; qualia ſunt, quæ qualitatibus primis efficacia dicuntur, calefacientia nimirum, frigefacientia, humectantia, ſiccantia. Verum quia non quodlibet alte-

rans

rans cuilibet parti tuto adhiberi poteſt: merito alterantibus ſubjunguntur appropriata cuilibet membro. Deinde huc referuntur, quæ è ſecundarum numero ſunt, μαλακτικὰ καὶ σκληρωτικὰ, emollientia & indurantia: χαλαστικὰ, laxantia, ἀραιωτικὰ καὶ πυκνωτικὰ, rarefacientia & condenſantia: στεγνωτικὰ ἢ συνακτικὰ, ſtipantia & obſtruentia. στυπτικὰ, adſtringentia, καὶ ἀναστομωτικὰ, aperientia: λεπτύνοντα καὶ παχυντικὰ, attenuantia & incraſſantia, ἐμπλαστικὰ, implentia, & ἐκφρακτικὰ detergentia. Tandem huc pertinent ἀνώδυνα, ναρκωτικὰ, ὑπνωτικὰ, ſomnum conciliantia.

§. 12. In ſecunda claſſe ſunt, quæ in motu conciliando valent: ἑλκτικὰ καὶ ἐπισπαστικὰ, attrahentia, ἀποκρουστικὰ, repellentia.

§. 13. Ad tertiam claſſem referuntur, quæ in generatione alicujus conſiſtunt: πεπτικὰ, maturantia, ἐκπυητικὰ, pus generantia, σαρκωτικὰ carnem generantia, κολλητικὰ, glutinantia,

nantia, ἐπελωτικὰ, cicatricem inducentia, γάλακτος καὶ σπέρματος γεννητικὰ, quæ lac & ſemen generant.

§. 14. Ad quartam claſſem referuntur, quæ corrumpunt, καθαιρετικὰ, corrodentia, σηπτικὰ, putrefacientia; ἐσχαρωτικὰ cruſtam inducentia, καυστικὰ, adurentia; γάλακτος καὶ σπέρματος σβεστικὰ, lac & ſemen corrumpentia.

§. 15. Quinta claſſis complectitur ea, quæ in ablatione alicujus rei conſiſtunt: ὑπαγωγὰ, lenientia καθαρτικὰ. purgantia, ἐμετικὰ vomitoria, οὐρητικὰ, urinam cientia, ἱδρωτικὰ, ſudorifera, & διαφυρητικὰ ἐμμηνίων ἀγωγὰ; menſes cientia, ſecundinam expellentia, & ἐκβόλια, quæ fœtum mortuum extrahunt, λίθων θρυπτικὰ, calculum frangentia & expellentia, errhina, πταρμικὰ, ſternutatoria, ἀποφλεγματίζοντα, pituitam purgantia, βηχικὰ, thoracem expurgantia, ac quæ vermes necant & expellunt.

§. 16. In ultimam claſſem referri

poſſunt

poſſunt venenis reſiſtentia & alexipharmaca.

Caput III.

De Primis medicamentorum facultatibus.

PRimam claſſem quod attinet, & primo [a] Alterantia medicamenta, ad hominen ea collata quæ dicuntur [b] Temperata, quædam nullam in caliditate, frigiditate, humiditate, ſiccitate in homine pariunt mutationem; eaque vel ſimpliciter, & in omnibus qualitatibus talia, vel in duabus tantum. Intemperata autem ſunt, quæ calorem aut humiditatem corporis noſtri mutandi vim habent.

(a) *Alterantia.*] Hæc non ſolum ſpectant adfacultatem primam.

(b) *Temperata.*] Igitur ſunt, quæ gradum tremoris in fibroſo noſtri corporis contectu, nec augent, nec imminuunt: quando augent dicuntur calida; quando imminuunt frigida dicuntur.

Vel

Vel *temberata* ſunt, quæ neque majorem, neque minorem gradum caloris habent, quam noſtri humores : ita ut relationes maxime conſiderandæ ſint, & in quibus etiam conſiſtit alimentum noſtri corporis, & medicamentum. Ordinem medicamentorum differemus ad finem uſque quia tunc melius intelligemus, quid in illo ordine ſit.

§.2. Dividuntur porro à Medicis hæ qualitates [a] in gradus quoſdam, qui commodiſſime ab effectibus æſtimantur. *Primus* gradus eſt, ubi obſcure & vix ſenſibiliter medicamentum corpus noſtrum alterat. *Secundus* gradus eſt, quando manifeſte, citra tamen læſionem, noxam, moleſtiam, corpus alteratur. *Tertius* gradus eſt, quando non ſolum manifeſte, ſed & vehementer, neque citra moleſtiam & noxam, ſine corruptione tamen, corpus alteratur *Quartus* gradus eſt, qui vehementiſſime, & non ſine graviſſima læſione corpus noſtrum alterat.

(a) *In gradus quoſdam.*] Ordo, & diviſio medicamentorum in certos gradus ab authore, eſt admodum confuſa.

§. 3. In his gradibus ſingulis quædam adhuc conſtituuntur latitudines, quas *manſiones* vulgo nominant, prout intenſe, vel remiſſe, vel medio modo alterant; quod appellant in *principio, medio, fine.*

§ 4. Temperata ſunt: *Adiantum, aſparagus, glycyrrhiza, oleum dulce, pini nuclei, jujubæ ficus, ſebeſten, uvæ paſſæ, dactyli, gummi elemi, tragacanthum, ſevum vitulinum, caprinum, pinguedo ſuilla.*

§. 5. Calida in primo: Folia & Herbæ; *althæa, borrago, bugloſſum, beta, braſſica, chamæmelum, cuſcuta, eupatorium ſeu agrimonia, fumaria, linaria, melilotus, malabatrum,*[a] *nardi ſpica, ſcolopendrium verum, ſymphytum, tuſſilago.*

Flores: *borraginis, bugloſſi, betonicæ, buphthalmi, meliloti, chamæmeli, populi nigræ, ſtœchados Arabicæ, ſenecionis.*

Fructus; *amygdalæ dulces, caſtaneæ, jujubæ, nuces cupreſſi, nuces juglandes*

des virides, uvæ, mora matura, poma dulcia ſuaveolentia.

Semina; [b] *coriandri, fœnigræci, lini, lithoſpermi, lupini, ſeſami, oryzæ.*

Radices; *althææ, brancæ urſinæ, betæ, bugloſſi,* [c] *glyzyrrhizæ ſatyrii.*

Cortices, [d] *guajaci, tamariſci.*

Liquores; ſucci & gummi; *ſaccharum, bdellium, ladanum,* al. 2. *gummi hederæ.*

Sevum; *capreoli, damæ, cervi, butyrum recens.*

(a) *Nardi ſpica.*] Inſigniter eſt calida.

(b) *Semen coriandri.*] meretur numerari inter gradum ſecundum.

(c) *Radix glyzyrrizæ.*] Etiam inter gradum ſecundum.

(d) *Cortex ligni guajaci.*] Sunt calidiores ipſo ligno, & merentur numerari in confinio ſecundi, & tertii gradus.

Omnia quæ author dicit ſunt præter propter vera.

§ 6. Calida in ſecundo: *Abſinthium, anagallis, anethum viride, angelica, apium. artemiſia, betonica,*

ca, calamus odoratus, chamapitys, fœnumgræcum, hypericum, hedera, lupulus, meliſſa, marrubium, matricaria, myrrhis, ocymum, al. 3. *pimpinella, peucedanum, polium, roſmarinus; ſatureia, ſalvia, ſcabioſa, ſcordium,* al. 3. *ſtœchas; parthenium.*

Flores; *amomi, croci,* al 1. *caryophyllorum, ſchænanthum, lavendulæ, lupuli, meliſſæ, roriſmarini.*

Fructus; *capparis, nux moſchata, piſtacia, ficus ſiccæ, nuces ſiccæ.*

Semina; *anethi, apii, erobi ſeu ervi, erucæ, ocymi, urticæ.*

Radices: *apii, capparum, peucedani, pimpinellæ, napi, zedoariæ, rhodia.*

Cortices; *caſsia lignea, cinamomum,* al. in 3. *thuris, cappar. radic.*

Liquores, gummi, reſinæ; *vinum non antiq. ladanum, aloë, galban. myrrha, maſt. thus, pix arida, reſina, ſtyrax.*

Adeps; *leonina, pardi, urſina, vulpina.*

Calida

§. Calida in tertio: Metallica; *flos æris, æs æſtum, ſquama æris, ærugo, diphryges, alumen, ſal, nitrum, ſulphur, chalcitis.*

Herbæ ſeu folia; *abrotanum*, al 2. *aſarum, agnus caſtus, arum, amomum, ammi, anethum ſiccum, baccharis, dictamnum, caryphyllam, chamedrys, cnicus*, id eſt, *cartamus, centarium majus, minus, chelidonium, calamintha, conyza, mentaſtrum, fœniculum, epithymum, juniperus, helenium, hyſſopus, laurus, majorana, marum, mentha, nigella, œnanthæ, origanum, periclymenum, petroſelinum, ptarmica, pulegium, reſta bovis, ruta, ſabina, ſerpellum, ſiſym, brium*, al. 2, *thymum, trifolium, verbenaca, urtica.*

Flores; *agni caſti, epithymi, leucoii, œnanthæ, periclymeni.*

Fuctus; *baceæ juniperi, caryophylli, carpobalſamum, anacardia, piper*, al. 4.

Semina; *ammi, aniſi, amoni, carvi, cardamomi, cartami*, Galeno: Fern.

Fern. 2. *fœniculi, cumini, dauci, nigellæ, napi petroſelini, ſeſelios, ſtaphidis agriæ, viticis.*

Radices; *acori*, al. in 2. *aſari, ari, ſcillæ, dictamni, doronici, fœniculi, galangæ, hellebori utriuſque, helenii, iridis, petroſelini, raphani.*

Cortices; *macis.*

Liquores, lacrymæ, gummi; *vinum vetuſtius; aſa dulcis; fœtida, ammoniacum, cedria pix, opoponax, moſchus.*

§. 8. Calida in quarto: Metallica; *vitriolum, auripigmentum, ſandaracha, chryſocolla, miſy, ſory, melantheria.*

Herbæ ſeu folia; *lepidium, naſturtium utrumque.* al. 3. *porrum capitatum, ſtruthium, thapſia, tithymallus.*

Fructus; *piper.*

Semina; *naſturtii, ſinapi.*

Radices; *allium, cepa, coſtus, porrum capitatum, pyrethrum,*

Gummi; *euphorbium.*

§.9. Frigida in primo: Herbæ ſeu

Her-

folia ; *atriplex* , *oxylapathum* , *malva* , *myrtus* , *parietaria*.

Flores ; *malvæ* , *roſæ* , *violarum*.

Fructus ; *citri caro* , *cydonia mala* , *pyra* , *pruna*.

Semina ; *hordeum* , *milium*.

Radices ; *malvæ*.

Succi concreti ; *acacia* , al. in 2. *ſanguis draconis*.

Lapides ; *hyacinthus* , *ſapphirus* ; *ſmaragdus*.

§. 10. Frigida in ſecundo ; Folia & Herbæ ; *blitum*, *chondrilla* , *lactuca* , *lens paluſtris* , *intybus* , *hyacinthus* , *oxalis ſive acetoſa* , *plantago* , *polygonum* , *pſyllium* , *ſolanum*.

Flores ; *anemonæ luteæ* , *cichorii* , *nymphææ luteæ*.

Fructus ; *cucurbita* , *cucumis* , *galla* , *aurantia mala*, *punica*, *pruna Damaſcena* , *pepones* , *perſica*.

Semina ; *acetoſæ* , *cichorii* , *alkekengi*.

Lignum ; *ſantali*.

§. 11. Frigida in tertio : Herbæ ſeu

ſeu folia; *portulaca, mandragora, ſempervivum, hyoſcyamus*, al. in 4.

Flores; *balauſtia.*

Fructus; *mala aurea, mala inſana.*

Semina; *cicutæ, hyoſcyami, papaveris.*

Radices; *mandragoræ.*

Succus; *hypociſtidis.*

§. 12. Frigida in quarto: Herbæ ſeu folia; *cicuta, papaver.*

Fructus; *ſtrammoneæ.*

Liquores concreti; *meconium, opium*, ſecundum vulgarem ſententiam, ſed minus recte: calidum enim eſt.

§. 13. Humida in primo: Herbæ: *bugloſſum, helxine, malva.*

Flores; *bugloſſi*, [a] *malvæ, intybi.*

Fructus; *citri caro, jujubæ* [b] *amygdalæ dulces.*

Semina; *malvæ, ſeſami.*

Radices; [c] *ſatyrii*, [d] *bugloſſi*, [e] *glyzyrrhizæ, malvæ*, [f] *rapi.*

(a) *Flores & radices malvæ.*] Potius in-

 ter

ter emollientia ſunt numerandæ, quam inter humida.

(b) *Amygdalæ dulces.*] Quamvis ſint oleoſæ, non tamen dici poſſunt aquoſæ.

(c) *Radix ſatyrii.*] Eſt mediocre calidum.

(d) *Buglоſſi radix.*] Non humida.

(e) *Radix glycirrhizæ.*] Eſt ſicca. Siccum voca quod ſali abundat.

(f) *Rapæ.*] Non ſunt humidæ, ſed coctæ multum humidi imbibunt, quodammodo ſunt quidem oleoſæ.

Frigiditas & viſcoſitas poſſunt peccare humido adjunctæ.

§. 14. [a]Humida in ſecundo: Herbæ; *violaria*, *nymphaa*, *artiplex*, *blitum*, *lactuca*, *lens paluſtris*, *portulaca.*

Flores; *nymphaæ*, *violarum.*

Fructus; *cucurbita*, *melones*, *pepones*, quorum ſuccum aliqui in 3. ponunt, *perſica*, *pruna Damaſcena*, *uvæ maturæ*, [b]*ſaccharum.*

(a) *Humiditas.*] Tertium & quartum gradum humiditatis author omiſit, quia tertius gradus erat, in quo corpus non citra moleſtiam, & noxam alteratur. Et quar-

quartus gradus erat, qui corpus noſtrum cum graviſſima læſione & deſtructione alterat.

Humidum minime poteſt deſtruere & cum læſione corpus noſtrum alterare.

Intemperies humida nunquam poteſt peccare, imo eſt amica noſtro corpori.

Corpora viva non poſſunt eſſe ſine humiditate, ſed neceſſario debent eſſe humida, & non poſſunt eſſe nimis humida, ſi modo humiditas ſit ſola.

In hydrope non peccat humiditas, ſed obſtructiones, quæ impediunt, quo minus humida poſſunt excerni, alias natura poſuit ſufficientia emunctoria, ut per tranſpirationem inſenſibilem, per nares, per vaſa ſalivalia in ore, per renes, & cum fæcibus per alvum: ita ut humiditas in noſtro corpore nunquam peccet, niſi adſit frigus vel viſcoſitas, inde obſtructiones, & ex illis ruptiones fiunt vaſorum lymphaticorum.

In abdomine poteſt aqua colligi, primo, quando pori non ſunt ſatis patuli, quo tranſpiratio impeditur, ſecundo, quando pori veſicæ non pateant ad humidum imbibendum; & tertio quoque, cum pori inteſtinorum ſunt anguſtati, ita ut humidum ſuperfluum intra fiſtulam recipere non poſſit.

Quid humidius aquæ, & tamen author

illius non facit mentionem, neque per ſe peccare poteſt, quoniam particulæ humidæ, propter ſuam flexibilitatem, poſſint ſeſe accommodare ad omnium pororum figuras.

In thorace etiam aqua poteſt colligi, cum pori pulmonum ſint obſtructi, ita ut vapores, in thorace exiſtentes, non poſſint transire; ſed potiſſima cauſa aquæ in thorace, abdomine aliiſque partibus noſtri corporis, eſt obſtructio vaſorum lymphaticorum, unde illorum ruptio.

Autor bene fecit, quod tertium & quartum gradum omiſerit humiditatis, ſed quam ob cauſam hoc fecerit, nobis latet.

Humiditas, quæ eſt in herbis, fluit per illarum fibras, & eo ſenſu humida dicuntur, ſed cum ſint exſiccatæ, quis tunc dicet, illas eſſe humidas.

(b) *Saccharum.*] Abſurdé ponitur inter humida, eſt inter oleoſa & calida, quia ſcatet oleo & ſali.

§. 15. [a]Sicca in primo: Herbæ & folia; *beta*, *braſſica*, *chamæmelum*, *fœniculum*, *hyacinthus*, *malabathrum*, *myrtus*, *verbaſcum*.

Flores; *buphthalmi*, *croci*, *hyacinthi*, *meliloti*, *roſarum*, al. 2.

Fructus:

Fructus ; *baccæ, juniperi, caſtaneæ.* Semina ; *fabæ, fœnigræci, hordei.*

Radices ; *bryoniæ, œnanthæ, rubiæ, tamariſci, althææ, ari.*

Gummi ; *thus.* al. 2.

(a) *Sicca ſunt.*] Quæ habent aquam non admixtam.

Conſiderabimus ſicca dupliciter. Aut quatenus habent plus, aut minus aquæ admixtum : Aut quatenus calore ſuo magis, vel minus humida excutiunt.

Prioris generis faciunt ſanguinem ſiccum ſola admixtione particularum terreſtrium, nam tunc accipiunt majorem proportionem in ſanguine.

Quomodo vinum dicetur ſiccum ? nimirum, quia humidum è corpore noſtro excutit, nam una particula ſicca (ſic dicta) quæ eſt in ipſo vino diſcutit quidem decem humidas particulas & ideo dicitur vinum ſiccum, quatenus reliquum humidi in ſanguine diſcutit.

Particula illa ſicca non per ſe hoc facit, ſed materia primi elementi, per illam particulam fluens, expellit omnes illas humidas particulas, & ſic tandem illa particula ſicca evaneſcit.

Illa autem, quæ diu in corpore manent, magnum in corpore habent effectum, propter pororum conſtantiam, ut ſunt corallia, lapides, &c.

§. 16. Sicca in ſecundo: Herbæ; *Anagallis*, *artemiſia*, al. primo, *anethum viride*, *betonica*, *cuſcuta*, *calamus odoratus*, *intybum*, *marina braſſica*, *burſa paſtoris*, *equiſetum*, *gingidium*. *mentha*, *mentaſtrum*, *plantago*, *roſmarinus*, *ſpica nardi*, *ſymphytum*, *fumaria*, *pimpinella*, *oxalis*, *verbenaca*, *virga paſtoris*.

Flores; *pæoniæ*, *anemon*, *chamæpityos*, *periclimeni*, *ſtæchadis*.

Fructus; *balunus myrepſica*, *cappares*, *cydonia mala*, *nux cupreſſi*, *nux moſchata*, *pyra*, *peſtacia*.

Semina; *fæniculi*, *carthami*, *lentes*, *ervum ſeu orobus*, *milium*, *oryzæ*, *papaveris*, *ſolani*.

Radices; *capparum*, *cichorii*, *raphani*.

Lignum; *Santali*. Lacrymæ, gummi, reſinæ; *galbanum*, *opopanax*,

pix

pix arida, myrrha, ſtyrax, maſtiche, mel.

§. 17. Sicca in tertio: Metallica; *flos æris, es uſtum, ſquamma æris, ærugo diphryges, alumen,* [a] *ſal, nitrum, ſulphur, chalcitis.*

Herbæ & folia; *filix, millefolium, quinque folium, polium, trifolium, abſinthium, abrotanum uſtum, anethum uſtum, apium, aſarum, ammi, calamintha, chamædrys, chamæpitys, epithymum, hyſſopus, juniperus, majorana, marrubium, origanum, peucedanum, petroſelinum, ptarmica, ruta, ſabina, ſalix, ſiſymbrium, thymus, ſerpillum.*

Flores; *balauſtia, epithymi, chamæpityos, periclymeni.*

Fructus; *caryophylli, carpobalſamum, galla, piper, juniperi baccæ.*

Semina; *grana tinctorum, anethi, apii, ammi, amoni, aniſi, carvi, cumini, coriandri, nigellæ, petroſelini, milii, viticis.*

Radices & cortices; *acori, radix cava, galangæ, ſcillæ, pentaphylli, trifo-*

 lii,

lii, aſari, apii, doronici ſeu carnabadii, bellebori, cinamomi.

Succi & gummi; *aloe, acetum, acacia, camphora, moſchus.*

(a) *Sal & nitrum.*] Non ſunt adeo ſicca.

§. 18. Sicca in quarto: Metallica; *chalcanthum, auripigmentum, ſandaracha, chryſocolla, miſy, ſory, milantheria.*

[a] Herbæ & folia; [b] *ruta ſylveſtris, allium, naſturtium,* [c] *ſinnapi.*

(a) *Herbæ vero illæ in quarto gradu.*] Impetuoſe agunt in noſtro corpore, ſed non diu.

(b) *Ruta.*] Non meretur poni in quarto gradu.

(c) *Sinapi.*] Etiam vix intra tertium gradum numerari poteſt. Particulæ, quæ ſe inſinuant in poros noſtri corporis & ibi manent, deſtruuntque illos, non tam dici poſſunt ſicca, quam corroſiva, quia poros corrodunt.

Caput IV.

De Medicamentis cuilibet menbro propriis, ſeu corroborantibus.

§. I.

CUm vero qualitatibus primis ſæpe occulta conjuncta ſit, non eadem alterantiæ æque omnibus partibus ſunt accommodata, ſed ea elegenda, [a] quæ totius ſubſtantiæ ratione cuilibet parti ſunt cognata, & [b] ob occultas quaſdam proprietatis cum ea ſingularem habent συμπάθειαν, quæ medicamenta ob id vulgo appropriata & [c] roborantia nominantur. Ita enim cum manifeſtis qualitatibus occultæ concurrunt, & in agendo conſpirant.

(a) *Quæ totius &c.*] Veteres ſuis diſtinctionibus nihil explicuerunt, nam quid hoc eſt dicere, totius ſubſtantiæ ratione eſſe cognatum.

(b) *Et ob occultas proprietates. & per ſymphatiam roborare.*] Variis terminis qui-

dem voluerunt ſuas res explicare, ſed nihil fecerunt.

In primâ qualitate illæ diſtinctiones ſunt inutiles, nam omniâ totâ ſuâ ſubſtantiâ calefaciunt, & frigefaciunt. illi has diſtinctiones fecerunt, quando res erant compoſitæ ex diverſis generis particulis, vel quando aliquid eſt in illis, quod non poteſt explicari per illorum quatuor elementa. Nam poteſt eſſe in illis aliquid ſalſum vel acidum.

Videamus nunc, quid ſentiendum ſit de medicamentis ſingulis partibus dicatis, pro fundamento ſciendum eſt, quod pori noſtri corporis ſint reſpiciendi, & quod non ſint adamantini illi pori ſed obſequioſi, adeoque ſe facile accommodant variis particularum figuris. Pori in cartilagine, ut etiam in oſſibus, quamquam multo ſtabiliores ſunt, minuſque ſequaces, tamen quodammodo obſequuntur in magnitudine & figura. Mutatio illa pororum poteſt etiam ex cicatrice, quæ nimis exſiccantibus medicamentis indurata eſt, etiam malo curata, ita ut particulæ aëreæ, in tempeſtate admodum impetuoſæ, non facile penetrant poros cicatricis, unde calendarium in hominibus.

(c) *Roborantia.*] Ea vox admodum obſcura & ambigua, quia, quod uni corroborat, alteri nocet. *Roborantia.* ſunt illa ſive

(ſive alimentum ſive medicamentum ſit) quæ poros partium linquunt in naturali ſitu, figura & magnitudine.

Rogatur? An dentur medicamenta roborantia, vel caput, vel lienem, vel hepar, vel alias partes.

Reſpondetur, cum grano ſalis accipiendum eſſe, quatenus ſc. dentur medicamenta, quorum particulæ facilius transeunt poros hujus, quam illius viſceris, ſed quatenus eædem particulæ æque facile transeunt poros v. gr lienis, hepatis, cerebri, &c Eatenus non magis huic quam illi parti ſpecifica dici poſſunt, ſuntque per conſequens indifferentia.

Et ut partes noſtri corporis facile mutant poros ſuos ſic particulæ alimentoſæ facile tranſmittantur & applicantur omnibus partibus.

Præterea non poſſunt dici parti alicui ſpecifica, quia æque transeunt poros unius partis, quam alterius, & quamvis non tam bene transireat alias partes, tamen vim faciendo illis partibus, & poros partium mutant, & ipſæ mutantur particulæ, ita ut æque dicata huic parti quam illi.

§. 2. [a] Cephalica calefacientia & ſiccantia: *Betonica, majorana, ſalvia, hyſſopus, meliſſa, roſmarinus, folia*

lauri, baccæ lauri, ſatureia, rutā, calamintha, ſerpillum, ſpica, lavendula, origanum, herba paralyſis, lilium convallium, ſtœchas Arabica, chamæmelum, ocymum caryophyllatum, melilotus, pœonia. Semen *ſileris montani, fæniculi:* Radix *ireos, garyophyllatæ.* Flores *tiliæ, baccæ juniperi, coriandrum, anacardi, nux moſchata, ambra, moſchus, xyloaloe, caryophylli, cubebæ, cardamomum, calamus aromaticus, acorus, macis, galanga, caſtoreum, viſcus quercinus, ſuccinum:* ut & quæ extra fere applicantur; *benzoe, gummi juniperi, hederæ, tacamahacæ, nigellæ ſemen, ladanum maſtiche, ſtyrax calamita, thapſia, adeps urſi.*

(a) *Cephalica calefacientia ſunt.*] Quæ ſubtilia ſatis ſunt, ut poſſint transire cerebri poros, & ſubtilia vaſcula capitis.

Cephalicum & calidum idem eſt, ſive ſunt *ſicca* ſive alterius generis, idem hoc eſt.

§. 3. [a] Cephalica frigefacientia & humectantia [b] *Roſæ* [c] *violæ* [d] *flores nym-*

nymphææ, [e] *aɛtucæ: folia & ſemen*, [f] *portuluca*, [g] *ſemen papaveris*, & alia frigida [h] *acetoſa*, [i] *cucurbita*; quibus ob humectationem addere licet, præcipuè in melancholicis, *borraginem*, *bugloſſum*, *poma odorata*, *amygdalas dulces*: ut & quæ extra fere capiti applicantur, [k] *folia vitis*, *ſalicis*, *pſyllium*, *capita papaveris*, *lac muliebre recenter mulctum*, *ſuccus cucumeris*, *cucurbitæ*, & humectationis gratia, *ſemen lini*, *fænigræci*, *amygdalæ dulces*, *flores ſambuci*.

(a) *Cephalica frigefacientia.*] ſunt, quæ inepta ſunt, ut ad caput aſcendant, ſed quæ potius deorſum detruduntur, atque ideo male dicuntur cephalica.

(b) *Roſæ.*] Non poſſunt numerare inter frigida.

(c) *Violæ.*] Sunt temperatè calidæ.

(d) *Flores nymphæ.*] Non ſunt frigidæ, nam eò ipſo, quò ſunt flores ſunt volatiles, quoniam flores ſunt ſubtiliores partes herbarum.

(e) *Lactuca.*] Eſſe cephalicam nunquam audivit C. vir.

(f) *Portulaca.*] Non eſt calida.

(g) *Semen papaveris.*] Etiam non eſt calidum:

(h) *Acetoſa.*] Eſt frigida.

(i) *Cucurbita.*] Eſt frigidiſſima.

(k) *Folia vitis Folia ſalicis*] quatenus habent ſalem, poſſent quodammodo cephalica nominari.

§ 4. [a] Capiti nocentia; *veticis ſemen, abſinthii ſuccus, lac in potu, glandes quercinæ in cibo, olivæ nigræ, arbuti fructus, ervum*, quod & articulos exſolvit. Amplius offendunt, *thus, hederæ cacumina, lentiſci fructus, corcus, peucadanum, cyclaminis ſicca cum vino epota, mandragora, cicuta, ſemen lolii. Styrax copioſe ſumtus.*

(a) *Capiti nocentia.*] omnia ſunt quæ ſunt craſſa, viſcoſa, ſive ſimul fuerunt ſalſa, ſive acida, ſive non.

§. 5. [a] Ophthalmica: *Fœniculum, euphragia, ruta verbena, chelidonium, majorana, betonica, helenium, rad. valerianæ, ſem. hormini.* [b] Oculis nocent: *ſemen cannabis,* [c] *caules lactucæ,*

lentes

lentes faba, raphanus, ſinapi, [d] *cæpe, porrum.*

(a) *Ophtalmica*] Sunt ſpiritus valde ſubtiles, tenues & mobiles, & non debent, nec craſſare humores oculorum, nec obſtruere poros menbranorum; alias radii luminis aliquam invenient reſiſtentiam.

(b) *Oculis nocentia.*] Sunt craſſa, frigida, & adſtringentia, aut etiam quæ habent ſalem corroſivum, ut *ſinapi, raphanus, cæpa.*

(c) *Caules lactucæ.*] Multum ſalis nitroſi habent.

(d) *Cæpe.*] Spiritus cæpæ dicitur aurum ſolvere.

§ 6. [a] Aures calefaciunt: *Cephalica, ut ruta, laurus, coſtus, nigella, caſtoreum, item* [b] *amygdalæ amaræ, cepe, helleborus albus cum melle, moſchus cum lana bombycina impoſitus.*

(a) *Aures calefacientia.*] Quæ poros aurium facile transeunt, & etiam volatilia ſunt.

(b) *Amygdalæ amaræ.*] Quatenus multum ſalis in oleo habent, ſed non magis dicatæ auri, quam aliis partibus.

§. 7. Au-

§. 7. [a] Aures refrigerant: *lac muliebre tepidum, roſæ, malvæ, violæ, althææ ſalicis folia, lactucæ, nymphææ.*

(a) *Aures refrigerantia.*] Quæ etiam alias partes refrigerant.

§. 8. [a] Thoracica & pneumonica calefacientia, [b] & ſiccantia: *hyſſopus, ſcabioſæ, capillus veneris, tuſſilago, marrubium, calamintha, betonica, veronica, botrys, carduus benedictus, glycyrrhiza, helenii & ireos radices, ſcilla, ariſtolochia rotunda, ſemen urticæ, fœniculi, ficus, uvæ paſſæ, amygdalæ, pineæ,* [c] *pulmo vulpis, radix dracuntii, ari, pimpinellæ, lini ſemen,* [d] *flores ſulphuris.*

(a) *Thoracica & pneumonica.*] Hæc iterum autor revocat ad calida, & ſicca, frigida & humida, quæ calefacientia vocat & ſiccantia ſcatent multo ſali volatili, uti ex ejus catalogo videri poteſt.

Quæ hic enumerantur, partim ſunt ſimpliciter volatilia, partim multo ſali ſcatentia, & non magis dicata pulmonibus, quam aliis noſtri corporis partibus.

(b) *Sic-*

(b) *Siccantia.*] Nunquam poſſunt prodeſſe corpori vivo, ſed in illo ſemper humida eſſe debent.

Error authorum de medicamentis ſiccantibus provenit ex eo, quod irrationales chyrurgi cum curarent tumorem quendam quod hoc volebant facere exſiccantibus medicamentis, & non conſiderabant obſtructiones, quę erant tollendæ; ablatis enim obſtructionibus, tumor eſt curatus; cum vero humores, obſtructionem facientes, exſiccantur, duriores fiunt, ut patet in muco narium, ex quibus clare patet exſiccantia fere unquam poſſe prodeſſe in noſtro corpore.

Thoracica igitur potius erunt (ſi cum illis diſtinctio eſt facienda) calefacientia & humectantia.

Obſtructiones tollentia ſunt volatilia calida, & ſalſa, aliquando etiam acida. Volatilia obſtructiones tollunt ſua volatilitate: Sales vero ſua vi pungente: Acida vi reſerandi, præſertim ſi obſtructiones à ſale ortæ ſunt.

(c) *pulmo pulvis.*] Qua ratione hic aliquid efficiet, nobis latet.

(d) *Flores ſulphuris.*] Cum pars curanda inclinet ad ſiccitatem, tunc illi ſunt omittendi, quia ſicci nimis & calidi ſunt.

§. 9.

§. 9. [a]Thoracica frigida & humida: *violæ, malvæ, ſemen papaveris albi,* [b] *pſyllii, jujubæ, ſebeſten, trigacanthum, hordeum.* [c] Pectori nocent: *nimis frigida,* [d] *acria,*[e]*raucida, acida,* [f] *adſtringentia, ut, fructus immaturi, vitriolum, lepus marinus, oleum nucum.*

(a) *Frigida.*] Non ſunt frigida, quæ author enumerat, ſed ſunt temperata & bene, nam omnia frigida nocerant, quia facile obſtructiones faciunt, nec hæc magis ad pulmones pertinent, quam ad alias partes.

Si opus eſt coagulatio per totum corpus, exhibemus papaverina & muciiaginoſa.

(b) *Ut phyllii.*] Et alia quæ author habet. Et etiam juſculum vervecivum paratur.

(c) *Pectori nocent.*] Nimis frigida non ſolum pectori, ſed omnibus noſtri corporis partibus.

(d) *Acria & acida.*] Sc. corroſiva.

(e) *Raucida*] Quando raucida fiunt tunc multum ſalem volatilem in ſe habent, ut lardum cum ſit raucidum, plus ſalis in ſe habet, quam alias.

Pectus non facile fert acredinem corroſivam, quia admodum tenerum eſt, & illius

lius tunicæ ſunt tenerrimæ præſertim pulmonum, unde ſtatim tuſſis.

(f) *Adſtringentia.*] Debemus nobis cavere ab adſtringentibus, cum cauſa fluxus non dum ſit ablata, ablatâ vero cauſâ, ſponte ſæpe ceſſat: ideo peſſimum eſt adſtringentia dare in vigore diarhææ, aut dyſenteriæ, ſed ſæpe poſſimus illas curare ſudorifero aliquo ex theriaca & ſ.

§. 10. [a] Cardiaca calida: *meliſſa, roſmarinus, ocymum, carduus benedictus, ſcordium, veronica, cortices & ſemen citri, grana tinctorum ſeu chermes, caryophylli hortenſes, radices angelicæ, helenii, flores calendulæ, lignum aloës, aurum, crocus, ambra, moſchus, zedoaria, macis, nux moſchata, caryophylli, cinamomum.*

a *Cardiaca*] Sunt duorum generum, aut ſunt volatilia, & eo nomine ſubitò ſanguinis fermentationes excitantia, & augentia, & ſunt illa, quæ §. 10. ab authore numerantur, & recenſentur, exceptò aurò, quod ád durum genus eſt referendum, quæ omnia valde ſpirituoſa ſunt & calida, ad hoc jam genus etiam referunt magnæ compoſitiones ut *theriaca*, *mithridatum*, *diaſchordium*,

ſchordium, *orvietanum* & ſimilia, quæ ſubito fermentationem excitant, & augent.

Secundum genus non, quod *ſenſim* excitant, & augent ſanguinis fermentationes, ſed magis conſtanter ratione ſc. ætheris trajicientis ſuos poros conſtantiores, & ab authore §. 11. recenſentur.

§. 11. Cardiaca frigida: [a] *roſæ*, *violæ*, *acetoſa*, [b] *borrago*, *bugloſſum*, *nymphæa*, *plantago*, *ſuccus citri*, *limonum*, *granatorum*, [c] *ceraſa*, *poma odorata*, *fructus rubi Idæi*, *ſantalum*, *C C. os de C.C.* *unicornu*, *terra ſigillata*, *bolus Armenus*, *margaritæ*, *corallium*, *bezoar*, *hyacinthus*, *ſapphirus*, *ſmaragdus*, *lapis lazuli*.

a *Roſæ & violæ &c.*] Ad § ſuperiorem ſunt referendæ.

b *Borago & bugloſſum.*] Sunt nullius momenti.

c *Ceraſa quoque non ſunt* cardiaca.

Cum judicio cardiaca ſunt ſemper præſcribenda, ex. gr. ſi æger jam eſt in languore, quia ſpiritus per poros corporis avolant, quam per pertuſum dolium, ibi neceſſario cardiaca ſunt exhibenda, ſed nullo

nullo modo prioris generis, quia tunc patiens multo fieret languidior propter ſpirituum exhalationem, ſed poſterioris generis ſunt exhibenda, quæ lente agunt, & diu in ſanguine manent.

§. 12. Ventriculum, [a] calefacientia & [b] ſiccantia: *mentha, abſinthium, fœniculum, roſmarinus, ſalvia, lauri folia, baccæ lauri, juniperi, ſemen carvi, aniſi, cumini, lignum aloës, galanga, calamus aromaticus, acorus, zingiber, nux moſchata, macis, caryophylli, piper, cinamomum, zedoaria, cardamomum, cyperus, ambra, maſtiche.*

a *Calefacientia.*] Rurſus ſunt volatilia & ſunt omnia multo ſale volatili donata.

b *Siccantia.*] Hic quoque rejicienda ſunt.

Acida autor non addidit, quia quodammodo ſunt frigida. Ventriculo dicata ſunt, ſi ita velint, ſolia volatilia, & etiam acida volatilia cum judicio exhibita.

§. 13. [a] Ventriculum refrigerantia: *acetoſa, acetoſella,* [b] *portulaca,* [c] *plantago,* [d] *endivia, ſonchus,* [e] *cichorium,* [f] *roſæ, violæ,* [g] *perſica, cydonia,* me-

h *melones, cucurbitæ, cucumeres, citrulli, pyra, ribes, berberis, poma granata; ſuccus citri, limonum, acacia, meſpila,* i *fraga, mora,* k *ſantalum.*

a *Ventriculum refrigerantia.*] Sunt etiam temperata, ut *acetoſa, acetoſella* & ſeq.

b *Portulaca.*] Nullius eſt momenti.

c *Plantago.*] Potius nocebit.

d *Endivia.*] Eſt temperata.

e *Cichoreum.*] Non refrigerat, ſed calefacit.

f *Roſæ, violæ.*] Sunt calidæ.

g *Perſica.*] Nocebit.

h *Melones, cucurbita, cucumeres, citrulli.*] Hæc nunquam poſſunt dici ſtomachica, quia nimis ſunt frigida, omnis enim ſubita mutatio mala eſt, nam illa præſcribi debebant, cum calor in ventriculo prædominatur, potius hoc tentandum lenibus medicamentis refrigerantibus.

i *Fraga.*] Potius dicenda eſt inter delicias tolarabiles.

k *Santalum critrinum.*] Lenem habet adſtrictionem, & ideo adhiberi poteſt, cum ventriculus ſcatet pituita, ut ejus fibræ non poſſunt conſtringi, ut alias ſolent.

§. 14. a Epar calefacientia: *agrimonia, abſinthium, capillus veneris, ſalvia,*

via, cuſcuta, aſarum, hepatica, ſcœnanthum, ſpica, ageratum, fœniculum, petroſelinum, apium, aſparagus, amygdalæ amaræ, helenium, flos tunicis, uvæ paſſæ, piſtacia, ſem. calida, calamus aromaticus, caſſia lignea, cinamomum & reliqua aromata.

a *Epar calefacientia.*] Etiam tantum ſunt ſpirituoſa.

§. 15. [a] Epar refrigantia: *endivia, cichorium, ſcariola, dens leonis,* & quæ ad hæc pertinent: *portulaca,* [b] *lactuca, roſa, violæ, nymphæa, acetoſa, fragraria,* [c] *ſem. frigida majora, melonum* ſcilicet, *cucurbitæ, cucumeris & citrulli; & minora, lactucæ* puta, *endiviæ, ſcariolæ, portulacæ,* [d] *hordeum, ſantala,* [e] *camphora, poma granata, ribes, berberis, fraga, melon. ceraſa, acetum, ſerum caprinum.*

a *Epar frigefacientia.*] Sunt rejicienda, quia maxime nocent, ſed quæ authores pro refrigerantibus habent, potius ſunt temperata, ut patet ex catalogo.

b *Lactu-*

b *Lactuca.*] Rejicienda eſt, quia refrigerat.

c *Sem. frigida majora, & lactuca.*] Sunt etiam rejicienda.

d *Hordeum.*] Quoque eſt temperatum.

e *Camphora.*] Eſt calidiſſima.

§. 16. [a] Lienem calefacientia: *ceterach, ſcolopendrium abſinthium, epithymum, fumaria, lupulus, ruta, calamintha, petroſelinum, veronica, chamedrys chamæpitys meliſſa* [b] *naſturtium, cochlearia, praſſium, geniſta, ſambucus, aſarum, radic. polypodii, helenii, gentianæ, filicis, fœniculum, apium, vitex, tamariſcus, cappares, ariſtolochia, rubia tinctorum, amygdalæ amaræ, ſcilla, calamus aromaticus, ammoniacum, bdellium.*

a *Lienem calefacientia.*] Quomodo autem poſſunt medicamenta eſſe alicui parti dicata, & etiam lieni, quæ totum corpus peragrant ope circulationis ſanguinis, & ſanguini communicantur, qui ſanguis in liene non agit ſed patitur, ut cum ſit viſcoſior & terreſtrior, ibi fit fluidior & trajicitur per lienem, tali fere modo ac ſanguis grumoſus trajicitur per cribrum.

Ita

Ita ut lieni dicata, potius dicenda ſunt ſanguini dicata, ſi catalogum inſpiciamus, videbimus omnia tantum eſſe ſpirituoſa.

b *Naſturtium*] Eſt acre & multo ſale volatili donatum.

§. 17.[a] Lienem refrigerantia : *ſalix. endiviæ,* [b] *cichorium, portulaca, & fere reliqua hepatica.*

a *Lienem refrigerantia*] Sunt iterum peſſima, ut omnia ſunt refrigerantia præter nitroſa.

Si vero catalogum inſpiciamus, potius ſunt temperata.

b *Cichoreum.*] Eſt calidum.

§. 18. [a] Renes & veſicam calefacientia: *capillus veneris, ruta, ſaxifragia, betonica, liguſticum, fœniculum, eruca, artemiſia, calamintha, eryngium aſperagus ruſcus, pimpinella, glycyrrhiza, petroſelinum, apium, urtica daucus, ſilipendula, rubia tinctorum, ciceres rubri, milium Solis, bacca juniper. flores chamæmeli, cardamomum, terebinthina, chærefolium, amygdalæ, piſtacia, nuclei*

C per-

perſicorum , ceraſorum , radices cappa-rum.

a *Renes & veſicam calefacientia.*] Partes ſolidæ nunquam calefaciunt ; ſed id intelligendum eſt de materiis transfuentibus illas partes , nempe de ſanguine , & de humoribus ex ſanguine delatis.

Ita ut totum opus ſit , nominare omnia illa medicamenta ſanguinem calefacientia, & refrigerantia , & ſic uno catalogo poſſumus abſolvere, quod nunc fit pluribus.

§. 19. [a] Renes refrigerantia : *malva* , [b] *lactuca* , *portulaca* , *parietaria*, *endivia* , *hordeum* , *ſemina quatuor frigida majora*, [c] *papaveris* , *lactucæ*, *portulacæ* , *pſyllii* , *cydoniorum* , *peponis* , *fraga* , *violæ*, *nymphææ flores*, *camphora*, *ſantalum* , [d] *acetum* , *ſuccus limonum. melonum*, [e] *ribes.*

a *Renes refrigerantia.*] Et hæc iterum rejicimus : verum ſi authoris catalogum inſpicimus, repugnabit , nam plurima ſunt temperata.

b *Lactuca* , *portulaca* , *ſemina quatuor frigida majora.*] Hæc omnia ſunt delenda, tan-

tanquam obſtructiones facientia.

c *Papaver.*] Conſiderandum eſt tanquam coagulans.

NB. Pro generali regula ſit, quando volemus refrigerare, fiat hoc nitroſis.

d *Acetum.*] Non debet adhiberi ad refrigerandam ullam partem, multo minus ad renes.

e *Succus ribeſiorum.*] Eſt adſtringens, & non admittendus, niſi in ſanis.

Omnis calor præternaturalis oritur ab obſtructione, ut etiam eryſipelas & inflammatio, quæ etiam gradu tantum differunt. Quando inflammatio eſt in externa parte, tunc dicitur eryſipelas (belg. de *roos*) cum vero eſt in interna parte, tunc dicitur inflammatio (belg. *een ontſteking*) & quidem cum eſt obſtructio in poris membranarum.

Omnia calida non faciunt inflammationem, ſed tunc, cum adeſt obſtructio pororum, & quidem talis, ut nihil transmittet præter materiam ſubtilem, & ſi obſtructio ſit in vaſis ipſis, tunc non fiet inflammatio, quia ibi non eſt tam arcta, quin adhuc admittet globulos ſecundi elimenti, ſed cum eſt in membranis & tunicis vaſorum & viſcerum.

Péſſimum eſt refrigerantia applicare tali in caſu, quia obſtructiones fiunt pertinaciores, & ſic facile generetur gangrena, ideo tutius eſt hoc facere calidis.

Si pars interna aliqua eryſipelate laboret, ſæpe tolli ſolet ſudorifero minerali & ſalino, quod poros appropriat ad ſuas figuras, & ita ſæpe tollitur cum febre interna, quæ ipſi aliquando adeſt.

§. 20. [a] Uterum calefacientia: *artemiſia, matricaria, betonica, dictamnum, origanum, pulegium, calamintha, majorana, ſalvia, thymus, meliſſa, ſatureja, ruta, roſmarinus, folia lauri, flores chamameli, ſemen cumini, aniſi, fœniculi, dauci, apii, petroſelini, radices ariſtolochiæ, rubiæ tinctorum, eryngii, fœniculi, petroſelini, aſparagi, pimpinellæ, angelicæ, valerianæ imperatoriæ, medulla nucis Indicæ, baccæ lauri, juniperi, caryophilli, nux moſchata, macis, calamus aromaticus, cinamomum, zedoaria, crocus, galanga, myrrha, caſtoreum.*

a *Uterum calefacientia.*] Qualia ſunt ſpirituoſa, & per conſequens non magis utero, quam aliis partibus commune.

§. 21. [a] Uterum refrigerantia: *nym-*

nymphæa, violæ, roſæ, cydonia mala, & ſyrupus eorum, portulaca, lactuca, ſcariola.

a *Uterum refrigerantia.*] Iterum rejicimus.

§. 22. a Arthritica & Neuritica calida: *majorana, herba paralyſis, betonica, chamæpitys, roſmarinus, ſalvia, folia lauri, lavendula, ſtœchas, artemiſia, & pleraque cephalica, caſtoreum, lumbrici terreſtres.*

a *Arthritica.*] Omnes nervi & etiam aliæ partes, quæ poros habent conſtantiores indigent iis, quæ ſubtiliſſima ſunt, & ideo non facile hærent in poros.

NB. Generatim concludendum eſt, quod refrigerantia vix unquam ſint adhibenda, præſertim ſi attendimus ad poros obſtructos partium ſolidarum, in quibus facerent majores obſtructiones, ſed illa potius ſanguini eſſe adhibenda, quæ ejus motui præternaturali nimio non obſequuntur, quæque adeo obſtructionem aliquam in parte ſolidâ non progignent, uti ſunt nitrata, & pleraque cardiaca ſecundi generis.

Caput V.

De Digerentibus & Præparantibus humores.

§. 1.

Ex hac claſſe petuntur & [a] digerentia, digeſtiva ſeu præparantia dicta, quæ omnia, quæ [b] naturam in agendo impediunt, tollunt, qualitateſque, quæ [c] caloris nativi actioni reſiſtunt, mutant, calida ſcilicet nimis refrigerant, frigida calefaciunt, ſicca humectant, humida ſiccant, craſſa attenuant, tenuia incraſſant.

a *Digerentia.*] Digerere, idem eſt, ac rem craſſam leni calore ſenſim & pedetentim ſubtile reddere, vel diſſolvere.

b *Naturam in agendo impediunt.*] Quid hoc eſt, omnes plebei ſic poſſunt loqui.

c *Quæ caloris nativi actioni reſiſtunt.*] Quamvis ſemper ſit calor in noſtro corpore, an ideo dicendus eſt nativus, certe puerile hoc eſſet, nam eſt contra naturam caloris, quæ in continuo motu & transfluxu materiæ conſiſtit.

§. 2.

§. 2. [a] *Bilis* nimirum flava refrigerantibus & [b] humectantibus atque incraſſantibus corrigenda. [c] *Pituita* calefacientibus, ſiccantibus & attenuantibus præparanda. *Humor melancholicus* moderate calefacientibus & humectantibus ac attenuantibus emendandus. [d] Atra bilis multum humectantibus & attenuantibus corrigenda.

a *Bilis flava.*] Conſtat ex terrâ & oleo & ſale & acido & multis aliis particulis.

NB. Pro generali hic tenendum eſt, quod quoties authores loquuntur de bile, intelligendum eſt, illos de ſale loqui & ſæpius de corroſivo.

b *Humectantibus.*] Hoc bene, quia ſi ʒi. ſalis infundatur in multa aquâ, ſal vim amittit & multum per urinam cum aqua emittet: hanc ob cauſſam ſæpius aquæ ſpadanæ juvant, nam magna copia ſumuntur, ita ſal diluitur & cum aqua ejicitur, ut etiam pituita.

c *Pituita calefacientibus.*] Si pituita multum calefit, tum nimirum exſiccatur, & indureſcit.

d *Atra bilis.*] Eſt tantum ſal corroſivum.

§. 3. Et quidem [a] cuique parti accommodata, prout humor in hac vel illa parte conſiſtit, uſurpanda. *Bilem in Capite præparant & digerunt*, Cephalica Frigida: *in Pectore* [b] Thoracica Frigida: *in Corde*, Cardiaca Frigida: *in Ventriculo*, Ventriculum refrigerantia: *in Epate*, Epatica frigida.

a *Cui parti accommodata.*] Per poros corporis noſtri poſſunt transire particulæ omnis figuræ, ſi modo ſint ſubtiles, ſed illæ particulæ poſſunt etiam eſſe magis convenientes huic parti quam alteri, ut ex. gr. cantharides veſicæ admodum ſunt inimicæ, ita ut non poſſimus totaliter negare, unum medicamentum magis eſſe accommodatum huic parti, quam alteri, quamvis ſit admodum rarum.

b *Thoracica frigida.*] Nempe obſtructiones tollentia & temperantia, nam frigida ſunt peſſima.

Quæ ſequuntur ſunt quaſi appendix §. 1. & ſecundi.

Si præparatio applicanda ſit bili, duplici modo hoc fieri poteſt. Aut quatenus ejus ſal (activitas enim tota bilis conſiſtit in ejus ſali, & quoties authores bilem culpant,

non

non tam totum bilis compoſitum eſt reſpiciendum, quam una ejus pars ſalina) per acida infringi poteſt: aut per emollientia & narcotica impediri, quo minus poſſit moleſtias illâ ſuâ acredine nobis creare.

Interdum etiã magna adeſt bili (ita vulgo dictæ) viſcoſitas, quæ digeſtionem (nempe particularum ſuarum diſcerptionem) poteſt admittere, ſed hoc non tam bili tribuendum, quam ejus adjuncto humori viſcoſo.

Obſervandnm interea bene eſt contra communem errorem, quod non ſtatim bilis vocanda ſit humor ille flavus, qualis non raro exſpuitur aut evomitur in ignem, quique protenus inflammatur, ſed humor ille, pars duntaxat eſſe bilis, tanquam compoſiti, conſtantis non ſolum ex terra, aqua ſale & quidem amaricante, & forſan adhuc multis aliis ex particularum generibus, de quibus ſenſus noſter guſtus non ita Judicare poteſt.

§. 4. [a] *Pituitam præparant in Capite* Cephalica calida, in *Pectore*, Thoracica calida: *in Ventriculo*, Ventriculum calefacientia: *in Epate*, Epatica calida: *in Renibus*, Renes calefacientia; *in Utero*, Uterina calida-

a *Pituita præparantia.*] Conſiſtit in particularum craſſarum attenuatione, & viſcoſarum diſcerptione.

Sed quæ hoc paragrapho & præcedenti ponuntur, ſunt tantum nugatoria, nam quæ ad ſanguinem perveniunt, cum ſanguine feruntur ad omnes partes ope circulationis.

§. 5. [a] *Melancholiam & [b] atram bilem præparant*: fumaria [c] bugloſſum, borrago, ſcolopendrium, meliſſa, cuſcuta, capill. veneris, chamædrys, chomæpitus, lupulus, cortices citri; fæniculum, roſmarinus, ſuccus pomorum, [d] ceterach, cappares, epithymum, violæ, geniſtæ flores & ſemen, tamariſcus, ſem. oczmi, fraxini.

a *Melancholiam.*] Diximus conſiſtere in terreſtri, & craſſa materia.

b *Atra bilis.*] Cum meteria eſt magis corroſiva.

Melancholia curatur optime venæſectione, bonâ diætâ, & decoctis, ſi modo patientes velint continuare in iis utendis.

Melancholici curantur aquâ ſpadânâ natu-

naturali, quia tunc bonam obſervant diætam, exercitionem modicam, & magna illa copia aquæ diluit terreſtritatem, & vim corroſivam, præterea vi ſua minerali obſtructiones tollit.

Non debent eſſe nimis ſubtilia, nam illa parum poſſunt, quia facile a particulis craſſis, & duris reflectuntur, ut audivimus parte ſecunda principiorum philoſophiæ carteſii, non etiam debent eſſe craſſa, ſed temperata ſubtilia,

c *Bugloſſum, borago.*] Nihil poſſunt.

d *Ceterach.*] Eſt optimum contra melancholiam.

CAPUT VI.

De Emollientibus, laxantibus, rarefacientibus &c.

§. I.

Μαλακτικὰ ſeu a *Emollientia* ſunt, quæ id quod concretum eſt, fundunt. Talia ſunt, quæ nec valde calida ſunt, nec valde ſicca. b Calida ſcilicet in ſecundo gradu, & nonnihil humida, ac præterea vim emplaſticam habentia, ut ſunt, *malvæ*

& althææ folia & radices liliorum albo-rum, atriplex, mercurialis, ſemen malvæ, ſeſami, lini, fænigræci, al-thææ, caricæ pingues, oleum ſimplex, pinguedines gallinæ, ſuilla, vitulina, hædina, ſevum vervecinum & ſimiles, medullæ fere omnes, butyrum recens, cera, pix, reſinæ, bdellium, ammonia-cum, ſtyrax liquidus, ladanum, gal-banum.

a *Emollientia, talia ſunt, quæ nec valde calida ſunt, nec valde ſicca.*] Eſt explicatio negativa & nihil docet; idem eſt ac ſi decere-remus duo & tria non ſunt quatuor, nec ſex, neque ſeptem & ſic porro, inde tamen non poſſum ſcire, quid ſit.

b *Calida ac præterea vim emplaſticam habentia.*] Hic author explicat obſcurum aliquid per obſcurius, nam nunquam ex-plicavit adhuc, quænam illa vis empla-ſtica ſit, & cum poſtea explicationem dat, illa æque obſcura eſt.

Emollientia dicuntur, quia flexiles ha-bent particulas, & involvunt ſalinas, & aci-das particulas.

§. 2. Hiſce opponuntur σκληρωτικὰ ἢ σκλη-

ἢ σκληρυνόντα. [a] *Indurantia* [b] quæ ſunt frigida & humida, ut *ſemper vivum, portulaca, pſyllium, lenticula paluſtris, ſolanum.*

a *Indurantia ſunt.*] Quæ conſervant & promovent quietem particularum, Juxta ſe invicem poſitarum, ex phyſica didicimus, in quo mollities & durities conſiſtit.

b *Quæ ſunt frigida & humida.*] Veritas aliqua eſt in iis, ſed admodum obſcura, nam frigus, quoniam in minori motu conſiſtit, particulas quietas tenet.

§. 3. Χαλαστικὰ. [a] *Laxantia* tenſis, iiſque quæ συντόνως præter naturam dura evaſerunt, [b] conferunt, ſuntque præcipue ea, quæ, cum materia quædam vel vapor, vel flatus partium ſpatia replet, extenditque, [c] rarefaciunt, [d] flatuoſumque ſpiritum & materiam attenuant ac diſcutiunt. Talia ſunt modice calida, largius humectantia & ſubſtantiæ tenuioris, ut facile penetrent, & craſſitie non obſtruant, ut: *lilium*, [e] *oleum chamamelum*, [f] *ſemen lini*, *fœni-*

grati, *adipes*, *butyrum* ε *œſypus* & ſimilia.

a *Laxantia.*] Illa idea non eſt omnibus clara & obvia.

Humores non poſſunt dici laxati, ſed fibræ partium & muſculorum dicuntur laxatæ, non quod fibræ longiores tunc fiunt, ſed quod finis magis a principio recedit, quod fit, cum fibræ muſculorum, quæ antea inflabantur (quo tempore neceſſario principia & fines ſibi propriores eſſe debent) nunc flaccidæ jacent.

b *Conferint*] Eſt certum genus medicamentum, quod duritiem illam tollet.

c *Rarefaciunt.*] Eſt res, quæ non competit partibus ſolidis, ſed humoribus & ſpiritibus.

d *Flatuoſumque ſpiritum.*] Nullus ſpiritus eſt flatuoſus, nec ullus ventus vel flatus eſt in noſtro corpore: Verum quidem eſt, quod placida ſit diſtentia in noſtro corpore à vaporibus, per omnes partes euntibus, quæ, ſi non adeſt, æconomia noſtra eſt turbata, ideo ſemper adeſſe debet.

Si jam obſtructio facta eſt, ita ut vapores non poſſint tranſire, mutantur in flatus & ventos, ex quibus claré patet, quod ventis non poſſimus mederi, ſed eſſen-

tia illorum eſt tollenda, quæ eſt obſtructio.

Quod in noſtro corpore ſemper vapor ſit, docet etiam quantitas vaporis ſtatim aſcendentis, cum urinam emittimus.

e *Oleum chamemelinum.*] Sunt olea viſcoſa nimis, ideo non debemus fidere illis.

f *Semen lini, fænugræci, adipes, butyrum.*] Sunt omnia tali in caſu palliativa.

g *Æſypus.*] Ejus fætor poteſt aliquid tribuere ad apertionem pororum.

§. 4. Πυκνωτικὰ ſeu [a] *condenſantia* ſunt magis & aqueæ naturæ, atque debilius contrahunt, & propterea tenues atque flexiles [b] poros quidem conſtringunt, contrahunt & condenſant; totam vero partem undiquaque & valentius conſtringere non poſſunt. Talia ſunt; [c] *aqua frigida, portulaca, ſempervivum, pſyllium, myoſotis, lenticula paluſtris, tribulus viridis, ſedum majus & minus.*

a *Condenſantia ſunt magis naturæ aqueæ.*] Quis unquam audivit ex aqua aliquid fieri durius.

b *Po-*

b *Poros condenſant.*] Poros conſtringere, & contrahere quidem dicimus: nunquam dicimus condenſare poros, ſed obſtruere poros partium ſolidarum: humores quidem condenſantur, cum particulæ magis ad ſe invicem accedunt, & ſe mutuo plurimis in punctis tangunt.

c *Aqua frigida.*] Aqua nunquam partibus tam firme adhæret, ut rem poſſit reddere duram, ſed aliæ particulæ craſſæ, & duræ hoc faciunt.

§ 5. Στεγνωτικὰ vero [a] ſunt craſſæ ſubſtantiæ, frigida & [b] abſtringentia. Foris enim craſſitie ſua poris incumbunt, & frigiditate ſua ac ſiccitate partem contrahunt & [c] in ſe cogunt. Ex hoc genere ſunt ea, quæ pleraque alias στυπτικὰ *adſtringentia* appellantur; [d] *cortices granatorum*, [e] *thuris*, *myrobalanorum*, *radices tormentillæ*, [f] *rabarbarum toſtum*, [g] *plantago*, [h] *equiſetum*, *bellis minor*, *ſanguinaria*, [i] *balauſtia*, *flores roſarum*, *ſem. acetoſæ*, *plantaginis*, *roſarum*, *portulacæ*, *nuces cupreſſi*, *myrtilli*, *cydonia*, *pyra*, *meſpila*, *mora immatura*

ra, ſorba, corna, [k] gallæ, acini uvarum paſſarum, cupulæ glandium, ſuccus hypociſtidis, agreſta, [l] acacia, maſtiche, [m] ſanguis draconis, ſpodium, [n] margaritæ, corallium, bolus Armenus, terra ſigillata, alumen, lapis hæmatites, [o] ferrum.

a *Stagnatica ſunt craſſæ ſubſtantiæ.*] Potius ſunt condenſantia.

b *Adſtringentia.*] Adſtringentium natura ſatis difficilis eſt & obſcura, & illam explicabimus cap. octavo ſ. ſecunda.

c *In ſe cogunt.*] Tunc dicebantur in ſe cogi, cum non amplius videbant effluere illa, quæ antea effluebant.

d *Cort. granatorum.*] Sunt auſteri, & ita adſtringunt.

e *Thus & maſtix.*] Habent partes viſcoſas, & ita poſſunt juvare, & augere obſtructiones.

f *Rhabarbarum toſtum.*] adſtringit, quia ejus vis purgans conſiſtit in volatili, vis ejus vero adſtringens in partibus terreſtribus.

g *Plantago.*] Habetur refrigerante.

h *Equiſitum.*] Dubium eſt.

i *Balauſtia.*] Sunt in ſommo gradu adſtringentia.

k *Gal-*

k *Galla.*] Sunt ex ſummo auſteris.

l *Acacia.*] Valde adſtringit.

m *Sanguis draconis.*] Etiam.

n *Margarita.*] Quis unquam audivit margaritæ adſtringere.

o *Ferrum.*] In prima ſaltem ignitione adſtringit magis, quam quidem in altera.

§.6. Πυκνωτικοῖς opponuntur ἀραιωτικὰ, & τῷ στεγνωτικῷ τὸ ἀναστομωτικόν. Ἀραιωτικὰ, [a] *rarefacientia* ſunt, quæ meatus cutis aperiunt, poroſque ampliores reddunt, ut vapores per eos melius difflari poſſint. Talia medicamenta ſunt calida, verum moderate, partium tenuium, [b] & non ſiccantia: ut *althæa*, *mercurialis*, *anethum*, *flores chamæmeli*, *meliloti*, *ſambuci*, *ſemen fænigræci*, *lini*, *ficus aridæ* [c] *oleum vetuſtius*, *butyrum*.

a *Rarefacientia, poroſque ampliores reddunt.*] Ut ita aliæ partes poſſunt intermedio loco eſſe, & manere.

Rarefacientia ſunt duplici modo, aut quo nomine ſe ſimpliciter ſubtilia, aut eo ipſo, quod ſint ſalina volatilia.

Aliquando etiam acida volatilia, quatenus

tenus cum ſale noſtri ſanguinis & humorum fermentationem ciendo, aliquando excitant ipſos ſudores corporis tumores, & ruborem.

b *Non ſiccantia.*] Verum hoc eſt ſi tantum ſint moderata, ſed egregie ſiccantia rarefaciunt, ut ex. gr. ſpiritus vini, ſimiliaque alia.

c *Oleum vetuſtum & butyrum.*] Si velis rauceda, quia tunc ſalem habent copioſum.

§. 7. Ἀναστομωτικὰ ſunt, quæ vaſorum orificia aperiunt; unde in genere [a] *Aperientia* appellari poſſunt, præcipue tamen Aperientia dicuntur, quæ ad profundiora penetrant, craſſoſque humores attenuant, & calida ſunt in ſecundo gradu, nonnihil craſſiore ſubſtantia prædita, ne facile diſſipentur, donec operationem ſuam abſolverint. In hunc uſum maxime utilia ſunt [b] amara, [c] His cognata ſunt λεπτυντικὰ καὶ τμητικὰ, [d] attenuantia & incidentia, quæ dividunt, diſſolvunt & comminuunt; illa craſſos; hæc viſcidos & glutinoſos humores,

mores, ſuntque propterea tenuis ſubſtantiæ, [e] & calida fere in tertio gradu: item acida, quæque olfactui aut guſtui vel utrique; mordicantia & calida apparent, nitroſum & ſalſum ſaporum habent, aut amara & acida ſunt. Talia ſunt: [f] *Radices quinque aperientes dictæ, apii* ſcilicet, [g] *fœniculi, aſparagi, petroſelini, & ruſci, graminis, cichorii, eryngii, gentianæ, filicis, rubiæ, rhapontici vulgaris ſeu centaurii magni,* [h] *aſari, capparum, tamariſci, fraxini, fumariæ, abſinthium, eupatorium, capilli veneris, hepatica, ceterach, chamæpitys, chamædrys, cuſcuta, marrubium, calamintha, pulegium, cochlearia, becabunga, naſturtium aquaticum, ſemen aniſi, fœniculi, ammeos, agnicaſti, ciceres rubri, lupini, amygdalæ amaræ, cappares, nuclei perſicorum, malorum Armeniacorum, cinamomum, cubebæ, ammoniacum: Acetum, ſuccus limonum.*

a *Aperientia & calefacientia.*] Alia conſtant ſubtilioribus, alia craſſioribus, alia

alia agunt ſubito & potentius, hæc vero craſſius, & ſæpe inſenſibiliter, ſæpe & non tam efficaciter omnes ſales, quæ habent amaritiem quandam, vocant ponticos ſive marinos.

b *Amara.*] Per ſe ſunt pigra, ſed ſi dant effectum contrarium, hoc faciunt, quia inſueta ſunt noſtro ſanguine, nam omnia inſueta alterant fermentum noſtri corporis, ut hoc verno tempore poſſumus obſervare, quum herbis tam primum provenientibus veſcimur, alvus tunc ſæpe laxior evadet, quia nobis ſunt inconſuetæ (toto enim tempore hyberno non potuimus illis viſci) mediâ vero æſtate cum illa jam ſæpius mandicavimus, nullam inde ſentiemus alterationem, quia tunc conſuevimus illis uti, & conveniunt noſtro ſanguini.

c *His cognata.*] Quare non eadem.

d *Attenuantia, incidentia, &c.*] Diverſitas horum graduum oritur à duobus, aut quod aliæ aliis particulas habent ſubtiliores, adeoque impetuoſores: aut quamvis particulæ ſunt craſſiuſculæ, quod materiam æthereàm transmittant per ſuos poros copioſiorem, aut ad minimum talem, quæ cum æthere conſueto noſtri ſanguinis faciat majorem fermentationem, ſed hæc philoſophica ſunt.

Si vis (ut ſint modica) ſufficiet dicere, quod ſint varii gradus inter attenuantia.

e *Calida.*] Omnia calida ſunt volatilia.

f *Rad. quinque aperientes. apii.*] Non ſunt adeo ſubtiles.

g *Rad. fœniculi, aſperagi, petroſolini, ruſci, graminis, cichorii, eryngii.*] Sunt ex genere eorum, quæ ſunt minus ſubtilia.

h *Rad. aſari.*] Multum habet ſalis volatilis.

§. 8. His opponuntur παχυντικὰ *incraſſantia*, quæ ſuccos tenuiores & liquidiores craſſiores reddunt. Talia ſunt [a] frigida aut temperata [b] citra acrimoniam, craſſæ & terrenæ ſubſtantiæ, qua, dum ſe humoribus permiſcent, iis conſiſtentiam craſſiorum tribuunt: ut *bolus*, [c] *papaver*, [d] *acetoſa*, *oryza*, *lentes*, *mala cydonia*, *pyra agreſtia*, *amylum*, [e] *lac chalybeatum*, *ſuccus granatorum*.

a *Frigida & temperata.*] ex tenuioribus & ſubtilioribus etiam fieri poteſt incraſſatio, ut ex ſpiritu vini defecatiſſimo, opio, camphora & ſimilibus.

Magna etiam eſt differentia inter illos ſub-

ſubtiles ſpiritus, quod patet ex ſequenti exemplo.

Spiritus vini rectificatiſſimus confuſus cum ſpiritu urinæ, faciet coagulationem, ſi vero ſpiritus urinæ confundatur cum aliis ſubtiliſſimis ſpiritibus, non fiet inde coagulatio.

Ex his clarum eſt, coagulationem (nempe incraſſationem) non ſolum fieri à craſſis & frigidis.

b *Citra acrimoniam.*] Quia acria ſæpe numero ſunt volatilia & penetrantia: poſſunt craſſa quoque eſſe acria.

c *Papaver.*] Neutiquam conſiſtentiam craſſiorem reddit.

d *Acetoſa, mala cidonia & ſuccus granatorum.*] Sunt vix incraſſantia.

Acida quamvis volatilia, & rectificatiſſima levem tamen introducunt coagulationem: dico levem, non quod eorum vis ſit levis (eſt fortiſſima) ſed quia coctione ventriculi infringitur.

e *Lac chalybeatum.*] Particulæ metallicæ tantum modicum habent motum in noſtro corpore, ſed operantur ratione ætheris transfluentis, aut ratione particularum ſuarum craſſarum, impetum facientium in obſtructiones.

§. 9. Ἐμπλαστικὰ, quæ ἐμφρακτικὰ dicuntur,

cuntur, ſunt, quæ corporis meatibus & potus illita, iis tenaciter adhærent, eos opplent atque obſtruunt, [a] Suntque quædam ſicca & terrea, [b] citra mordicationem tamen atque acrimoniam, & ſi corporis meatibus illinuntur, difficulter avelli poſſunt. Quædam vero etiam aqueo & aëreo humore ſunt perfuſa, tenacia tamen, ut [c] *oleum dulce.* Talia ſunt: [d] *amylum, pompholyx, ceruſſa,* [e] *calx, bolus, terra ſigillata, gypſum, lithargyrum, plumbum uſtum, radices althææ, liliorum,* [f] *ſemen fænigræci, mucilagines omnes, farina triticea, pineorum nuclei aqua macerati, gummi Arabicum, ſarcocolla, tragacantha, adipes recentiores & medullæ, butyrum recens* [g] *caſeus recens, ovi albumen, cera.*

a *Suntque quædam ſicca*] Sicca nihil ad rhombum faciunt.

b *Citra mordacitatem & acrimoniam.*] Non facit ad rhombum, neque aquoſitas, neque humiditas.

c *Oleum*

c *Oleum dulce.*] Quia oleum rancidum, multum ſalis volatilis habet.

d *Amylum.*] Facit ad craſſitiem ſanguinis.

e *Calx.*] Adhæret demum cum arena & aqua, ipſi eſt addita, & rurſus eſt exſiccata.

f *Semen fœnugræci.*] Tenaciuſculum eſt.

g *Caſeus reſens.*] Præſertim ſi torretur.

§. 10. His opponuntur ἐκφρακτικὰ & ῥυπτικὰ, quorum hæc in ſuperficie corporis, ſeu cute ſordes abſtergunt; [a] illa vero ſubtilioris ſunt ſubſtantiæ, atque etiam in poros penetrant, & obſtructiones aperiunt, & proinde vim ſiccandi cum tenuitate ſubſtantiæ habent, ſive ſint calida, ſive ſint frigida. Dantur enim & calida & frigida abſtergentia, ſuntque talia omnia ſalſa, amara, nitroſa: ut *marrubium*, *centaurium minus*, *apium*, *abſinthium*, *abrothanum*, *hyſſopus*, *naſturtium*, *farina lupinorum & orobi*, *agrimonia*, *beta*, *chamædrys*, *tenacetum*, *amygdalæ amaræ*, *radix ariſtolochiæ*, *iridis*, *gentianæ*, *ſigilli*

Salamonis, [b] *hordeum, furfures, ſuccus limonum, ſemen urticæ, radix tamariſci, capparum cortex, ſcolopendrium, ſcilla, nitrum, mel; ſaccharum, myrrha; lixivia omnia, ſerum lactis, fel animalium, ærugo.*

a *Illa ſubtilioris ſunt ſubſtantiæ.*] Abſtergentia ſi eſſent, pertinerent ad paragraphum, ubi agitur de attenuantibus.

Abſtergentia ſunt illa, quæ viſcoſa & craſſa ſuperficiei adhærentia diſſolvunt, & ab invicem ſeparant, quæ aliquando ſunt ſalina, vel & modice acida, aut facile intra corpus in acidum declinantia.

b *Hordeum.*] Ab omnibus dicitur emolliens.

Cur hordium dicitur nonnihil temperatum, quia in corpore noſtro facile declinat in acidum, & acida opponuntur ſalibus, totus ſanguis poteſt inde acidiuſculus reddi, ex pane & cereviſia ſemper aliquid acidi in corpore conſervatur: hordeum quamvis in aquâ coctum, abit in acidum potum; ut videre eſt in cereviſia.

CAP.

Caput VII.

De medicamentis dolorem ſedantibus & ſomnum conciliantibus.

TAndem in hac claſſe ſunt [a] ἀνώδυνα ναρκωτικὰ & ὑπνωτικά. Ἀνώδυνα & παρηγορικὰ proprie dicuntur, [b] non quæ cauſam doloris tollunt, aut ſenſum hebetant, ſed quæ, manente etiam cauſa, dolorem leniunt. Suntque temperata ac blando calore prædita ac mollia, & jucundam ac ſuavem ſenſationem in tactu efficiunt. Idque præſtant, quæ [c] calore tepido ac blando ſunt prædita, corporique noſtro temperie ſimillima, ac plerumque etiam [d] mollia & pinguia, partemque, ut minus dolori apta ſit, laxant, & molliunt. Talia ſunt [e] *chamæmelum, melilotus, anethum, ſambucus, malva, althæa, radices liliorum, ſemen fœnigræci, lini, tritici, hordei; oleum dulce mediæ ætatis, amygdalarum*

 dul-

dulcium, crocus, atque alia è ſuperioribus parata, [f] *butyrum recens inſulſum, pinguedo gallinæ, anſeris, vitelli ovorum,* [g] *medulla panis albi, lac tepidum, axungia porcina.*

a *Anodyna.*] Sunt duo caſus, aut quod ſenſus hebetetur, & cauſa doloris non tollatur; aut vice verſa, quod cauſa doloris tollatur, & ſenſus non hebetetur.

b *Non quæ cauſam doloris tollunt, aut ſenſum hebetant, &c.*] Eſt confuſus conceptus, eſt contradictio in adjecto, ut ex ſequentibus clarius patebit.

c *Calore tepido & blando, &c.*] Calor & frigus huc nihil faciunt, gravius odor in camphora & opio ſatis docet illa eſſe calida.

d *Mollia & pinguia.*] Dolorem mitigant, quia particulas ſcindentes & pungentes involvunt, & illa ſunt anodyna primi generis: Anodynum ſecundi generis ſenſum hebetant, & cauſam doloris non tollunt, pro tempore ſc. impediunt, quo minus poſſint illæ particulæ pungentes, & ſcindentes movere nervos, unde ille excitatur ſenſus doloris in mente.

e *Chamæmelum, melilotus, ſambucus, anethum.*] Dolorem non ſedant.

f *Buty-*

f *Butyrum recens & inſulſum.*] Quia ſal pungit.

g *Medulla panis, &c.*] Hæc omnia ſunt mollia & referri poſſunt ad primum gradum.

§. 2. Ναρκοτικὰ, quæ & ὑπνωτικά, quod ſoporem quoque inducant,[a] neque cauſam doloris tollunt, [b] neque dolorem leniunt, ſed ſtuporem parti inducunt, [c] ſenſumque, ne id, quod dolorificum eſt, percipiat, hebetant. Pendet autem hæc vis ab occulta qualitate. Suntque talia: [d] *lactuca, nymphæa,* [e] *papaver, ſolanum, hyoſcyamus, mandragora, opium.*

a *Narcotica & cauſam doloris in corpore tollunt, & ſenſum hebetant.*] Alia id faciunt pro tempore: alia radicaliter tollunt & pro toto decurſu.

Quæ pro tempore faciunt, ſunt illa, quæ tamdiu tollunt dolores, quamdiu ſunt in ſanguine, ſed illa poſtea exhalantur, diximus quod mollia & pinguia ſedant dolorem, involvendo particulas acres & ſcindentes.

Narcotica vero hoc faciunt incraſſando

 ſan-

ſanguinem, & ita impediunt, quo minus particulæ acres poſſint vellicando nervos afficere, & hoc modo pro tempore morbus tollitur.

b *Neque dolorem leniunt.*] Quæ ſtuporem inducunt, leniunt etiam dolorem, ut in dolore dentium videmus; cum acria adhibemus ſolvuntur nervi, & ita dolor minuitur, & ſtupor oritur.

c *Senſumque hebetant*] Anima non poteſt unquam hebitari, & anima ſentit, non vero corpus.

d *Lactuca & nymphæa.*] Stuporem non poſſunt inducere, niſi ratione obſtructionum, quas faciunt in nervis, & ultra obſtructiones ſpiritus fluere non poſſit, ideoque ultra eas flaccidi ſunt nervi, & per conſequens omnis ſenſus expertes vel ſaltem ſtuporem præditi.

e *Papaver, ſolanum, hyoſciamus, mandragora, opium.*] Sunt ſanguinem coagulantia, inter quæ numerari poteſt *Camphora.*

Caput VIII.

De Attrahentibus & Repellentibus.

§. 1.

IN ſecunda claſſe ſunt [a] *attrahentia*, quæ humores & ſpiritus è corpore in ſuperficiem attrahunt. Fit antem attractio iſta à calore, concurrente tenuitate ſubſtantiæ. Suntque alia calida & ſicca in ſecundo gradu, quæ moderata attrahunt: alia vero in tertio, quæ magis; alia etiam in quarto, quæ maxime attrahunt, & ardore cutem in tumorem attollunt ac rubore ſuffundunt, tandemque veſicas excitant, è quibus dropaces, ſinapiſmi & phænigmi parantur. Talia ſunt; *radices ariſtolochiæ utriuſque, anemones, cyclamini, dracunculi, gentianæ, pyrethri, ranunculi, narciſſi, arundinis, ari, thapſiæ, flammula* [b] *urtica, lepidium, ranunculus, ſemen ſinapis, naſturtii, allium,*

 cæpe,

cæpe, fermentum, anacardia, [c] *gummi ammoniacum, galbanum, ſagapenum, opopanax, pix ſicca, propolis,* [d] *fimus anſerinus, columbinus, gallinaceus,* [e] *cantharides.*

a *Attrahentia.*] Author nihil explicat de natura attrahentium, revera nihil in noſtro corpore eſt, quod attrahat: attrahentia repugnat ſanguinis circulationi, ideo in noſtro corpore neque fingi, neque dari poſſunt. Appelluntur quidem particulæ aliæ potius ad hanc partem, quam ad illam.

Quæritur nunc, quare hoc fit? Carteſius hoc bene explicat in parte quarta principiorum, ubi de magnete agit. Similitudo pororum hoc multum facit, & etiam materia ætherea poros transfluens.

Pori ferri vel chalybis & magnetis ſunt ſibi ſimiles admodum & diſſimeles poris aliorum corporum. Ex anatomia magnetis patet, magnetem conſtare multis particulis ferreis

Quod quædam particulæ in noſtro corpore potius feruntur ad hanc, quam ad illam partem, docent multa.

Primo, bilis ad hepar & folliculum fellis. Secundo, urina ad renes. Tertio, ſuccus pancrea-

creaticus ad pancreatem, & multa alia, quæ omnia fiunt propter ſimilitudinem pororum, & figuram humorum, qui ex arteriis vicinis exeunt, non quod alliciantur, ſed quod lege motus pellantur eò, fitque hoc propter ætherem certum horum poris ſpeciatim convenientem: ſi minus abludit, parum aut nihil alterabit, ſi magis abludit varia producit ſymptomata.

Si talis materia ætherea fluat per poros medicamenti, qualis ſolet fluere per poros hujus vel illius partis noſtri corporis, nihil alterabit: ſed ſi materia alia fluat per illa medicamenta, tunc impetum facientia in poros, tremorem fibrarum ſenſibiliter augent, ſenſumque doloris majorem, minoremve inducunt, pro majori vel minori varietate materiæ ethereæ.

b *Urtica.*] Humorem habet corroſivum, qui humor immiſſus in poris cutis, ibi fermentationem excitat, ſicque obſtructiones facit, unde veſiculæ, quæ fiunt, quando circulatio impedita eſt.

c *Gummi.*] Ab authore enumerata non ſunt magnæ efficaciæ.

d *Stercora.*] Agunt ratione ſalis corroſivi.

e *Cantharides.*] Eâ ratione etiam.

Quidam putant vim attrahentium tantam eſſe, ut aciculas, aliave ſimilia at-

trahere poſſint, ut magnes ferrum; ſed ejiciunt ſimul cum pure, pus enim tunc cauſa eſt iſtius ejectionis.

§. 2. [a] Repellentia attrahentibus opponuntur, [b] humoriſque influxum prohibent, vel quoque eum, qui recens influxit, atque in eo fluctuat, nondumque impactus eſt, reprimunt & rejiciunt. Præſtant autem hoc, vel quia frigida, vel quia adſtringentia, vel qnia utramque vim habent. Adſtringentia rurſus duplicia ſunt, alia frigida, alia calida, [c] & quidem efficaciſſime id præſtant, qua ſimul ſunt frigida & adſtringentia. [d] Quæ ſaltem frigiditate repellunt, & aquea ſunt, ſeu [e] humida, ſunt: [f] *aqua frigida, ſempervivum, portulaca, lenticula paluſtris, endivia, lactuca, ſolanum, tribulus aquaticus, umbilicus Veneris, pſyllium, albumen ovi.* Frigida [g] adſtringentia ſunt; *plantago, polygonum, auricula muris, bellis, equiſetum, folia ſorbi, quercus, myrti, meſpili, flores roſarum, balauſtia, baccæ myrti, galæ,*

læ, ſorba, fr. berberis, myrtilli, cortices granatorum, radices pruni ſylveſtris, cortices berberis, radices pentaphylli, biſtortæ, tormentillæ, ſuccus granatorum, acaciæ, hypociſtidis, mororum immaturorum, acetum, terra ſigillata, bolus Armenus, ſanguis draconis, tutia. [h] Calida adſtringentia ſunt: *ſpica, aloë, thus, myrrha, cyperus, abſinthium, nuces cupreſſi, cortices thuris, juncus odoratus, alumen.*

a *Repellentia.*] Illa dicimus eſſe malum inventum ab illis, quibus circulatio fuit ignota, tamen illos non poſſumus ita accuſare, ac quidem recenſiores, qui norunt circulationem ſanguinis & humorum: impoſſibile eſt, ut humores, qui ad aliquem locum feruntur, repellantur. Idem eſt ac ſi diceremus fluvium repelli verſus ſuam originem.

Repellere conſiſtat in eo, quod impediamus, quò minus in partem influant, tunc concedi poteſt, ſed minime hoc dici poteſt remittere, vel repellere.

Repellentia. Varia acceperunt nomina ab authoribus: cum influxus humorum impediatur, ita ut ad partes venire non poſ-

ſint, tunc vocatur *intercipientia*, aliquanpo dicuntur *defenſiva*, non ſolum quod defendant vulnera ab aëre externo, ſed ſimul etiam quod impediant ne humores nocituri ferantur ad partem affectam. Aliquando nominantur *hæmorrhagiam ſiſtentia*, & illa ſunt *adſtringentia* Sic & appellantur *exſiccantia* in fine ſc. ulceris ſanandi in fluxu alvi, aliarumve partium vocitantur *adſtringentia*, & in ambuſtis *refrigerantia*.

Sal commune non poteſt dici refrigerare, ſed eſt temperatum, quodammodo tamen inclinat ad calorem, ſed quoniam eſt pigri motus, non poteſt dici adeo calidum: ſi volatile eſſet, revera diceretur calidum.

b *Humoriſque influxum prohibent.*] Hoc poteſt admitti: ſed quod *reprimunt & rejiciunt* falciſſimum eſt.

Repellentia, quæ humoris influxum prohibent, nunquam debent adhiberi, niſi in principio aut declinatione. In principio poſſumus obtinere, quod humorum influxus impediatur. Cum humores influxerunt, tunc velle adſtringere futile hoc eſt, ſicut barbæ tonſores id aliquoties experti ſunt.

c *Efficaciſſime id præſtant.*] Generatim hoc dici poteſt, quod omnia quæ hic dicuntur repellentia ſint partium ſolidarum, & non facile ad ſtatum volatilitatis producantur.

d *Qua*

d *Quæ frigiditate repellunt.*] Frigus naſcitur ex viſciditate, & craſſitie.

Craſſa ſunt. Terra ſigillata, bolus armenus, &c

Viſcoſa Sunt tragacanthum, gummi Arabicum, vitelli ovi, thus, mirrha, &c.

e *Humida.*] Nihil faciunt, ſed magis fluida reddunt; potius eliguntur craſſa, viſcoſa & ſicca.

f *Aqua*] Aqua dicitur repellens, quia per eam non fluit tantum ignis cœleſtis, cum parti applicatur, tunc ad illam partem non venit tanta ætheris quantitas.

Repellentia quæ author enumerat ſunt craſſa & viſcoſa.

g *Adſtringentia.*] Sequuntur quæ duplicia ſunt, acida craſſa, & acida auſtera, ſi ſint volatilia magnam vim adſtringendi amittunt.

Acida debent etiam eſſe craſſa & auſtera, quia quædam acida laxant, ut *pruna* acida, acetoſa & *acetoſella.*

Quibuſdam humoribus, & partibus acetum tantum erit adſtringens, quibusdam vero laxans & diſſolvens: videmus enim quædam corpora diſſolvi aceta, ut exempli gratia gummi quædam, quæ aliis liquoribus non ſolvuntur: alia gummi ſolvuntur aqua, ad quæ maxime attendendum eſt.

h *Ipſa calida.*] Talia poſſunt dici re-

pellentia in aliquo caſu, quatenus calidum exſiccat & humidum expellit. Hinc imprudentiſſime faciunt medici & chirurgi, qui calidiſſimis tumores volunt curare, humidum exſiccant, & illud, quod obſtructionem fecit, durum & ſcirrhoſum reddunt: & illi, qui ſemper crepant, ſuam experientiam hoc docere non poſſunt.

Calida poſſunt quidem primâ, ſecundâ & tertiâ vice applicari, & tunc de iis ſiſtendum eſt.

CAPUT IX.

De Maturantibus, Pus generantibus, carnem & callum generantibus, glutinantibus, cicatricem inducentibus, lac & ſemen generantibus.

§. I.

In tertia claſſe ſunt [a] πεπτικὰ ſeu maturantia & coquentia, ac ἐκπυητικὰ ſeu ἐκπυΐσκοντα, pus moventia, ita dicta, quod ſine iis puris generatio à natura perfici non facilé queat, utpote, quæ ob ſimilitudinem, quam cum cor-

pore

pore noſtro habent, [b] calidi nativi ſubſtantiam tuentur atque augent, [c] Sunt enim temperate calida, [d] ſimulque humida & emplaſtica, quæ meatus occludendo ſpiritum, caloremque cohibent, ac retinent. Talia ſunt: *oleum dulce, hydrelæum, butyrum, adeps ſuillus, vitulinus, tritici ſemen & farina, panis triticeus, ſemen fænigræci, lini, folia ac radices althææ, malvæ, brancæ urſinæ, radices liliorum alborum, cepæ coctæ, caricæ pingues, pix liquida, ſtyrax liquidus, terebinthina.* Quorum aliqua ſi vel ſicciora vel humidiora videntur, obſervandum, vix unquam horum unum ſolum uſurpari, ſed cum aliis miſceri, ita ut unius ſiccitas ab alterius humiditate, alterius humiditas ab alterius ſiccitate corrigatur.

a *Neque vox πεπτικὰ, nec maturantia, nec coquentia, nec pus moventia.*] nos docent naturam pus maturantium & coquentium.

b *Calidi innati ſubſtant.*] Omnis calor trans-

transfluens eſt, non inſitus, & minime dici poteſt innatus; ſed eſſe calidum noſtrum innatum, eſt ens influens, & novum continuo ſuccedens.

c *Temperatè calida.*] Sed eatenus non faciunt ad rem, quamvis concedamus illa eſſe temperate calida. Antiquitas nunquam conſideravit, quid revera in re erat & unde fiebat. Pus gigni poteſt eo ipſo, quod meatus fuerint occluſi.

Maturantia & pus generantia ſunt illa medicamina, quæ chyli generationem motu modico promovent per partes ſolidas, hinc eſt, quod humores, quibus nihil eſt admixtum chyli, nunquam in pus convertantur, uti humores ſalſi & aquoſi, acres, acidi, terreſtres: inter ſalſa & acida intelligenda ſunt acria & corroſiva.

d *Simulque humida*] Modice humida ſunt, quæ chylum fluidiorem reddunt, & ita ejus motum promovent.

Pus demum provenit tertio aut quarto die, quia ante, obſtructiones impediebant, quo minus chylus potuit effluere.

Pus enim nunquam generatur ſine obſtructione, nam cum ſit ſolutio continui, fibræ, quæ ſolvuntur, reſiliunt in cincinnos, & incommodum ſitum acquirunt, ita ut chylus, qui antea per illas partes fluebat, impediatur in ſuo motu, & etiam

etiam alii humores, unde digeſtio & particularum ab invicem ſeparatio, bonæ mixturæ perturbatio, unò verbò, pus tunc oritur, novus & novus chylus continuo ope circulationis adveniens, tandem fibras reflexas, in lineam rectam diſponit, & ita pus effluit demum tertio aut quarto die.

Quò pus dicitur magis legitimum, eo magis accedit ad naturam chyli, quò enim albidius eſt pus, eò magis legitimum eſt.

Pus nihil aliud eſt, quam chylus in acredinem, plerumque in aciditatem mutatus.

Quò chylus majorem acredinem aut acidam aut ſalinam habet, eo magis virideſcit aut flaveſcit, & majorem gradum corroſionis acquiret. Prout igitur acredo magis minuitur, magis accedit ad naturam chyli.

Ita omnia phœnomena poſſunt explicari.

§. 2. Σαρκωτικὰ ſeu [a] carnem generantia ſunt, quæ ad carnis in vulnere vel ulcere inſtaurationem faciunt. Equidem natura in generatione carnis primarius opifex eſt: medicamenta tamen quædam naturæ quaſi auxilium ferunt, dum excrementa, naturam in generatione carnis impedientia, ſummovent, & calorem na-

tivum

tivum partis cuſtodiunt. Talia ſunt, quæ moderate calefaciunt & ſiccant, & ſordes citra morſum detergunt. Pro ſaniei tamen copia, corporiſque humiditate vel ſiccitate nunc leviora, nunc fortiora eſſe debent. Talia ſunt; *farina hordei, ervi,* [b] *fœnigræci, tragacantha, iris, lachryma abietis, maſtiche, thus, colophonia,* [c] *aloë,* [d] *myrrha, mel, ſymphytum,* [e] *hypericum, ariſtolochia, cadmia, cerusſa, tutia, pompholyx, lithargyrium.*

a *Carnem generantia.*] Quod author de carnem generantibus dicit, eſt nimis plebeum, & parum ſupra plebem videtur philoſophari.

Carnem generantia talia medicamenta non dantur, quoniam chylus carnem generat. Carnem generantia ſi velint dari, ſunt, quæ impedimenta tollunt, quò minus chylus poſſit abire in ſubſtantiam carneam, vel unguenta ſive ſint emplaſtica, ſive ſint fomenta, vix niſi aëris injurias excludunt, ſed non corriguntur, multò minus tollant cauſſam morbi: quamvis etiam corrigunt illud, quod in illum locum influit, hoc non facit ad rem, quoniam

niam debet ſanguis corrigi, unde continuo novus & novus humor peccans fluit; ſæpe videmus vulnera feliciſſime curari, exhibitis ſubinde decoctis vulnerariis ex radicibus & herbis, præſertim cum acidum in ſanguine peccat, quia quæ exhibent ſemper fere ſunt ſalina: cum jam acredo peccat; malum reddant peſſimum, & tamen non retro cogitant, quod ſalina acredo æque peccare poteſt, ac acida.

Cum non dantur ſigna, quæ nos ſatis docent, quod peccet, præſcribantur, quæ ſalem & acidum ſimul infringunt, nempe ſi ſal peccet, ſalem, ſi vero acidum, acidum infringunt, & talia ſunt emollientia & narcotica.

Si ſalina peccet acredo, ſumatur *tamarindi*, *ſuccus limonum*, chinenſium pomorum, &c.

b *Farina fœnugræci*, *tragacantha*, *lachryma abietis*.] Optime hæc præſcribuntur in utroque.

c *Aloë*.] Habet ſalis multum, quod indicat ejus amarities: ſuo ſale etiam aperit venarum orificia, ob ſalem etiam lavatur in pharmacopeis.

d *Myrrha & mel*.] Etiam aliquod ſalis habent.

e *Hypericum*, *ariſtolochia*, *cadmia*. *ceruſſa*, *tutia*, *pompholix lithargirium*.] Hæc omnia ponderunt in acida intemperie.

§. 3.

§. 3. His cognata ſunt κολλητικὰ ſeu [a] *glutinantia*, quæ plus ſiccant, & nihil detergunt, ſed potius adſtringunt, & à nonnullis ἔναιμα & τραυματικὰ nominantur, quod in cruentis vulneribus conjungendis uſurpentur; quamquam & in ulceribus mundatis locum habeant. A quibus ſaltem ſecundum magis & minus differunt ἐπουλωτικὰ, [b] cicatricem inducentia, utpote quæ plus ſiccant, ad ſecundum ordinem uſque. In numero κολλητικῶν & ἐπουλωτικῶν ſunt; *alumen, lithargyrium,* [c] *ſarcocolla, aloë,* [d] *bolus Armenu,* [e] *plumbum,* [f] *cadmia, ariſtolochia, balauſtia, corallium, equiſetum,* [g] *plantago,* [h] *ſymphytum, tormentilla, pentaphyllum, perfoliata, cortices granatorum,* [i] *thus, æs uſtum lotum, ſanguis draconis,* [k] *lapis calaminaris, antimonium.*

a *Glutinantia.*] Non poſſunt dici ejuſdem naturæ cum adſtringentibus, quoniam non ſunt niſi viſcoſa, adſtringentia vero exſiccant, & glutinantia non.

b *Cicatricem inducentia.*] Nihil aliud ſunt

ſunt, quam exſiccantia, glutinantia infringunt ſimul ſalem & acidum ſua viſcoſitate.

c *Sarcocolla.*] Glutinans eſt.

d *Bolus armenus.*] Adſtringit, adeoque exſiccat.

e *Plumbum.*] Aciditatem abſorbet.]

f *Cadmia.*] Hoc etiam facit.

g *Plantago.*] Non facit ad rem.

h *Symphytum, tormentilla, pentaphyllum, perfoliata,*] Culinaria ſunt.

i *Thus.*] Poteſt glutinans dici.

k *Lapis calaminaris, antimonium.*] Abſorbent acidum.

§. 4. Pertinent huc & Medicamenta τραυματικὰ ſeu [a] vulneraria, quæ peculiari vi ſanguinem ita diſponunt, ut ex eo apta & laudabilis caro, quævisque alia ſubſtantia deperdita promte reſtitui poſſit, potionibuſpue vulnerariis dictis materiam præbent. Talia ſunt; [b] *conſolida major & minor, ſanicula, conſolida Sarracenica, agrimonia, pyrola, veronica, artemiſia* [c] *plantago, ſabina, equiſetum, radic. tormentillæ, caryophyllatæ, carduus benedictus, pimpinella, alchymilla, vinca per-*

pervinca, ſanguiſorba, virga aurea, piloſella, centaurium minus, ophiogloſſum, betonica, hypericum, flores roſarum tanacetum, verbena, ſerpentaria, herniaria, pentaphyllum, ſcordium, oculi cancri, macis, bolus Armenus.

a *Vulneraria ſunt, quæ peculiari vi.*] Et hoc nihil eſt dicere, quænam illa peculiaris vis eſt, quæ vulneris curationem promovent.

Quæ vulneris curationem promovent, ſunt ea, quæ removent omnia ex vulneribus, quibus conſolidatio impeditur:

Et quæ ſanguinem ita diſponunt, ut ſit aptus ad multum chylum parti vulneratæ ſuggerendum.

Quæ vulnera faciunt diuturna ſunt ſalſa & acida: ulcera cacoethes oriuntur ab acredine & ſale corroſivo.

Videmus, cum tinctores volunt induere colorem firmum pannis ſuis, quod utuntur acribus & corroſivis; ut intime tingantur fibræ iſtorum pannorum.

Ita habemus exemplum in lypothomia, ubi vulnus infligitur notabile parti notabili & ſenſitivæ, quod ſi ſanguis, quô linteum eſt maculatum, facile eluitur, ſuperſtes erit patiens; ſi vero elui non poteſt, morie-

morietur homo: quod docet corroſivam vim eſſe in ſangüine, quæ intime penetrat fibras lintei, ſi vero non ſit corroſiva in ſuperficie fibrarum tantum maculabitur, & facile eluetur.

Moritur patiens, quando eſt ſanguis corroſivus, quia vi ſua corroſiva gangrenam parit, & inde mors. Ita dicuntur illi habere carnem facile curabilem, quorum ſanguis non eſt corroſivus ab acido vel ſalſo: belg. dicitur *goed heel-vlees.*

Vulneraria, quæ author hic enumerat, ſunt leniter viſcoſa, leniter adſtringentia, ſali donata, & ita acidum infringunt, quibus Cl. Vir. addit illa, quæ ſalem infringunt, & illa, quæ in utroque caſu proſunt, & talia ſunt omnia *narcotica.*

b *Conſolida major, minor, ſarracenica.*] Sua viſcoſitate poſſunt involvere acredinem corroſivam, tam ſálinam, quam acidam.

c *Plantago.*] Nullius eſt momenti. Enumerat author multa, quæ ſalem in ſe habent, & illa infringunt acidum, ſicque *oculi cancri* & bolus armenus etiam faciunt. Amarities herbarum deſignat ſalem.

§. 5 Epuloticis cognata ſunt πωρωτικὰ ſeu [a] callum generantia, quæ nimirum deſiccant, incraſſant, indurant

durant moderate calefaciunt & adſtringunt. Horum quædam exhibentur, ut, [b] *ſuccus primulæ veris*, *pulvis radicis agrimoniæ*, *aut ſuccus ejus*, inprimis *lapis oſteocolla* dictus: Quædam extra applicantur, bolus *Armenus*, [c] *farina volatilis*, *oſteocolla*, [d] *aloë*, [e] *nuces cupreſſi*, [f] *thus*, [g] *tragacantha*, [h] *acacia*.

a *Callum generantia.*] Nihil aliud ſunt, quam exſiccantia, de quibus jam egimus: ita videmus illos, entia multiplicare ſine neceſſitate.

b *Succus primulæ veris.*] Parum facit ad rem.

c *Farina volatilis.*] Quatenus liquorem imbibunt.

d *Aloë.*] Valde ſiccat.

e *Nuces cupreſſæ.*] Valde adſtringunt.

f *Thus.*] Aliquo modo imbibit liquorem.

g *Tragacantha.*] Etiam.

h *Acacia.*] Valde adſtringit.

Influxus humorum adſtrictione impeditur, & ita exſiccatur pars.

§. 6. Tandem ad hanc claſſem pertinent [a] *lac & ſemen generantia ſeu*

augen-

augentia. Ad lactis generationem faciunt, quæ ad probi ſanguinis generationem faciunt, ſanguinemque [b] ad mammas deducunt, peculiaremque cum mammis conſenſum habent. Talia ſunt; *fæniculum & anethum viride, ſmyrnium, apium, polium, eruca, polygala*. Quædam tamen etiam proprietate ſubſtantiæ ad lactis generationem facere dicuntur, ut [c] *pulvis cryſtalli, fœniculum & anethum*.

a *Lac generantia.*] Sunt, quæ dant ſanguini multum chylum.

b *Ad mammas deducunt, peculiaremque cum mammis habent conſenſum.* Hæc falſa ſunt.

c *Pulvis cryſtalli.* Obſtructiones tollit.

§. 7. Eodem modo ad [a] ſeminis generationem faciunt, quæcunque optimum ſanguinem, ſeminis materiam generant, & quæcunque ipſum ad vaſa ſemini generando deſtinata deducunt; vel etiam ſemen flatu replent: mediocriter ſcilicet hu-

mida & calore temperata. Talia ſunt: *bulbi*, *cicer*, *ſcincus*, *ſatyrum*, *eruca*, *ſemen fraxini*, *lini*, *allium*, *cepæ*, *radices eringii*, *napi*, [b] *aſparagi*, *Zingiber viride*, *galanga*, [c] *amygdalæ dulces*, *nuces pineæ*, *piſtacia*, [d] *caſtaneæ*, *dactyli*, *fabæ*, *paſtinacæ*, *rapæ ſativæ*, *oryza*, *cinara*, [e] *oſtreæ*.

a *Semen generantia.*] Sine dubio illa ſunt, quæ multum chyli ſpirituoſi, ſale volatili donati, ſanguini ſuppeditant.

b *Rad. aſparagi.*] Salem volatilem habent,

c *Amygdalæ.*] Multum nutriunt.

d *Caſtaniæ.*] Nihil poſſunt, ut Cl. Vir putat.

e *Oſtreæ.*] Multum nutriunt, & habent etiam ſalem volatilem in ſua aqua marina.

CAP.

CAPUT X.

De Rubefacientibus, Veſicantibus, Cruſtam inducentibus, Adurentibus, Corrodentibus, Putrefacientibus, Pſilothris, lac & ſemen extinguentibus.

§. I.

[a] AD quartam claſſem pertinent, quæ corrumpunt, ut [b] *Rubefacientia* ἐχαρωτικὰ & καυστικὰ, quæ communi nomine τῶν πυρωτικῶν comprehenduntur, quod calore ſuo excedente corpus noſtrum, ut aquæ fervor vel ignis, adurunt. Mitiſſima inter ea ſunt: φοινιγμοὶ quæ cutem ſaltem calefaciendo rubefaciunt, & quæ altius deliteſcunt, ad cutem evocant. Qualia ſunt: *ſinapi*, *ſemen naſturtii*, *urticæ*, *radices thapſiæ*.

a *Ad quartem claſſem.*] Horum omnium medicamentorum ſunt ejuſdem naturæ, & differunt tantum gradu: in acredine corroſivâ vel majore vel minore eorum vis con-

 ſiſtit,

ſiſtit, & ita has diſtinctiones poſſumus omittere, referendo hæc omnia ad medicamenta mordentia, nempe pungentia, & ſcindentia, ut patebit ex ſequentibus.

b *Rubefacientia.*] & ex authoris catalogo videmus illa eſſe acria, quæ fermentationem humorum circulantium introducunt majorem, inde rubedo.

§. 2. Fortiora ſunt[a] veſicantia dicta, quod puſtulas & veſicas excitant, quæ ob ſubſtantiæ tenuitatem ſummam tantum [b] exurunt, humoremque ſicut fervens aqua proliciunt, cuticulamque à cute divellunt, & in veſicam attollunt. Talia ſunt: [c] *cantharides, ſinapi, fermentum, flammula, ranunculus, ſemen naſturtii, thapſia, radix cyclaminis, Pyrethri, ſcilla, allii, pes columbinus, euphorbium, fimus columbinus, ſapo.*

a *Veſicantia.*] Externe applicantur, ex. gr. urtica, pellulas gerens, habet humorem corroſivum in ſuis pellulis, quorum hoc efficit, ſc. poros cuticulæ transit, & ibi ſolvendo fibras, quibus cutis & cuticula connectuntur, obſtructiones facit, &

ita circulatio impeditur humorum, unde illa diſtenſio, quæ vocatur veſicula: ergo videmus & hoc in caſu mordacitatem peccare.

b *Exurunt*] Uſtionis cauſæ duæ ſunt, aut fit à ſimplici motu, ut ab aquâ fervente, aut à mordacitate, quæ urit quamvis non ſit calefacta.

Ardor ab aqua fervente raro altius penetrat, quam cutem, quia particulæ aquæ molles facile reflectuntur à durioribus corporibus, vel ſaltem ſiſtuntur.

Mordacia vero, & corroſiva quamvis lente hoc faciunt, tamen altius penetrant quam aqua calidiſſima vi ſua pungente & ſcindente, quæ eſt in ſale corroſivo & acri.

Vulgus, ut & multi medici putantes, quod ubi nihil videtur, ibi nihil ſit, voluerunt aliquid novi gigni cum veſiculæ fiebant, quod falſum eſſe docent jam ſupra dicta, quod ſc. obſtructiones erant hujus rei cauſa, quæ impediebant circulationem humorum.

c *Cantharides.*] Uti in externis partibus veſiculæ attolluntur, ſic quoque in internis excitari poſſunt & quidem majores ſæpius cum inflammatione aliqua, quod docet nos uſus *cantharidum* quæ non exhibentur interne, niſi in caſu deſperato a

gr. ij. ad gr. vj., ſed tutius extrahitur tinctura ex illis ſpiritu vini, quia à paucis granis in ſubſtantia exhibetis, facile ſanguis ejicitur, quam ejectionem ſequitur inflammatio, inflammationem gangrena, gangrenam mors, quæ omnia docent nos prudentiam in illis præſcribendis. Aliquando tantum exhibita tinctura ejicitur ſanguis: ideo à minori doſi incipiendum ſemper & quidem à guttis xxv. ad xL.

Non metuendum eſt, ſi nimis in initione ſanguis ejiciatur ab exhibita tinctura, quia vaſa poſtea ſatis flacceſcunt, ſed tunc doſis minuenda eſt.

Aliquando tamen vehementioribus illis debemus uti, præſertim in gonorthæa inveterata, ubi pori male ſunt conſtituti, & ſæpe callo obducti, qui omnino ſunt mutandi, ſed tamen prudenter in omni caſu agendum eſt.

Catalogus authoris nobis rurſus dat corroſivo ſale & mordaci donata medicamenta.

§. 3. Vehementiora adhuc ἐσχαρωτικὰ quod [a] cruſtam inducant, ita dicta, quæ non ſolum cuticulam, ſed ipſam cutim etiam adurunt, ſuntque calida in quarto gradu, craſſæque ſubſtantiæ.

Cru-

a *Cruſtam inducentia*] Sunt illa etiam, quæ ſuo calore obſtructiones faciunt, videmus enim cum calori ignis vehementiori adſtant calcei, quod corium ſtatim quaſi in cruſtam induret: ſi hoc in corio, ubi omnia quaſi occluſa ſunt, multo magis fiet in corpore noſtro vivo & naturali.

§. 4. [a] Καυστικὰ inter hæc ſunt vehementiſſima, & ipſa calore ſummo & ſubſtantia craſſa prædita, quæ non ſolum cutem, ſed interdum etiam carnem adurunt. Talia ſunt: *æs uſtum*, *æris flos*, *calx viva*, *vitriolum*, *cinis fæcum vini*, *ficulneus*, *fraxini*, *ſabinæ*: *fimus columbinus*, *eruca pinorum*, *helleborus albus*, *ſal ex lixivio, è quo ſapo conficitur, paratus*, *auripigmentum*, *arſenicum*, [b] *mercurius ſublimatus*.

a *Cauſtica.*] Sunt illa admodum corroſiva, ut catalogus authoris docet.

b *Mercurius ſublimatus.*] Suam habet acredinem ex ſale communi & vitriolo.

§. 5. Præter hæc ſunt adhuc medica-

dicamenta alia quæ carnem detrahunt, eaque duplicia, alia mitiora, καθαιρετικὰ; alia fortiora, quæ σηπτικὰ, apellantur. Καθαιρετικὰ, [a] *exedentia*, ſeu corrodentia ſunt, quæ excreſcentem carnem mollem tollunt, extimamque ſaltem, quam contingunt, ſuperficiem detrahunt, [b] non repente, ſed ſenſim, in altum vero penitius non feruntur. Suntque calida in tertio & quarto gradu, tenuiſque ſubſtantiæ. Talia ſunt: Mitiora; *aloe, alumen, cinis conchylium, cinis quercus & ficus, radices vitis albæ,* [c] *ellebori nigri, plumbum uſtum, antimonium calcinatum.* Fortiora; *calx viva, flos æris, æs uſtum, vitriolum calcinatum, argentum vivum præcipitatum, ſublimatum, miſy, ſory, plumbum uſtum, oleum vitrioli, ſulphuris.*

a *Exedentia ſeu corrodentia.*] Hic author vocat corrodentia quod bene, & ita omnia potuiſſet vocare corrodentia, & acria, ut §. ſequenti.

b *Non repente.*] Hoc falſum eſt, nam buty-

butyrum antimonii repente hoc faciet, & alia etiam.

c *Elleborus niger.*] Eſt minus vehemens quam albus.

§. 6. Σηπτικὰ ſeu [a] *putrefacientia* [b] carnem duriorem colliquant, ſuntque calidiſſima, ſicciſſima, acria & calori nativo infenſiſſima, quem cum deſtruant, & humidum radicale diripiant, ſequitur ſubſtantiæ partis corruptio, & cadaveroſa putrilago. Talia ſunt, *arſenicum*, *auripigmentum*, *chryſocolla*, *dryopteris*, *pityocampe*, *aconitum*, *ſandaracha*.

a *Putrefacientia.*] Hæc iterum ſunt corroſiva & acria.

b *Carnem colliquant.*] Nempe carnem rumpunt, & fibras deſtruunt, nam putreſcere eſt in minimas particulas dividere.

§. 7. Pertinent huc & [a] Pſilothra, quæ pilos extirpant, partemque glabram reddunt, & ſi diutius cuti immorentur, eam exulcerant & adurunt. Talia ſunt: *lixivium forte*, *calx*

viva, *ova formicarum*, *ſandaracha*, b *arſenicum*, *auripigmentum*.

a *Pſilothra.*] Iterum ſunt corroſiva.

b *Arſenicum & auripigmentum.*] Non poſſunt haberi pro pſilothris, quia nimis ſunt fortia, non ſolum penetrarent ad radices capillarum, ſed etiam cranium, & meninges, transirentque uſque ad ipſos cerebri ventriculos, & ita moreretur homo.

§. 8. Tandem a lac & ſemen exſtinguentia & imminuentia quod attinet, Impeditur lactis generatio, ſi ſanguinis copia imminuatur (quod medicamenta non præſtant. Sed victus tenuis vel motus ad mammas impeditur. Talia ſunt, *cicuta*, *lactuca*, *lens paluſtris*, *nymphaa*, *cucurbita*, *ſolanum*, *portulaca*, *papaver*. Abſumunt vero lac genitum *agni caſti ſemen*, *calamintha*, *cuminum*, *ruta*, *ſalvia*, *crocus*, *farina fabarum*, *lupinorum*, *ocymum*: quorum aliqua occulta vi id præſtare creduntur.

a *Lac imminuentia.*] Medicamenta quæ ab

ab authore recenſentur, faciunt ſanguinem nimis frigidum & cacochymicum, mortemque dant ſali inſigne exiſtenti: & præterea imminuunt fermentationem ſanguinis, & per conſequens elaborationem probam chyli.

§. 9. [a] Semen abſumunt quædam occulta proprietate, ut *radix cynoſorchidos minor*, ſicut major ſemen auget, *ſemen agni caſti*. Quædam manifeſta: frigida; *cicuta*, *cucurbita*, *hyoſcyamus*, *lactuca*, *nymphæa*, *acetoſa*, *lens paluſtris*, *portulaca*, *acetum & acida*. Calida; *calamintha*, *mentha*, *anethum*; *ruta*, *ſemen canabis*. Pertinet huc & [b] *ſaccharum Saturni & camphora*, quod tamen negat I. C. Scaliger.

a *Semen extinguentia.*] Inedia ſemen extinguit, & quæ obſtruunt teſticulos nervoſos, ita ut ſpirituum influxus in teſticulos impediatur: unde fit ut quidam homines ſemen aquoſum ejiciunt.

b *Saccharum ſaturni.*] Poteſt ſemen minuere, quatenus incraſſat ſanguinem, & tardiorem reddit.

Caput XI.

De Purgantibus per alvum.

§. 1.

IN quinta claſſe medicamentorum, eorum ſcilicet quæ in ablatione alicujus rei conſiſtunt, ſunt primo *Purgantia* dicta. Etſi vero in genere omnia medicamenta, quæ aliquam corporis partem ab excrementis liberant, purgantia appellari poſſent: uſus tamen obtinuit, ut illa ſolum purgantia in ſpecie dicantur, quæ per alvum vel etiam vomitum corporis excrementa educunt. [a] Sunt autem ea, quæ alvum movent, & communi Evacuantium nomine indigitari ſolent, duplicia, alia, quæ alvum ſaltem primaſque vias evacuant; alia quæ ultra primam corporis regionem penetrant, & ex remotioribus vitioſos humores evacuant, quæ propriiſſime *Purgantia* dicuntur.

a *Sunt autem ea duplicia.*] Imaginaria eſt

eſt diviſio corporis in tres regiones, & repugnat circulationi ſanguinis.

Veteribus prima regio erat à ventriculo per inteſtina, & vaſa meſenterica, atqui in cavam jecoris partem. Secunda à convexa jecoris parte per venam cavam ad cor, & tertia à corde per totum corpus.

Impoſſibile enim eſt, ut introducatur fermentatio in ſanguine, quæ non ad cor pervenerit, & in eo quidem duplici illa fermentatione, in dextro & ſiniſtro ventriculo cordis, vis illorum medicamentorum perditur.

In hepate non poteſt illa fermentatio minui, quia ibi nulla ſit fermentatio, & ergo illa vis neceſſario in ſanguine manebit, unde patet, ſi regiones dari poſſent, quod prima ſtatuenda eſt ab ore per ventriculum, inteſtina, vaſa chylifera, ductum thoracicum, venam cavam deſcendentem ad cor uſque. Sunt tamen gradus adhuc in illis, ita ut dicuntur laxantia, quæ totam fere vim in ventriculo amittant. Secunda eſt à corde per arterias, vaſa capillaria ad partes ſolidas.

Multa purgantia corpus emaciant, quia per purgationes præſertim vehementes non ſolum pinguedo, ſed etiam ipſa partis ſtamina abraduntur.

§. 2. Illa Græci ἐκκοπρωτικὰ & ὑπα-κτικὰ, ἢ ὑπαγωγὰ, vulgo [a] *Lenientia* nominanr, quod fæces ex inteſtinis; & quicquid in ventriculo, inteſtinis, & meſaraicarum orificiis excrementi detinetur, evacuant, ſive molliendo & humectando, ac lubricando id faciant, dum abundante humiditate fæces imbuunt & liquant, atque ad expulſionem promovent; ſive detergendi & moderate ſtimulandi vim habent. Talia ſunt; *malva*, *althæa*, *mercurialis*, [b] *beta*, *braſſica*, *blitum*. *atriplex*, [c] *aſparagus*, *paſſulæ*, [d] *pruna dulcia*, *ſebeſten*, [e] *caſſia*, *manna*, *tamarindi*, [f] *oleum amygdalarum dulcium*, *ficus pingues & recentes*, [g] *mala dulcia*, *jura pinguia*, *galli imprimis vel capi*; [h] *ſerum lactis*, *caprinum inprimis*, *butyrum recens*.

a *Laxantia & lenientia*.] Vix agunt in ſanguine noſtro, ſed molliendo & lubricando alvum ſubducunt.

Mediocra ſanguinem purgant Quæ ſunt vulgaria, nempe mediocra, vix eunt ex arteriis

arteriis ad partes & præterea duplici fermentatione cordis, vires plurimas amittunt, ut ſupra jam dictum.

Vehementia. ad partes ſolidas eunt.

b *Beta, braſſica præſertim rubra, blitum, atriplex.*] Salem habent nitroſum.

c *Aſparagus.*] Potius urinam ſubducit.

d *Pruna dulcia.*] Potius acida purgant vel potius laxant.

e *Caſſia, manna, tamarindi.*] Vera ſunt laxantia.

f *Oleum amygdalarum dulce.*] Tantum glabritiem inducunt, ut & pinguia.

g *Mala dulcia.*] Cum acidum auſterum eſt in inteſtinis, tunc illa dulcia aliquid poterunt.

h *Serum lactis.*] Humiditate ſua, & ſale pauco ſuo leniter pungit.

§. 3. *Purgantia* autem propriiſſime ita dicta ſunt, quæ [a] peculiari peculiarem aliquem humorem è corpore proliciunt. Qua autem vi id præſtent, inter Medicos valde controverſum eſt: vero conſentaneum videtur, Purgantia ſeu ore aſſumta, ſeu per alvum infuſa, ſeu extra umbilico

bilico & ventri applicata, ſeu manibus tractata, [b] aut natibus admota, calore corporis noſtri in actum deduci & reſolvi, eorumque reſolutorum ſubtiliſſimos vapores aut ſpiritus per vaſa in totum corpus diſpergi, & [c] occulta vi ac proprietate humores ſibi cognatos & affines movere, turbare & agitare ac quaſi fermentare, atque omnino efficere, ut qui antea ſanguine permiſti naturæ moleſtiam non creabant, jam agitati ab aliis ſeparentur, & ſeorſim exiſtentes [d] naturam ſtimulent, atque ad expellendum irritent; quæ irritata expultricis facultatis ope & purgans medicamentum, & humorem vitioſum ejus vi ſeparatim ſimul è corpore expellit atque exturbat.

a *Quæ peculiari vi.*] Obſcurum hoc eſt, & nihil explicat, purgantia manibus tractata, illa deberent eſſe fortiſſima & deberent ſe inſinuare in poros partium & vaſorum, & ſic cum ſanguine circulari.

b *Naribus admota.*] Tunc vapores debent

bent efficere dicto modo, iuſinuando ſc. ſe in poros &c.

c *Occulta vi ſeparantur.*] Non opus eſt hic currere ad occultam qualitatem: ſpuma in mari ſolà fluctuatione & agitatione ſeparatur: ſic ſola fermentatione fæces ejiciuntur ex corpore noſtro, quia non poſſunt obſequi inteſtinū motum particularum ſanguinis: ita fæces ob hanc cauſam ex cerevíſia & vino ejiciuntur, quæ ad ſuperiora eunt, vocantur flores, quæ ad fundum *mater vini* (& ſic porro) *Wijnmoer*, quo utuntur mulierculæ ad ſplendorem cupri, quod fit ratione ſalis & acidi fixi, quod multum in ſe continet: ita in noſtro ſtercore multum ſalis & acidi fixi eſt, qui tamen in aëre fiunt volatilia, quod docent ſtercora, quibus agri præparantur, ſuis ſc. particulis ſalinis volatilibus aperiunt poros agri, quo tollitur impedimentum, quod alias facit, quo minus vapores nutrientes poſſent deferri ad ſuperficiem telluris, illæque particulæ ſalinæ pro vehiculo ſuo habent rorem, aut pluviam, quo ad intima terræ penetralia poſſunt pertingere.

d *Naturam ſtimulent.*] Hoc imaginarium eſt, & etiam *facultas expultrix.*

§. 4. Sunt autem alia Mitiora,

quæ

quæ alvum leniunt, præter hoc tamen peculiarem humorem proprietate ſubſtantiæ reſpiciunt, & ultra primas vias ad epar & lienem uſque vires ſuas exſerunt, è toto tamen & remotioribus partibus evacuare non poſſunt. Mediocria, quæ ultra epar & lienem etiam majora vaſa evacuant. Fortiora vero purgantia ſunt, quæ è toto corpore ac diſtantiſſimis quoque partibus & minoribus venis humores evacuant. a Varia autem ſunt medicamenta purgantia: ab humorum tamen, quos ſpecifica vi attrahunt, numero eorum differentia conſtituitur.

a *Varia autem ſunt medicamenta.*] Quod dantur medicamenta ſpecifica purgantia patet à poſteriori, & priori.

A poſteriori vel experientiâ probatur, quod ſi aliquis bile abundet, & purgetur pituita, homo multo pejus ſe habebit, & vice verſa, vel cùm humor diverſus ab humore peccante, pejus ſe habebit homo.

A priori vel ratione probatur, cum purgantia ſint diverſa; ut aloë, manna, colocin-

cinthis, &c. (diverſitas dependet à figura & magnitudine particularum) neceſſario poros debent habere diverſos, per quos alius atque alius æther transfluere debet, qui omnes ſibi convenientes particulas ſecum movet, ipſique adhærent (ſimile enim gaudet ſimili) quædam ad larera detruduntur ob ætherem noſtri ſanguinis fortiorem, & quia fermenta omnia à natura ſunt gravia, propriâ gravitate deſcendunt, quam adſcendunt (non enim negamus aliquid quoque aſcendere) ſed quod aſcendit enim inſtar florum cereviſiæ, quæ leviores ſunt, & ejus potior pars per inſenſibilem transpirationem abit: ſicut per artem mechanicam, & leges motus debent exire per arterias meſaraicas: de his vide plura in collegio theoretico.

Cholagoga ſeu bilem evacuantia mitiora.

§. 5. [a] *Manná*, quæ in juſculo carnis bubulæ, vel gallinæ vel decocto prunorum vel tamarindorum diſſoluta & colata exhibentur, datur ab ℥j. ad ℥iij.

a *Manna.*] Sunt multæ fœminæ, quæ dulce-

dulcedinem non poſſint ferre: ſed infantibus totum exhibetur.

Quæritur an dulcia non ſint inimica bilioſis.

Reſpondetur quod multis bile viſcoſa laborantibus, & obſtructiones habentibus, non debet exhiberi *manna*, quia non poteſt tollere obſtructiones, ſicque regurgitaret ad ventriculum, & nauſeam ibi excitaret.

§. 6. *Caſſia fiſtularis* [a] benignum & tutum omni tempore & ætate medicamentum eſt; niſi quod humidior & [b] flatuoſa eſt, & propterea humido ventriculo & inteſtinis ac affectibus flatulentis minus commoda eſt. Ideoque [c] *corrigitur* cinamomo, maſtiche, ſem. aniſi, fæniculi, dauci, ʒß. vel ʒj. pondere additis. Exhibetur vero commode forma boli vel electuarii, non diu ante cibum. Datur ab ℥ß. ad ℥ij.

a *Benignum & tutum omni tempore & ætate.*] Sexui, regioni convenit, ſed ſua viſcoſitate nonnihil poros obturaret inteſtinorum,

b *Fla-*

b *Flatuoſa.*] Corpus ſemper ſcatet vaporibus, ſed ſentiuntur demum, cum pori ſunt obſtructi, adeo ut non poſſint ire, nec redire, quos plebus judicat, ibi aliquâ ex cauſâ externâ gigni.

c *Corrigitur.*] Cum homines laborant nonnihil obſtructionibus, tunc *caſſia* non ſatis ſubtiles eſt ad poros iſtos aperiendos; & illam ob cauſam purgantibus adduntur ſemina carminativa, correctoria dicta, quæ ſali ſuo nonnihil obſtructiones tollunt, hinc ex poris apertis erumpunt flatus qua data porta.

§. 7. *Tamarindi* [a] frigidi & ſicci ſunt ſecundo ordine, ob id [b] humorum acrimoniam, fervoremque reprimunt. Pulpa datur ab, ℥j. ad ℥ij. vel ℥iij. in decocto ad ℥iv.

a *Frigida.*] Omnia acida ſunt minus volatilia, hinc authoribus dicuntur frigida, ſed tamarindi ſunt temperati.

b *Humorum acrimoniam.*] Salinam nempe, non diu ante cibum, ſudorifera debent habere & retinere ventriculum vacuum, in purgante hoc non eſt opus, nam dimidia hora poſt purgans ſumptum, cibum ſumere licet.

§. 8.

§. 8. [a] *Roſarum* ſuccus, ſyrupus & mel inde paratum epati & [b] viſceribus robur addit; ſed [c] menſes aperit, & propterea prægnantibus non dandus. Succus datur ad ℥ij. ſyrupus & mel ad ℥iij. vel ℥v.

a *Roſarum.*] Sc. pallidarum alvum non nihil ſubducit; ſed tamen vires ejus ut & ipſarum roſarum pallidarum non ſunt magni momenti.

b *Robur addit viſceribus.*] Obſcura eſt locutio, nam aliquando hic ſit poros obſtructos aperiendo, aliquando nimis laxos conſtringendo, ideoque cum judicio exhibendus eſt.

c *Menſes aperit & propterea prægnantibus non dandus.*] Vis ejus non eſt tanta, quod doſis nos etiam docet. ſi autem menſes aperit, & aperit aliorum viſcerum poros, & exinde patet, quod author velit (*robur addit viſceribus*) poros ſc. obſtructos aperire.

§. 9. [a] *Violarum* ſuccus & inde paratus ſyrupus & mel calorem mitigant. [d] Succus datur ad ℥ij. ſyrupus & mel ad ℥iiij.

a *Vio-*

a *Violarum ſuccus calorem mitigat.*] Qua ratione hoc faciunt non video.

b *Succus datur.*] Potius ſyrupus ejus additur decoctis, & etiam mel ad gratum ſaporem.

§. 10. [a] *Flores perſicorum* non ſolum alvum, ſed & vomitum movent, & bilioſa ac ſeroſa educunt. Syrupus ex iis paratus datur ad ℥ij. conſerva ad ℥j. In vino infuſorum M. j. idem præſtat.

a *Flores perſicorum.*] Illi magis ſenſibiliter alvum laxant & inde paratur ſyrupus utilis prægnantibus & pueris.

§ 11. [a] *Myrobalani citrinæ* frigidæ & ſiccæ ſunt, ſimulque adſtringunt, & viſcera quidem roborant, ſed in eorum obſtructionibus minus tutæ ſunt. Adſtrictio eorum corrigitur additis aperientibus & [b] ſeminibus odoratis, vel ſi oleo amyg. dulc. fricentur. [c] Dantur in pulvere ad ʒij. In infuſione à. ℥v. ad ʒiß.

a *Myrobalani citrinæ.*] Non nihil adſtringunt. b *Se-*

b *Seminibus odoratis.*] Nempe ſalem habentibus.

c *Dantur in pulvere ad* ℥ij.] Eſt doſis nimia & nemo capere poſſet ℥ij. pulveris levioris, rhabarber præſtat.

§. 12. [a] *Rhabarbarum* præter flavam bilem purgat etiam pituitam, [b] ſed non niſi in proximis viis hærentem. [c] Inprimis Epati utile eſt. [d] Habet diverſas partes: ſubtilioribus purgat & aperit, craſſioribus adſtringit, [e] unde lienteriæ, ſputo cruento, ruptis & contuſis commodum eſt. Datur in ſubſtantia, [f] infuſione & decoctione, quæ omnino levis eſſe debet, [g] additurque tertia pars cinamoni vel ſchœnanthi, vel ſpicæ Indicæ. Ubi purgare ſolum vel aperire animus eſt, infuſum & decoctum: ubi vero adſtringere & roborare, in ſubſtantia commodius eſt. Paratur etiam [h] extractum, ſed quod vix fortius, quam in ſubſtantia ſumtum purgat. Datur in ſubſtantia ad ʒij. in infuſione ad ℥ß.

a *Rha-*

a *Rhabarbarum purgat præter bilem flavam & pituitam.*] Hoc eſt, non ita purgat bilem, quod nihil pituitæ etiam purgaret, ſed præcipue bilem purgat.

b *Sed non niſi in proximis vaſis hærentem.*] omnia vaſa diſtant ſatis longe: namque ope circulationis ad ſanguinem debent venire, cuique, qui novit circulationem ſanguinis, notum eſt, per quam viam eunt, ſed error ille prægnatus eſt exinde, quod fecerunt tres illas regiones, de quibus ſupra.

c *Inprimis hepati utile eſt.*] Sanguini utile eſt, non parenchymati hepatis, nam bilis verſatur quidem in vaſis hepatis, non autem in parenchymate.

d *Habet diverſas partes &c.*] Author ibi optime loquitur.

e *Unde lienteriæ commodum eſt.*] Sputo cruenti, dyſenteriæ & ſimilibus, ſi paululum torreatur ſub cineribus.

f *Infuſione & decoctione, quæ omnino levis eſſe debet.*] bene author monet, quod levis eſſe debet decoctio, potius omnino abſit, & fiat infuſione, niſi ſcopus eſt, adſtringere.

Infuſio ſit aquoſa, minus vinoſa, & minime in ſpiritu vini.

g *Additurque tertia pars cinamomi vel ſchænanti vel ſpicæ indicæ.*] Si fit tantum

infuſio non opus eſſe illa addere.

h *Extractum ſed quid vix fortius.*] Sine dubio fortius erit; nam multum relinquitur pro capito mortuo, & minori doſi exhibetur, datur à ℈i ad gr. xxv. extracti : in ſubſtantia a ʒi ad ʒij, in infuſione ad ℥ß.

§. 13. [a] *Terebinthina* non ſolum alvum movet, ſed & viſcera, ac præcipue renes extergit. Datur cum pulvere rhabarbari vel glycyrrhizæ & ſaccharo in bolos redacta, vel adjecto vitello ovi & affuſa aqua conveniente in mortario ſubigitur, & in liquorem lacteum redigitur. Datur ab ℥ß. ad ʒvj.

a *Therebinthina.*] Vix alvum movet, niſi ſua glabritie evacuat illa, quæ in inteſtinis jam hærebant: ejus uſus non debet eſſe nimius, & præcipuus eſt in gonorrhæa, abluit *Therebinthina* aquâ, ut eluatur ſal non nihil mordax, & tunc vocatur therebinthina lata, ſumitur therebinthinæ ʒß Mercurii dulcis gr. vi. ad ℈ß. ne à viſcoſitate therebinthinæ ventriculi fermentatio extinguatur.

§. 14. [a] *Aloë* calida eſt ordine ſecundo, & ſicca tertio, valde amara, aperit venarum orificia, ideoque ſanguinis fluxui obnoxias, prægnantibus, hecticis, & omnino calidis & ſiccis extenuatiſque non tuta. [b] Commodiſſime ſumitur præparata & extracta ac roſata dicta. Ob amaritudinem non facile in potu, ſed commodiſſime in pilulis exhibetur. Datur à ℈ß. ad ℈ iij,

a *Aloë.*] habet ſalem mordacem in ſeſe, ideo etiam lavatur. ſanguinis fluxui obnoxia, in hæmoptoe & hæmorrhoidibus fluentibus noxia eſt.

b *Commodiſſime ſumitur præparata.*] nempe lota.

§. 15 [a] *Pſyllii* ſemen frigidum & ſiccum eſt in ſecundo gradu. Datur in infuſione potius, quam in ſubſtantia à ʒj. ad ʒiij.

a *Pſyllium.*] Pſyllii ſemen viſcoſitatem habet, & ſua viſcoſitate involvit particulas bilioſas, nempe ſalinas, & tali modo poteſt dici bilem purgare.

Χολαγωγὰ fortiora.

§. 16. [a] *Scammonium* calidum & ſiccum in tertio, bilem quidem primo, poſtea etiam pituitoſos humores trahit, & niſi bene correctum ſit inteſtina acrimonia ſua abradit, tormina excitat, & [b] vaſorum orificia aperit, ſanguiniſque fluxum excitat, [c] ventriculo, epati & cordi nocet, [d] ſpiritus inflammat, febreſque excitat. Ideoque raro ſolo utimur. Et ne noceat, addenda pinguia, tragacanthum, bdellium, oleum amygdalarum Dulcium, ſemen pſyllii, [e] cinamomum, ſpica, galanga, ſemen fæniculi, [f] mala cydonia, maſtiche, [g] violarum & roſarum ſuccus. Corrigitur vulgo coquendo illud in pomo cydonio, & ita præparatum *diagrydium* nominatur. Paratur etiam ex eo extractum ſeu reſina. Languidis tamen etiam correctum vix dandum. Doſis diagrydii à gr. v. ad xv; nonnulli ad ℈j. exhibent.

a *Scammonium niſi bene correctum ſit.*] Optime corrigitur fumo acido ſulphuris: ſcammonium pulveriſatum inponitur chartæ emporeticæ & accenditur ſulphur, cujus fumus recipitur ab illa charta.

b *Vaſorum orificia aperit.*] ſale ſc: ſuo corroſivo.

c *Ventriculo, epati, & cordi nocet.*] Nempe omnibus partibus nocet.

d *Spiritus inflammat.*] Impropria hæc eſt locutio, nam non inflammat ſpiritus, ſed partes ſolidas ob ſalem, qui illi ineſt: pori menbranorum obſtruuntur a particulis ſalinis ſæpius, qui cum ſint obſtructi, materia ætherea majori impetu perfluit illos poros, unde inflammatio, quæ ſi magna fit, ſequitur aliquando febris, ob materiam ætheream perfluentem illos porulos, & non convenientem cum materia ætherea noſtri ſanguinis, unde mixturæ fit turbatio, quæ dicitur febris.

e *Cinamonum, ſpica, galanga, ſemen fœniculi.*] Hæc peſſime adduntur, quia ſale ſcatent.

f *Mala cydonia.*] Bene adduntur, quia acidum infringit ſalem, qui eſt in ſcammonio, & propter eandem rationem tali modo corrigitur.

g *Violarum & roſarum ſuccus.*] Parum faciunt ad rem.

§. 17. [a] *Aſarum* purgat bilem per alvum; [b] potius tamen vomitum ciet; attenuat ſimul, obſtructiones aperit, & [c] ſudores movet; & propterea [d] hydropicis, ictericis, lienoſis & quartana laborantibus utile. Datur in ſubſtantia à ℥ß. ad ℈ij. vel ʒj. In infuſione à ʒij. ad ℥ß.

a *Aſarum.*] Eſt violentum nimis, ideoque rarioris eſt uſus.

b *Potius tamen vomitum ciet.*] omnia purgantia, ſi ſint vehementia, vomitum cient, ob ſalem corrroſivum, vellicantem ventriculi fibras.

c *Et ſudores ciet.*] Hoc contrarium eſt purgationi.

d *Hydropicis, ictericis, lienoſis, & quartana laborantibus.*] In his omnibus eſt obſtructio.

Pituitam Purgantia mitiora.

§. 18. [a] *Myrobalani Chebulæ*, quæ inprimis cerebro & epati utiles, ſecundum quoſdam etiam atram bilem evacuant, *Emblicæ*, quæ cordi, ſpleni

ni & epati dicatæ ſunt, ut & *Belliricæ*, ſunt frigidæ in primo & ſiccæ in ſecundo, [b] adſtringuntque, & propterea in obſtructionibus non tuto offeruntur, ſicut nec cum pituita tenacius inteſtinis adhæret, ſed in fluctionibus, laxitate, & ubi adſtrictione & roboratione opus eſt. Præparantur ut ſupra de citrinis dictum. Eadem etiam earum doſis.

a *Myrobalani chebulæ, cerebro (inquit) & hepati utiles.*] quænam major convenientia eſt inter cerebrum & epar, quam inter alias partes & cerebrum, & præterea hic conjungunt ea, quæ antea tam ſollicite diſtinxerunt, habuerunt enim ſua cephalica & hepatica: nos vero diximus medicamenta omnia totum corpus peragrare ope circulationis, & ut pororum cerebri, ſic & obſtructiones pororum hepatis, & aliarum partium tollunt.

verum quidem eſt, quod in hepate facilius fiant obſtructiones in vaſculis capillaribus, quæ multa habet, quam quidem in liene, qui meatus valde laxos habet.

b *Adſtringuntque,*] Hoc pugnat cum titulo, ubi dicit ſe acturum de pituitam purgantibus initioribus.

§. 19.

§. 19. [a] *Agaricum* pituitam ſaltem tenuem & aquoſam, non vero viſcidam purgat, atque imprimis cerebri & pulmonum excrementa evacuat; viſcera obſtructa aperit, [b] ventriculo tamen non adeo commodum. [c] Ideoque tertia pars *caryophyll. nucis moſchat. galangæ, ſalis gemmæ, zingib.* addenda. [d] Datur in ſubſtantia ad ʒij. in Infuſione à ʒij. ad ℥.ß.

a *Agaricum.*] Commodioris uſus eſt, nam modicam vim purgandi habet *non ſolum aquam, ſed & pituitam viſcidam*, nec magis cerebro dicatum eſt, quam aliis partibus, ob cauſam jam ſupra dictam.

Quod omnia fere purgantia ſint amara, ideoque gravia, & potius ire ad truncum aortæ diſcendentem, quam aſcendentem, ſupra audivimus.

b *Ventriculum non adeo commodum.*] Hoc non ſpeciale eſt agarico, ſed omnibus purgantibus vehementibus, nam poſt purgationem vehementem, appetitum plerumque homines habent proſtratum, quod fit, quia fermentum ventriculi & ſanguinis (à quo ventriculus accipit) ſuum fermentum cum materia purgatur, & per ſedes ejicitur.

Reſti-

Reſtituitur autem illud fermentum per vinum, vel ejus ſpiritum, vel potius per panem, cui optimum ineſt fermentum.

c *Ideoque tertia pars caryophill. &c. addenda*] Addunt authores aromata tanquam corrigentia, quæ ſali gaudent, ut reſtituatur fermentum & ut viſciditas, ſi aliqua purganti inſit, adimatur.

Omnibus purgantibus optime adduntur mercurii dulcis gr. v. ad viij quia eſt quaſi digeſtivum in ſanguine, & diu in ſanguine manet, præteria impedit, poſt purgationem, adſtrictionem alvi.

d *Datur in ſubſtantia.*] Melius ſumitur ejus reſina ad ℈i. vel gr. xxv.

§. 20. [a] *Mechoacanna* & ipſa pituitam, ſed præcipue ſeroſos & aquoſos humores, educit, & propterea in hydrope utiliſſima eſt; corrigitur cinamomi, aniſi, maſtiches tertia parte. Datur à ʒj. ad ʒij. in ſubſtantia, in infuſione à ℥ß.

a *Mechoacanna.*] Quare non collocatur ab authore inter hydragoga, ſi in hydrope eſt utiliſſima, ſed nihil in hydrope efficiet, quia hydropis curatio non conſiſtit in evacuatione ſeroſorum & aquoſorum, humorum

ſed in ablatione obſtructionum, & conſolidatione vaſorum lymphaticorum.

Fortius pituitam purgantia.

§. 21. *Turbith* eſt calidum in tertio, & ſiccum in ſecundo; pituitamque craſſam & viſcidam etiam è remotioribus partibus elicit: ventriculo noxium eſt, ac [a] nauſeam & vomitum excitat, pueriſque, ſenibus & [b] gravidis non dandum, & ubi exhibetur, corrigendum zingibere, maſtiche, pipere, cinamomo, fæniculo, galanga; [c] nec poſt ejus uſum piſces comedendi. Doſis à ℈ij. ad ℈iiij in ſubſtantia. [d] In infuſione vel decocto à ʒij. ad ʒiij.

a *Turbith nauſeam & vomitum excitat.*] Quælibet medicamenta hoc faciunt purgantia, ſi humores vitioſos in ventriculo reperiunt, ſi in cavo ventriculi facilius, ſin intra ejus menbranas cum anxietate vomunt: quando autem hoc contingit ab exhibita purgante, bonum eſt ſignum, & brevi æger erit curatus; ad quod in praxi maxime attendendum, nam uno vomitorio ſæpe plus

plus efficiemus, quam alias intra duas hebdomadas.

b *Gravidis non dandum.*] Ille motus rediculus eſt, nam turbith potuiſſet inter mediocra poni.

c *Nec poſt ejus uſum piſces commedendi.*] Hoc non eſt peculiare turbith, ſed generale eſt, quod non debemus viſcida edere, cum viſcida purgavimus, nec bileoſa cum bilem purgavimus, ne factum infectum reddamus.

d *In infuſione aut decoctione.*]. Aut fiat potius extractum.

§. 22. *Carthami ſemen* pituitam & aquas vomitu & dejectione purgat, & [a] pectori maxime atque aſthmaticis utile eſt; [b] ſed ventriculo adverſatur, ideo cum cinamomi, galangæ, maſtiches aut aniſi tertia parte uſurpatur. Datur in decocto à ℥iij. ad ℥vj.

a *Carthami ſemen pectori, utile eſt.*] Nempe liberat tubulos pectoris à craſſa materia peccante, quod quoque efficit in aliis partibus, atque ideo non magis pectori, quam aliis partibus convenit.

b *Sed ventriculo adverſatur.*] Omnia pur-

gantia hoc faciunt, ut dictum ſupra.

§. 23. *Colocynthis*, quæ calida & ſicca eſt in tertio, è profundioribus & [a] remotioribus partibus pituitam, quam turbith evacuare nequit, elicit. Verum eſt vehemens medicamentum, nocetque ventriculo & inteſtinis, quorum febris adhæret, & propterea [b] in petia ligata coqui ſolet. [c] Sola vix utendum, ejuſque loco trochiſci ex ea formati, quos alhandal nominant, uſurpari ſolent. Corrigitur cinamomo [d] tragacantha, [e] maſtiche, bdellio, & aliis cardiacis, hepaticis, ſtomachicis. [f] Datur ad gr. xv. vel ℈j.

a *Colocynthis è remotioribus partibus pituitam elicit.*] Nempe perfluit omnia vaſa capillaria, partes ſolidas, & vaſa lymphatica, ideoque in lue venerea optimum eſt remedium, quia fermenta acria hic illic hærentia expurgat, quæ alias ipſa oſſa aggrediuntur & illa erodunt.

b *In petia ligata coquitur.*] Quia pars ſubtilior tunc tantum additur decocto, par-

tes

tes enim craſſiores facile hærerent in poris, ſicque corroſiva ſua vi convellerent nervos, & ſequeretur convulſio

c *Sola vix utendum.*] Hoc author bene monet.

d *Tragacantha.*] Hoc ſolum admittendum ex corrigentibus, quia colocynthis peccat ſale acri.

e *Maſtiche, cinamomo.*] Peccat enim nimia ſalina acredine, hinc non corrigenda ſalinis, ut author vult, ſed *tragacantæ* hoc admitti poteſt, quia particulas ſalinas involvunt, doloresque alioquin oriundos, impediunt.

f *Datur ad gr. xv. vel ℈i.*] Nunquam auſin hoc facere.

§. 24. [a] *Hermodactylus* pituitam craſſam, præſertim è juncturis, trahit, ob idque [b] arthritidi confert. Verum ventriculo nocet. Corrigitur cinamomo, zingibere, mentha. Datur in ſubſtantia à ℈ij. ad ʒj. ß. In infuſione vel decocto ad ʒiij.

a *Hermodactili.*] Facile oblivioni poſſunt tradi, quia minus conveniumt in medicina.

b *Arthritidi confert.*] *Colocynthis* magis arthritidi confert.

omnia

NB Omnia pituitam purgantia ſunt cephalica, & carere poſſumus *turbith*, *carthamo*, & aliis, modo habemus *colocynthidem*, & *agaricum*, ex quibus fiat tale purgans.

℞. *Extract: agarici gr.* xv.
Troch: albandal gr. ij. ad a v.
Mercurii dulcis gr. iv. v. vel viij.
M:F. Pilulæ.

§. 25. [a] *Euphorbium* calidum eſt & ſiccum in quarto gradu, craſſam & lentam pituitam attrahit, ſed fortius aquoſos humores. Eſt vehemens medicamentum & à nonnullis potius inter venena, quam purgantia refertur. [b] Corrigitur cordialibus & ſtomochicis, [c] ol. amygdal. dulc. [d] croco, maſtiche, [e] acetoſitate citri. Ejus ſumma [f] doſis ſunt gr. x.

a *Euphorbium.*] Enim omnium fortiſſimum & vehementiſſimum.

b *Corrigitur cordialibus & ſtomachicis.*] Hoc nihil eſt dicere, quia illa ſunt dubia.

c *Ol. amygd. dulc.*] Bene corrigitur, quia illud oleum involvit ſalem corroſivum.

Cro-

d *Crocus.*] Non poterit juvare.

e *Acetoſitas citri.*] Plus poteſt, quia infringit ſalem.

Omnia phlegmagoga quidem poſſunt aquam educere, ſed non æque bene viſcidam, & lentam pituitam.

Euphorbium potius rejiciendum quam uſurpandum.

f *Doſis ſunt gr.* x.] Cl. vir non libenter exhiberet ad gr. vi.

§. 26. [a] *Opopanax* calefacit tertio, & ſiccat ſecundo ordine, pituitam craſſam & viſcidam à remotioribus partibus & articulis allicit. Corrigitur tertia parte zingiberis, ſpicæ, cinamomi, maſtiches. Datur à ʒß ad ʒj.

a *Opopanax.*] Etiam vehemens eſt phlegmagogum, poteſt carere, modo habemus *agaricum*, *colocynthidem*, & *mercurium dulcem*, ut dictum ſupra. Alias recte corrigitur aciditate quadam.

§. 27. [a] *Sagapenum* calidum in tertio & ſiccum in ſecundo, lentos & craſſos humores è viſceribus, cerebro,

rebro, & remotioribus partibus purgat, imprimis vero ſerum. Ventriculo autem & epati nocet. Corrigitur ut opanax, Doſis à ʒ ß. ad ʒj.

a *Sagapenum.*] Putat cl: vir nos & illo & aliis poſſe carere phlegmagogis, modo habeamus ut ſupra dictum.

a *Melancholiam & atros humores purgantia mitiora.*

a *Melancholiam purgantia.*] Volunt dicere materiam terreſtrem, quæ ad fermentationem valde eſt inepta, nam difficillime ad fermentionem producuntur terreſtria & craſſa. cum igitur hoc in caſu vehementer purgamus, bonos humores potius purgamus, quam malos, nempe terreſtres: Ita ut hoc in caſu effatum, quod hippocrates habet aphoriſmo nono ſectione ſecunda, ſit veriſſimum.

Corpora, inquit, ubi quis purgare voluerit, facile fluentia reddere oportet, nempe incidi debent & attenuari.

§. 28. a *Myrobalani Indæ*, quarum eadem eſt ratio, quæ reliquarum,

rum, niſi quod melancholiam purgant.

a *Polypodium* aduſtam bilem evacuat, ut & pituitam: Lieni & b affectionibus hypopochondriacis commodum eſt. c Doſis à ʒj. ad ʒiij. Infuſione ad ℥j. & ſupra.

a *Myrobalani & polypodium.*] Decocto indi poſſunt pro alterantibus, ſed numquam hæc purgant ut ex relatione ægrorum conſtat.

b *Affectibus hypochondriacis commodum eſt.*] Nempe obſtructionibus in viſceribus hypochondria replentibus commodum eſt, quoniam tollit obſtuctiones.

c *Doſis a* ʒi. *ad* ʒiij.] Vix ſolum ſumitur, ſed additur potius decoctis.

§. 29. *Epithymum* a aduſtam bilem & melancholiam expurgat ſine moleſtia, & morbis abhiſce utile eſt. Quia tamen calidum & ſiccum in tertio, tutius hyeme, quam æſtate uſurpatur. b Datur in ſubſtantia à ʒij. ad ʒiij. in Infuſione ad ʒx. & ℥ij.

a *Epithymum expurgat aduſtum bilem.*] Non tangit hoc bilem; ſed illud aduſtum

eſſe,

eſſe, nempe corroſivum eſſe, quando terra multum ſalis corroſivi fixi, vel acidi corroſivi fixi admixtum habet.

Sic omnia cancroſa ſunt ex atra bile, nempe ex terra mixta cum acido fixo corroſivo vel ſale fixo corroſivo.

b *Datur in ſubſt: a* ℨij. *ad* ℨiij.] Vix ſumitur ſolum, & quis vellet tantam pulveris copiam vorare.

Commodius ſumitur in infuſione a ℨx. ad ℥ij. & etiam multo uſitatior eſt infuſio.

§. 30. [a] *Sena* quaſi media eſt inter fortiora & mitiora, calida in ſecundo, ſicca in primo. Utiliſſimum medicamentum eſt, quod non ſolum aduſtos humores, ſed & bilem ac præterea pituitam evacuat, [b] viſcera omnia mundat, & omni ætati convenit. [c] Cum ſit ſiccior, *corrigitur* non incommode floribus violarum & borraginis, & ne ventriculum offendat, additur, zingiber. vel cinamomi vel galangæ pars quarta. [d] Datur pulvis à ℨj. ad ℨij. in Infuſione ℥ß. ad ℥j.

a *Senna.*] Eſt mediocre purgans.

b *Viſce-*

b *Viſcera omnia* [illegible] *undat.*] nempe viſcera à ſuis obſtructionibus, & infarctâ materiâ liberat.

c *Cum ſit ſiccior &c. additur zinz. cinamom. galanga &c.*] Dicit ſicciorem eſſe, & adhuc corrigere vult ſiccis, ex quibus ſatis patet unum ex alio fideliter & ſine ratione deſcribere.

d *Datur pulvis a* ʒi *ad* ʒij.] ſit a ℈ß. ad ℈ij. in infuſione à ʒi ad ʒij. vel potius.

℞. *Rhei elect:* ʒiß.
Fol: ſennæ mund: ʒß *M: pro infuſione.*

vel ℞. *Fol: ſennæ mund:* ℈iv.
Rhei elect. ʒi. *pro correctorio adde*
Sem: fœniculi vel.
aniſi contuſ: p: i: M:

Pro infuſione illud ſemen additur, ut vaporibus ſit liber exitus, nempe pori partium noſtrarum à ſali ſervantur aperti, adſtringentia minime ſunt addenda, ne pori coarctentur, & ita vapores in corpore retineantur.

Senna neque rhabarbarum coqui debet, quia duorum generum particulas habent, purgantes nempe, & adſtringentes.

Stipides ſunt eligendi ob majorem vim adſtrictionis.

Infundunt folia ſennæ in decocto prunorum, quod malum eſt, quia decoctum illud pingue impedit, quo minus vis purgans poſſit

extrahi,

extrahi, melius infunditur cereviſiæ tenui vel vino.

Alterum vitium eſt quod cum prunis coquuntur, ob rationem jam ſupra dictam.

Melancholiam & aduſtos humores purgantia fortiora.

§. 31. *Lapis Armenus* [a] humores melancholicos, lentos, craſſos purgat, mitius tamen, quam *elleborus* [b] Corrigitur lotione aquarum cordialium. Datur à ʒ ß. ad ʒj. vel etiam ʒj ß.

a *Lapis armenus humores lentos &c. purgat.*] Nempe pertinaciores humores purgat, mitius tamen quam helleborus niger.

b *corrigitur lotione aquarum cordialium.*] Aqua quatenus cordialis parum facit ad rhombum, ſed lavatur aqua ad ſalem diluendum, & ejus acrimoniam tollendam.

§. 32. [a] *Lapis lazuli* eaſdem vires habet, ſed debiliores. [b] Corrigitur cordialibus. Doſis eadem.

a *Lapis lazuli.*] Eſt uſitatior, & illius extracti

extracti ſumitur a ℈i. ad gr.xxv.

b *Corrigitur cordialibus.*] Hoc nihil facit ad rhombum.

§. 33. *Elleborus niger* pueris, gravidiſque ac debilibus corporibus non facile dandus; & quidem [a] tutius datur in decocto, quam in ſubſtantia. Corrigitur cordialibus & ſtomachicis. [b] Datur in ſubſtantia à ℈j ad ℈ij. imo ʒj. in Infuſione vel decocto datur à ʒij. ad ℥ß.

a *Helleborus niger. Tutius datur in decocto quam in ſubſ.*] CL. vir decocta purgantia non amat, ſed dantur, corpora ubi alvus continuo eſt conſtipata ab acido auſtero, & tunc addit quidem decoctis ℔iv hellebori nigri ℥ß. ut lenta & nova introducatur fermentatio, ut alvus ſemel de die officium faciat: alias purgantia non ſunt quotidie exhibenda, ne alvus his aſſueſcat.

b *Corrigitur cordialibus & ſtomachicis.*) Hoc nihil eſt dicere, nam ſtomachica admodum diverſa ſunt, uno tempore erunt acida, altero vero ſalina, & ſic porro.

Nec ſal, nec acidum culinare, corroſivum eſt, neque fixum, ut ſunt *ſuccus ex immaturis uvis*, *ſuccus limonum* & ſimilia.

c *Datur in ſubſt.*] CL. vir putat Helleborum nigrum, & ejus extractum per ſe non eſſe exhibendum, ſed ſequenti modo exhiberi poteſt.

℞. *Extract. lapid. lazuli gr.* xv,
Hellebori nigri gr. vi.
Mercurii dulcis gr. vi. *aut* viij.
M: Fiant pilulæ.

Hydragoga & aquoſos humores evacuantia.

§. 34. *Ireos radicis ſuccus* calidus & ſiccus in tertio, aperit, a tenuem bilem & aquam educit, ſed gravidis, quia menſes aperit, minus tutus. b Corrigitur pauco vino & cinamomo, additurque manna vel mel roſaceum, vel decoctum uvarum paſſarum. c Datur ab ℥ß. ad ℥jß. vel ℥ij.

a *Ireos ſuccus tenuem bilem educit.*] Et infra vult, ut addatur *mel roſarum*, & *manna* quæ dulcia bilem augerent, melius eſt decoctum, quod addit, uvar paſſul. corinthiacarum.

b *Corrigitur &c.*] Correctione opus non eſt, modo doſis ſit exigua.

Datur

c *Datur ab ℥ß ad ℥iß. vel ℥ij. rad. Ireos in decocto.*] Sc. ad ℔iv.

§. 35. [a]*Gratiola* per alvum & vomitum purgat, ſed corpus non parum turbat. Corrigitur cinamomo, ſem. aniſi, glycyrrhiza. Datur in ſubſtantia ad ʒj. In decocto ab ℥ß. ad ℥j.

a *Gratiola.*] Vehementiſſima eſt, & corroſiva, quam corroſivis adhuc vult corrigere, quod peſſimum eſſet: Melius autem corrigitur acidiuſculis, ut ſucco limonum & ſimilibus: ſed non facile utendum eſt.

§. 36. [a] *Elaterium*, ſeu ſuccus cucumeris aſinini, aquam & bilem ex viſceribus exhaurit, [b] & hydropicorum aquam feliciter educit. Verum vomitum etiam movet, viſcera abradit, ora venarum aperit, [c] &, niſi caute exhibeatur, nocet. [d] Corrigitur tragacantha, pſyllio, bdellio, [e] cinamomo. In doſi non facile ultra grana ſex adſcendere licet.

a *Elaterium.*] Quæ hic de elatorio dicuntur

cuntur ſunt communia omnibus fortioribus hydragogis, in elaterio ſal eſt corroſivum, quod ipſam viſcerum ſubſtantiam abradit.

b *Hydropicorum aquam feliciter educit.*] Non debemus falli in eo, quod hydropis curationem putemus conſiſtere in evacuatione aquæ, nam aquam educentia ſunt ſalina, quæ conſolidare vulnuſcula vaſorum lymphaticorum non poſſunt, ad quòd maxime attendendum.

Duo igitur obſervanda ſunt in hydropis curatione, tollere ſc. obſtructiones & conſolidare vaſa lymphatica.

Quo citius depromimus aquam, eo celerius moriuntur hydropici, & ideo CL. Vir putat à quam pedetentim eſſe evacuandam.

Objicitur, quod quidam curantur per paracentheſin, ubi ſubito evacuatur aqua!

Reſpondetur, hoc admodum difficile eſſe, & rarum, & quando hoc fit, tunc neceſſario debuit in ſanguine eſſe lenis viſcoſitas, unde conſolidatio vaſorum lymphaticorum.

c *Et, niſi caute exhibeantur, nocet.*] Fiat illa cautela per extractionem.

d *Corrigitur tragacantha, pſyllio, bdellio.*] Quia viſcoſitate ſua vim corroſivam ſalis impediunt, ſed quid opus eſt talibus, quæ corrigi debent, ſumantur potius mitiora.

cina-

e *Cinamomum.*] Non eſt correctorium, nam ſuo ſale malum augeret, nempe ſalem corroſivum augeret: Acidiuſcula potius corrigunt illa.

§. 37. [a] *Eſula* radicis cortex & ſuccus validiſſime purgat & rodit. Ideoque corrigitur bdellio, tragacantha, mucilagine pſyllii, cinamomo, ſpica. [b] Doſis corticis à gr. vj. ad gr. xv. lactis vero à gr. iij. ad gr. viij.

a *Eſula.*] Belg. eſels melk, de hac eſula idem dicendum, quod de elaterio, & corrigi non poteſt *cinamomo & ſpica.*

b *Doſis corticis &c.*] Fiat inde potius extractum. Rulaudus habet extractum eſulæ, quod exhibet ad ℈ij. ſed hoc aliquid compoſitum debet eſſe, nam alias ad gr. viij. tantum præſcribitur. Raro per ſe, ſed cum aliis ſumitur.

§. 38. [a] *Mezereum*, cujus vis eſt ignea, acerrima, exulcerans, mordens, [b] febres accendens, cordis, principumque partium vires exſolvens, validiſſime [c] bilem, bilioſaſ-

que ſeroſitates purgat. [d] Corrigitur aceto, ſucco mali Punici aut cydonii, portulacæ, mucilagine ſem. pſyllii. Doſis in ſubſtantia à gr. vj. ad gr. x. In decocto à ʒß. ad ʒj.

a *Mezereum.*] Ori ingeſtum aqua non eſt deluendum ſed aliquo acido, quod ſalem corroſivum infringit.

b *Febres.*] nempe propter inflammationem febrem excitat.

c *Bilem.*] nempe acrem materiam ſalinam.

d *Corrigitur aceto.*] Acidiuſculis bene corrigitur.

§. 39. [a] *Ebulus & ſambucus* ſemine & cortice mediano & ſucco radicis ac foliorum aquas educunt. [b] corriguntur cinamomo. [c] Doſis baccar. ebuli ʒj. cortic. ʒij. ſucci ab ℥ß. ad ʒvj.

a *Ebulus & ſambucus.*] Hæc tutius poſſumus uſurpare.

b *Corriguntur.*] Non habent multa correctione opus.

c *Doſis corticum.*] Potius inde fiat extractum cum ſpiritu vini.

Solda-

§. 40. [a] *Soldanella*; ad aquas educendas optimum remedium, ſed ſtomacho inimica eſt. Corrigitur cinamomo & zingibere. [b] Doſis à ʒj. ad ʒij. ſucci ℥ß.

a *Soldanella.*] Alias atriplex ſalſum vocatur, & parum poteſt, nam inter edulcia ponitur.

b *Doſis a* ʒi. *ad* ℥ß.] Edulcia ſine pondere aſſumuntur.

§. 41. [a] *Gummi guttæ* bilem & aquas educit, & ſæpe etiam vomitum movet, quod prohibetur additione ſpiritus ſalis vel macere. Doſis à gr. v. ad viiij.

a *Gummi guttæ.*] Præſtat ejus *magiſterium* ad gr. iij. vel iv. ſi dubium velis medicamentum,

℞. *Gummi guttæ gr.* iv.

Si vis purgans

℞. *Ejuſdem gr.* ij. *cum aliis ſc. purgantibus.*

§. 42. [a] *Radix gialapa* potenter & aliqua cum violentia ſeroſos humo-

 ros,

res, ut & atros purgat. Datur à ℈j. ad ℈ij.

a *Radix gialapæ potenter, &c.*] Quando ſumitur in ſubſtantia non eſt violenta.

Ejus extractum præſtat, & præſcribitur ſequenti methodo.

℞. *Extract. agarici gr.* xv.
gialapæ gr. iij. *vel* iv.
M. F. pilulæ.

Etſi autem hæc ſingula ſingulos humores evacuant: tamen ex iis quædam ſunt, quæ & alios humores ſecundario purgant. Bilem cum pituita evacuant rhabarbarum, aloë, caſſia, agaricus, ſcammonium: Pituitam & atram bilem myrobalani chebulæ, lapis Armenus, lapis Lazuli: Bilem, pituitam & melancholiam ſena, epithymus, polypodium, helleborus niger. Recentiores & alia medicamenta veteribus ignota in uſum traxerunt è *Tartaro*, *Mercurio* & *Antimonio* parata.

Caput XII.

De Vomitoriis.

§. 1.

SEcundo inter evacuantia ſunt [a]*Vomitoria*, quæ proxime quidem ventriculum evacuant: tamen ſi fortiora ſint, vicina viſcera, [b] imo venas majores exhauriunt. [c] Faciunt id pleraque peculiari proprietate ob quam ſurſum inclinationem habent, Nonnulla tamen etiam manifeſta de cauſa, quod ſcilicet vel ventriculo quaſi innatant, [d] eumque gravant, vel laxant orificium ſuperius ventriculi, qualia ſunt omnia [e] pinguia & oleaginoſa. Sunt autem alia lenia, alia mediocria, alia fortiora.

a *Vomitoria ventriculum quidem evacuant, ſed fortiora vicina viſcera exhauriunt.*] Vomitoria primo cavitatem ventriculi, poſtea poros membranarum ventriculi, & alia viſcera ob magnam quaſſationem, & concuſſionem totius corporis, unde obſtructiones tolluntur, & ita circulatio reſtituatur.

 b *Ve-*

b *Venas majores exhauriunt.*] Nempe obſtructiones tollunt,

c *Faciunt id pleraque peculiari proprietate, ob quam ſurſum inclinationem habent.*] Inclinatio hæc imaginaria eſt. fit impulſio violenta potius ſurſum quam deorſum.

d *Eumque gravant.*] Gravatio ventriculi poteſt facere ejus convulſionem, nempe vomitum, ut & nimis potus; qui fluctuans in ventriculo nauſeam parit.

e *Pinguia & oleoſa.*] Non ſemper illa, nec in omnibus vomitum cient, in oleoſis & pinguibus etiam ſal eſt, quod docet eorum amaritudo poſtquam illa friximus, & præterea particulas habent hamoſas & ramoſas, quæ poros menbranarum ventriculi intrant: ibique hærent & obſtructiones faciunt, ut & in tubulis, quibus impeditur circulatio humorum, & ſi illis humoribus adeſt acredo, vellicantur nervi, unde vehementior ſpirituum animalium influxus, qui facit vomitum: acredo, quæ oleoſis ineſt, ſuum quoque tribuit huic rei, inordinatus influxus ſpirituum animalium in ventriculi fibras facit convulſionem ventriculi. faſtidium ſæpe cauſa eſt vomitus.

Acria facilius vomitum cient, quam pinguia.

§. 2. Lenia ſunt; [a] *Aqua ſ. vel*

bor-

hordei tepida, præcipue cum pauxillo mellis & ſalis affatim ad cyathum unum hauſta, oleum commune tepidum ad ℥iiij, vel ℥vj. [b] *Hydromel largiter ſumtum,* [c] *hydrelæum, ad ℥x. ficus recentes comeſtæ & aqua tepida ſuperhauſta.*

a *Aquæ tepida.*] In omnibus non movet vomitum; ſed conſtitutio corporis & œconomiæ eſt conſideranda, in plurimis eſt vomitum, forte ſolvet viſcoſam materiam, quæ in ventriculo, ejuſque membranis hæret.

b *Hydromel largiter ſumtum.*] Quidam nunquam vomunt ab hydromelite, inter quos eſt ipſe Cl. vir.

c *Hydrelæum.*] Quia eſt oleoſum.

§. 3. [a] Mediocria ſunt: *Anethi ſem. & flores, ut & ſem. atriplicis, raphani. Datur à ʒij. ad ℥ß. Radix aſari & atriplicis. Datur in ſubſtantia ad ℈iiij. betonic. cortex medius juglandis ad ʒj. in infuſione ad ℥ß. Iuli nucum jugland. in furno exſiccati ad ʒß. ad ʒj. ſuccus raphani ad ℥ij. ſummit. recentes ſambuci.*

a *Mediocria ſunt.*] Hæc omnia omnibus non ſunt vomitoria.

§. 4. Fortiora: [a] *Radices cataputiæ, cyclaminis ad ℈j. in infuſione à ʒj. ad ʒij.* [b] *Radices ellebori albi in infuſione à ʒß. ad ʒj. additis cardiacis, ebuli flores, cortices, radix; geniſtæ flores, ſemen à ʒij. ad ℥ß. ſem. cataputiæ decorticatæ* num. x. *Aqua vomitiva è nuc. jugland. virid. & rad. raphani* ana part. ij. *aceti* part. iij. *deſtillata, exhibita ad ℥ij. vel ℥iij.* Chymicis in uſu ſunt, *vitriolum album, ſal vitrioli,* [c] *vitrum Antimoni & flores,* [d] *crocus Metallorum & ex eo parata Aqua vomitoria Rulandi, Mercurius vitæ &c.*

a. *Rad. cataputiæ & cyclaminis.*] Sunt violenta.

b *Rad. hellebori albi.*] Eſt fortiſſimum vomitorium.

Proceditur optime chymicis medicamentis.

c *Vitrum antimonii.*) Poteſt ſufficere in ſubſtantia ad gr. iv.

Melius tamen in infuſione eſt cum vino Hiſpanico, vel alio ad gr. vi. vel viij.

Notan-

Notandum etiam quod ejus ſubſtantia non minuitur, neque pondus, ſed de his in collegio theoretico, ubi agitur de naturæ hominis, actum eſt.

Fortia illa vomitoria non ſolum habent ſalem ſed etiam corroſivum.

Præſtat vomitoria exhibere ſine cardiacis, & poſt vomitum cardiaca melius exhibetur.

d *Crocus metallorum.*] Eſt violentius vomitorium, ſed quod opus eſt tam multis, modo habeamus. fol. aſari, vitrum antimonii, mercurium vitæ, tartarum emeticum, qui ſumitur a gr. iv. ad viij.

Caput XIII.

De Urinam Cientibus.

§. 1.

Diuretica ſeu Urinam cientia medicamenta alia ſunt proprie ita dicta, quæ ſcilicet [a] facile ad venas penetrant, atque in [b] iis humores ſundunt, [c] incidunt, craſſumque à tenui ſeparant: idque ut præſtare poſſint, tenuiſſimæ ſubſtantiæ & calida ad tertim eſſe oportet. Hujus generis

ſunt, *Radices apii, fœniculi, petroſel. ruſci, aſparagi, valerian. pimpin. ſpicanardi, aſar. abſinth. eupator. urtica, betonic. chamæpit. chæreſol. ruta, ſcordium, ſem. aniſi, fœnic. ſeſelios, chæref. milii ſolis, ſaxifragiæ, baccæ junip. amygd. amaræ, nuclei Perſic. & ex iis cum malvat. aqua deſtill. cinam. cubeb. cardam. caſſia lignea*, [d] *ſpiritus ſalis, & ex Tartaro medicamenta.*

a *Facile ad renes penetrant.*] Nempe ſatis conveniunt poris, & figuris partium.

b *In iis humores fundunt.*] Nempe præcipitant ſerum à ſanguine.

c *Incidunt.*] Quia diuretica multo ſali ſunt donata, ideo incidunt ſanguinem, nempe volatiliorem reddunt, poroſque vaſorum aperiunt.

Duo genera ſunt diureticorum, unum eſt quod aperit poros vaſorum ſale ſuo volatili; alterum eſt, quod præcipitat ſerum à ſanguine.

d *Spiritus ſalis, & ex Tartaro medicamenta*] Illa habent proprietatem, quod ſerum à ſanguine præcipitet.

§. 2. [a] Alia minus proprie dicta, quorum

quorum alia ſunt *calida*, ſed tertium gradum non attingunt, ut [b] *terebinthina* [c] *ciceres*, *aneth. capill. Veneris* [d] *rad. apii recentes*: alia etiam *humida*, quæ vias urinæ leniunt, ut [e] *glyzyrrhiza, althæa*, [f] *ſemen malvæ*, [g] *ficus*. [h] alia *frigida*, quæ vim moderate abſtergendi, attenuandi & refrigerandi habent; qualia ſunt [i] *peponis, cucurbitæ, cucumeris caro & ſemen* [k] *hordeum, fraga, ſerum lactis, ſuccus citri, limonum*: [l] alia præterquam, quod tenuium ſint partium, multam aquoſam humiditatem ſuppeditant, *ut* [m] *vinum album tenue*, [n] *ſem. melonum, cucurbitæ, cucumeris*, [o] *aquæ thermales*.

a *Alia minus proprie, &c.*) Quidnam in his omnibus eſt, quod non penetrant renum poros, & quod etiam non fuit in aliis.

b *Therebinthina.*) In therebinthina eſſe ſalem, docet ejus lotio.

c *Cineres.*) Eorum ſapor, nec non ſapor juris eorum, docet adeſſe ſalem.

d *Rad. apii recentes*) Quia exſiccatione

 obeunt

abeunt ſales volatiles.

e *Glycyrrhiza, althæa.*) Multas partes molles habet.

f *Semen malvæ.*) Leniens eſt.

g *Ficus.*) Habet particulas molles & ſalem.

h *Alia frigida.*) Refrigeratio non poteſt referre ad diureſin, neque attenuatio fieri poteſt refrigerantibus.

i *Caro & ſemen peponis, cucurbitæ, cucumeris. ſuccus limonum & citri.*) Hæc præcipitant ſerum à ſanguine.

k *Hordeum.*) Non eſt recenſivum.

l *Alia multam aquoſam humiditatem ſuppeditant. ut vinum tenue album.*) Plus humiditas aufert quam adfert, quia multum ſalis ineſt, quo poros aperiunt, & non ſolum exeat vini humiditas, ſed etiam illa, quæ eſt in ſanguine, & inde poſt ebrietatem ortam à nimio vino ſolemus ſitire.

m *Sem. melonum, cucurbitæ, cncumeris.*) Sunt tantum ſerum præcipitantia à ſanguine.

n *Aqua thermalis.*) Quare non aqua tepida vel infuſio herbæ thee.

Caput XIV.

De Sudorem provocantibus.

§. 1.

[a] Ἱδρωτικὰ, *Sudorifera*, majore adhuc partium tenuitate prædita ſunt, quam diuretica, calida & ipſa, & propterea in penitiores corporis partes penetrant, & humores incidunt, attenuant, rarefaciunt, in halitum convertunt, & quicquid obvium eſt, ſecum deferunt, [b] & in ſumma corporis impellunt. [c] Aut ſi quæ inter ea frigida ſunt, [d] vel etiam adſtringentia, occulta qualitate, qua venenis reſiſtunt, [e] malignos humores ad ambitum corporis pellunt.

a *Sudorifera majore adhuc partium tenuitate prædita ſunt, quam diuretica.*] Hic videmus affinitatem inter diuretica & ſudorifera.

b *In ſumma corporis impellunt*] Nempe in extima:

Quæſtio gravis eſt inter medicos, cur purgans & ſudoriferum non ſint eadem, cum

cum ambo fermentationem ſanguinis augent.

Reſpondetur primo, ſudorifera noſtro ſanguini ſunt conſueta & ſolita: *Secundo* tranſmittunt materiam æthheream, convenientem ætheri noſtri ſanguinis, unde motus rectilineus quidem augetur: in purgatione vero motus inteſtinus, & ita poteſt intelligi, quod & in ſudoriferis, & purgantibus, motus ſanguinis augetur. in purgantibus motus inteſtinus augetur, quia noſtro ſanguini ſunt inſueta, quod docet ejus amaror, & ex chymicis inſipida ſunt, & per conſequens inſueta, & ideo etiam materiam æthheream inſuetam transmittunt.

Sudoriferi vis poteſt etiam eſſe in præcipitando ſerum à ſanguine, quæ præcipitatio fit ope ætheris diverſi.

Quæritur quoque, quomodo ſudor ſæpe emanat, poſtquam à labore deſtitimus.

Reſpondetur, cum laborimus, pori ſunt nimis aperti, ut vapores exeant ſub forma vaporis, & ita ſudor non apparet quamvis illud ſufficiat, cum vero à labore quieſcemus, tunc pori ab externo frigore coarctuntur quodammodo, ita ut vapores non poſſunt omnes tam cito avolare, quam accedunt, & tunc mutantur in humores, & ita ſe res quoque habet in febribus, quod ſcilicet in declinatione ſudor demum apparet.

paret. Author ſupra dixit, quod ſudorifera ſunt tenuiora. Sed hoc non eſt generale, nam quamvis ipſa ſudorifera non ſunt volatilia, ut omnes ſales lixiviosi ex herbis, fixi in igne ſunt, nam ſal particulis terreſtribus ita figitur & unitur ut arte chymica volatilisari non poſſit, ſed inde tamen non ſequitur, quod non poſſet volatiliſari à fermento ventriculi, videmus enim illud multa ſeparare poſſe, quod ars chymica non poteſt, & in ſeparatione ſalis à terra, volatilitas ejus conſiſtit, nam ille ſal per ſe ſatis eſt volatilis.

Æther fluens per poros ſudoriferorum, poteſt etiam ſanguinem volatiliorem reddere, nempe motum ejus augere, & mixturam ſanguinis reſtituere.

c *Aut ſi quæ inter ea frigida ſunt.*] Frigida ſudores movere non poſſunt, nam frigida ſunt tantum reſpectiva ad noſtrum ſanguinem, nempe frigida ſunt, quæ motum minorem habent quam noſter ſanguis, & ita motus ſanguinis ab illis minuetur, quod contrarium eſt ſudoribus.

Acetum tamen, quod eſt frigidum in quibuſdam hominibus ſudorem movet, quod fit vel ab æthere poros aceti transfluente & conveniente cum æthere ſanguinis iſtius hominis, non vero aliorum; vel quia in ſanguine iſtius hominis eſt mul-

rum

tum ſalis alcalici, quocum pugnat acetum.

d *Vel etiam adſtringentia, &c.*] Debent eſſe leniſſima & in caſu ubi pori laxiores ſunt & nimis hiantes, ut omnia ſub forma vaporis exeant, & nihil ſub forma humoris, & tunc additur quidem parum terræ *ſigillatæ* aut *rad. tormentillæ*, ut inde fiat levis conſtrictio aut coarctatio quædam pororum, per quos poros tunc illi vapores obviam jam arctatam ſub forma humoris exeant, neceſſe enim præterea quia nimia volatilitas eſt in ſanguine addunt parum *laudani opiati*, quo impetus ſanguinis minuitur. & ita videmus *occultam qualitatem explicatam.*

e *Malignos humores pellunt ad ambitum corporis.*] Omnes humores modo ſunt ſatis tenues.

§. 2. Sunt autem talia: *carduus benedictus*, *capill. veneris*, *radices fæniculi, apii, petroſel. bardanæ, pimpinellæ, angelicæ, tormentillæ*, *zedoariæ*, *Chinæ*, *flores chamameli*, *ſalſa parilla*, *lignum guajacum, ſaſſafras, terra ſigillata*, *cornu cervi*, *rob ſambuci*, *bezoarticum minerale ſine & cum ſole*, *antimonium fixum*

xum ſeu diaphoreticum & ſulpher veneris fixum, mercurius præcipitatus diaphoreticus. Ad ſudores ciendos etiam utilia ſunt *Balnea Laconia, aqua dulcis, fomenta, lagenæ & tegulæ calentes, frictiones,* [a] *inunctiones* & ſimilia.

a *Inunctiones & ſimilia*] Non ita potenter poſſunt elicere ſudores, & etiam magna differentia eſt inter ſudores excitatos ab externis applicatis medicamentis, & intro aſſumptis: nam externa ut etiam ſtragula elicere quidem poſſunt ſudores ex tubulis ad extima corporis tendentibus, ſed nunquam tamen tollent obſtructiones ex tubulis, & vaſis, per quas redeunt humores ad ſanguinem, ut ſudorifera intro exhibita faciunt, & etiam mixturam ſanguinis reſtituunt.

Sæpe ægri culpant medicos, cum à ſudoriferis exhibitis non ſudant, quod alias ſponte ſatis faciebant, in eo medicus eſt laudandus & medicamentum vituperandum, quia medici ſcopus non tam erat ſudores ad extima corporis ferre, quam quidem obſtructiones tollere, ut humores, qui alias ſua ſponte ad extima corporis ibant (obſtructionibus ablatis) ad ſanguinem redirent per vaſa lymphatica.

Abji-

Objicitur. Quomodo igitur homines ſani ſudare poſſunt, ubi obſtructiones paucæ ſunt.

Reſpondetur Quod in ſanis præcipitatio ſeri à ſanguine, ſive vapores (propter vehementem motum) tam multi ſunt, ut tam cito per tubulos & vaſa lymphatica ad ſanguinem redire non poſſunt, quam quidem per poros arteriarum ejiciuntur & tunc quâ datâ viâ ruant, neceſſe eſt, & ita ſudores, per tubulos ad ſuperficiem corporis euntes, ejiciuntur. In arthritide prodeſſe poſſunt externe applicata ſudorifera.

Præterea obſervandum eſt, quod ſudorifera non ſunt exhibenda illis (ſc. in initio) in quibus peccat intemperies craſſa, viſcoſa, terreſtris, ſed aliquando poſt aliquas hebdomanas imo menſes, ut interim purgantibus, & decoctis incidentibus & attenuantibus, illa craſſities evacuetur, & incidatur, & poſtea ſatis inciſa per ſudores expellatur, qui in initio morbi obſtructiones redderet pertinaciores, ægrumque pejorem, unde medici culparentur quod hoc feciſſent lucri gratia, cum è contrario fit ob æconomiam animalem ab illis ignotam. Itaque medici culpant medicamentum, cum ſit quidem optimum, ſed non ſuo tempore exhibitum.

CAP.

CAPUT XV.

De Diaphoreticis & flatus diſcutientibus.

§. 1.

Διαφορητικὰ Græcis, Latinus [a] *diſcutientia & reſolventia ſunt*, & per inſenſibiles corporis meatus & ἄδηλον διαπνοὴν materiam educunt. [b] Talia omnia calida & ſicca ſunt, vimque obtinent humores in vaporem convertendi, poroſque cutis aperiendi & dilatandi. Talia ſunt: *chamæmelum*, *melilotus*, *aneth. fænum græcum*, *ruta*, *majoran. ſem, lini*, *lupini*, *galban. pix ſicca*, *ſtyrax*, *ſulphur*, *ſagapenum*, & ſimilia, quæ jam enumerabuntur.

a *Diaphoretica ſeu diſcutientia.*] Et ſudorifera ſunt ejuſdem naturæ, ſed illa mitiora, hæc vero fortiora, unde aliquando largius ſumuntur diaphoretica loco ſudoriferum.

b *Talia omnia calida & ſicca ſunt.*] Supra in §. 1. cap. de ſudoriferis dixit ea eſſe frigida, & illa ſunt fortiora his.

Ex

Ex catalogo rurſus patet, hæc omnia eſſe ſale volatili donata.

§. 2. [a] Hiſce cognata ſunt: *Flatus diſcutientia* dicta, quæ tam intus in corpore, quam in ejus ambitu verſantes flatus abſumere ac diſcutere valent. Qualia ſunt, præter jam enumerata, [b] *centaurium minus*, quod egregie confert ad flatus circa hypochondria diſcutiendos; *ſemen aniſi, folia lauri, pulegium, ſem. fæniculi, carvi, cumini, ameos, dauci, petroſelini, agni caſti, anethi, baccæ juniperi, baccæ lauri, galanga, caryophylli, macis, cortices aurantiorum, caſtoreum.*

a *His cognata ſunt flatus diſcutienda dicta.*] Quod veriſſimum eſt, nam non dantur flatus abſque obſtructionibus, quæ ſi originem habent à craſſa, viſcida & terreſtri materia, optime calidis, (nempe ſalinis) tolluntur, ut quoque facit, cum acidum pituitæ eſt admixtum, ſi vero ſal adeſt, quod indicat dolor pungens, fieri poteſt acidis volatilibus curatio, vel emollientibus, quæ acidum etiam ſalem ſimul infringunt, nempe particulas involvunt.

Qui

Qui dolores nos docent præter diſtenſionem aliquid aliud adhuc adeſſe.

b *Centaurium minus.*] Egregium eſt ſudoriferum: omnia, quæ in catalogo authoris recenſentur, proſunt in caſu acido & viſcoſo.

Caput XVI.

De Moventibus menſes, ſecundinam & fœtum mortuum expellent.

§. 1.

[a] MEnſes moventia vel ſunt improprie dicta, quæ ſcilicet vel [b] facultatem expultricem roborant, vel ad ſanguinis generationem faciunt, [c] vel etiam craſſitiem & viſciditatem ejus attenuant; vel proprie ita dicta, [d] quæ obſtructiones in utero aperiunt, [e] ſanguinemque ad uterum deducunt: Id quod præſtant validius aperientia & abſtergentia, & non plane tenuis ſubſtantiæ, ne propter tenuitatem ſubſtan-

tiæ mox diſſipentur. Et propterea in hunc uſum commodiſſime adhibentur, [f] quæ amaritudinem aliquam obtinent acrimoniæ admiſtam. Qualia ſunt, *ſalvia, pulegium, dictamnus, majorana, ruta, calamintha, origanum, betonica, ſpica, aſarum, artemiſia, chamædrys, abſinthium, chamæpitys, radices rubiæ tinctor. ariſtol. fœniculi, petroſel. ireos, eryngii, leviſtici, pimpinellæ, crocus, flores cheiri, ciceres, baccæ juniperi, lauri, flores chamæm. cinam. myrrha,* [g] *borras nativus.*

a *Menſes moventia vel ſunt improprie dicta, vel proprie.*] Nempe fiunt a cauſâ remotâ vel proxima.

b *Facultatem expultricem roborant.*] Hoc chymera eſt, & nihil explicat.

c *Vel etiam craſſitiem & viſcoſitatem ejus attenuant.*] Hæc non ad cauſam remotam, ſed quidem ad proximam pertinent.

d *Quæ obſtructiones in utero aperiunt.*] Nempe in vaſis capillaribus uterinis, aut in tubulis muſculorum, & membranarum uteri

e *Sanguinem ad uterum deducunt.*] Rurſus

ſus chymera eſt, & quoque contra circulationem ſanguinis.

f *Quæ amaritudinem aliquam obtinent acrimoniæ admixtam.*] Amaritudo ſpecies eſt ſalis, & omnis ſal habet acrimoniam, non opus igitur eſt, ut author dicat acrimoniæ admixtam eſſe, quia amaritudo non datur ſine acrimonia.

Omnia, quæ in catalogo authoris recenſentur linguam feriunt, & ſale ſunt donata, ita ut dum dicuntur menſes moventia, alium accipiunt quidem nomen, ſed retinent eundem vim cum ſupra alligatis, quoniam cum illis ſalem acrem in ſe habent.

g *Borras nativus.*] Et etiam factivus,

Ad menſes movendum ſufficiunt illa, quæ ſanguinem bonum augent, & quæ ſpiritus copioſiores reddunt, &c.

§. 2. Ex his a fortiora ſecundinas quoque relictas pellunt, & fœtum mortuum ejiciunt, quæ ob id ἐκβόλια ut & φθόρια, quod fœtum abigant, nominantur: Qualia ſunt, *aſa fœtida, caſtoreum, caſtoreum, myrrha.* Et quæ extra variis modis adhibentur, *ut opopanax, galbanum, ammon. ſul-*

phur,

phur, ungulæ aſini ſuffitus, [c] *colocynthis, ruta, cucumis ſylveſtris,* [d] *fel vaccinum.*

a *Inter fortiora.*] Etiam ſunt *Borax, ſabina* & *oleum ſabinæ.*

b *Et quæ extra, &c.*] Quæ extra adhibentur parum poſſunt

c *Colocynthis.*] Sit tinctura & extractum ejus.

d *Fel vaccinum.*] Et omnes ſpecies fellis.

Videmus rurſus hæc omnia eſſe ſalina. Fumigationes acceptæ per infundibulum in vulvum multum poſſunt.

CAPUT XVII.

De frangentibus calculum.

§. 1.

a CUm vulgata doctrina de generatione calculorum ſuſpecta ſit, ut ſupra *lib.* 2. *p.* 2. *c.* 9. dictum, etiam vulgata, quæ huic innititur, ſententia, de vi calculos diſſolvendi ſuſpecta eſt, & proinde hîc merito b ad proprietatem totius ſubſtantiæ confu-

confugimus, quæ tamen etiam non incommode à vi ſalina deducitur.

a *Cum vulgata doctrina de generatione calculum ſuſpecta ſit.*] Author hoc optime dicit.

b *Ad proprietatem totius ſubſtantiæ.*] Hoc nihil eſt dicere, quoniam omnia ſemper agunt totâ ſuâ ſubſtantiâ.

Chymia nos docet, in calculo eſſe magnam partem ſalis, imo fere media pars calculi, & etiam multum terræ, quod ita mirum videri non poteſt, quia urina multum ſalis & terræ in ſe habet. Hoc verum eſſe, docet ejus lenis evaporatio, & poſtea ei affunditur aqua, quacum filtratur, & ita in filtro ſemper manebit terra aliqua, quamvis hoc repetas ſepties vel octies, inde videmus aquæ & ſalis arctam inhæſionem.

Tractu temporis calculum gigni poſſe, verum eſt, ſed etiam parvo temporis ſpatio.

Ut enim in fluvio ex arenulis ſilices majores fiunt, tractu temporis viſcoſa aliqua materia mediante, ita ſabulum ipſis annectitur ope ſc. iſtius materiæ.

Inveniuntur lapides in glandula pineali, & quomodo ſabulum lege circulationis ibi venire poteſt, ſane difficile eſt

conceptu: nos potius putamus in corpore illius hominis eſſe ſpiritum quendam garganium, qui res lapidificas reddit, de quo videat nob. *Boyle* in tractatu de gemmis.

Quid mirum eſt, ſpiritum illum garganium poſſe materiam ſalinam & viſcoſam in lapidem mutare. Talem dari ſpiritum, docent nos guttæ aquæ, exiſtentes in meditullio cryſtalli, quod ſignum eſt, illa in momento fuiſſe genita.

Præterea mercurius vivus figitur à ſolo ſpiritu ſaturni ſequenti modo, indatur ſaturnus crucibulo & liqueficat, poſtea deponatur, & quodammodo refrigeretur, adeo ut vapores aliqui quamquam inviſibiles adhuc exhalent, & ſuper imponatur, aut ſuſpendatur mercurius vivus in nodulo ligatus, mox mercurius ille, antea fluidus, redditur ſolidus, quod paucis adhuc cognitum eſt.

§. 2. Sunt autem [a] medicamenta calculum frangentia, *hedera terreſtris, betonica, parietaria, radices ononidis, diureticæ quinque, radices raphani, ſaxifragiæ, lappæ; amygdalæ amaræ, nuclei ceraſorum, malorum Armeniacorum, oſſicula meſpilorum, milium ſolis,*

cicer,

cicer, cinamomum, cubebæ, lapides cancrorum, ſanguis hircinus, lapis judaicus, ſpongiæ, lyncis, lignum nephriticum.

a *Medicamenta calculum frangentia.*] Sunt tam multa, ut eorum numerus ſit fere infinitus, nam alii experti ſunt illud prodeſſe, alii vero aliud quid, & ita inter catalogum numerantur, non conſiderantes hominis naturam: unde proverbium natum eſt, *d'een helpt de ſalf, en d'ander de bus.*

Inter antinephritica optime numerantur emollientia, quæ vias laxiores reddunt, & leniunt ſua viſcoſitate, ut ſunt *Olea amygd. dulc. recent., terebint., gummi tragacantha, arabici, &c.*

CAPUT XVIII.

De Errhinis, ſternutatoriis & Apophlegmatiſmis.

§. I.

ERrhina pituitam non è ventriculis cerebri, a ſed circa meninges hærentem, in nares proliciunt.

Præſtant autem id caliditate ac nitroſa, extergenti & acri facultate, qua prædita ſunt. Talia autem fiunt *ex majorana, ruta, anagallide, braſſica, beta, radice ireos, nigella, pulegio, origan. marrubio, cyclamino, cucumere agreſti, chelidonio, gentiana, ſucco pulſatillæ.*

a *Sed circa meninges hærentem.*] Mucus per nares excretus, non venit ex intimis cerebri, ſed potius deveniunt ex vaſis proximis arteriis ſeu vaſis lymphaticis, & in os ſpongeoſum prope radicem narium depoſitum, de quo *Schneiderus* de oſſe cribri forma.

Plurimæ herbæ in catalogo numeratæ ſunt acres, aliæ vero nitroſæ, quæ ſuo ſale nitroſo pungunt, ut quoque acres faciunt.

§. 2. Πταρμικὰ ſeu a *ſternutatoria* ſunt, quæ acrimonia ſua cerebri facultatem expultricem irritant, quæ laceſſita medicamentum depellere cupiens ſimul excrementa, quæ circa meninges cerebri, & in ipſo hærent, elidit. Talia ſunt errhina quædam

dam ſubtilius pulveriſata, ac præterea *piper album*, *zingib. elleborus albus*, *pyrethrum*, *caſtor. caryophylli*, *ptarmica*, [b] *euphorbium*.

a *Sernutatoria.*] Non merentur diſtingui ob errhinis, quoniam gradu tantum differunt: ſternutatoria ſunt fortiora, adeoque plus ſalis aut ſaltem acrioris habentia.

b *Euphorbium.*] Vehementiſſimum eſt; & ideo ejus vix admittitur intus.

Nicotiana inter illa poteſt numerare.

§. 3. [a] Ἀποφλεγματίζοντα tandem ſunt, quæ ſeu maſticata, ſeu gargarizata, ſeu palato illita [b] è cerebro excrementa in palatum & os detrahunt, idque [c] vel tota ſubſtantia, vel calore & acrimonia, qua excrementa fundunt & liquant, facultatemque cerebri expultricem ad expellendum ſtimulant. Talia fiunt è *maſtiche*, *uvis paſſis*, *hyſſopo*, *origano*, *majorana*, *pyrethro*, *caſtoreo*, *cubebis*, *corticibus radicum capparum*, *zingibere*, *nigella*, *pi-*

pere albo, nigro, ſinapi, turbith, ſtaphide agria.

a *Apophlegmatiſmi.*] Sunt ejuſdem generis, niſi quod unum plus ſalis habet altero: omnia quæ ab authore recitantur in catalogo ſunt acria, ſed poſtrema acerrima.

b *E cerebro.*] Eſt fictitium.

c *Vel tota ſubſtantia.*] Et hoc eſt fictitium.

CAPUT XIX.

De [a] *Sputum moventibus.*

§. I.

QUæ ad humores in thorace & pulmone contentos evacuandos faciunt, incidentia atque attenuantia, & quodammodo acria ſint, oportet, ut quæ craſſa ſunt, tenuent, & quæ viſciditate adhærent, extergeant, ne tenuioribus partibus reſolutis, craſſæ relinquantur, atque ex puitiani ineptæ reddantur; neque etiam nimis acria, ne tuſſim nimis irritent.

tritent. Fiunt autem talia *ex hyſſopo, capillis veneris, ſcabioſa, praſſio, ungula caballina, radicibus helenii, ariſtolochiæ, angel. iridis, ari, ſcillæ,* [b] *glycyrrhiza, uvis paſſis, jujubis, ſebeſten,* [c] *amygdalis,* [d] *ficubus, piſtaciis, ſemine bombacis,* [e] *naſturtii, eryſimi, ſeſeleos, urticæ, ſpermate ceti.*

a *Sputum moventia.*] Sunt ſerum à ſanguine præcipitantia, unde major copia lymphæ per vaſa lymphatica, & per conſequens etiam vaſa ſalivalia major copia ſalivæ, hæc iterum ſunt, quæ acredine ſua, ſed moderata, vim penetrandi exercent, omnia dulcia habent aliquam ſalem.

b *Glycyrrhiza.*] Habet præter ſaporem dulcem, etiam pungentem.

c *Amygdalæ.*] Sc. amaræ, nam oleum involvit particulas acres, quæ illud efficere debent.

d *Ficus,*] Parum poſſunt.

e *Naſturtium.*] Hoc efficiet.

Priora ſunt, quæ agunt ſale volatili, & humores fluidos reddunt.

Poſteriora quæ præcipitant ſerum à ſanguine.

Mercurius dulcis cum non bene eſt præ-

 paratus,

paratus, nempe cum non eſt ſatis dulcis, egregie ſputum movet.

CAPUT XX.

De Necantibus atque expellentibus vermes.

TAndem ad hanc claſſem non incommode referri poſſunt ea, quæ vermes necant, ſive [a] amaritudine, ſive peculiari atque [b] occulta vi id efficiant. Qualia ſunt: *centaur. minus, abſinth.* [b] *corallinæ, menthæ, naſturt. folia perſici, rutæ,* [c] *portul acetoſæ,* [d] *dentis leonis, ſem. Cynæ vel* [e] *Santonici, vulgo ſanctum dictum, caulium, porri, atripl. plantag. lupini, radic. gramin. filic. gentianæ, helenii, amygdal. amar. nucl. perſicor. aloë,* [f] *ſyrupus granat. citri, cornu cervi præparatum, terra Lemnia, myrrha,* ſive intus aſſumantur, [g] ſive foris umbilico applicentur.

a *Amaritudine.*] Amara plurimis hominibus ſunt ingrata, multa magis ingrata

erunt

erunt vermibus, tanquam animalculis debilioribus: ut amara omnia noſtræ linguæ ſunt ingrata, ita & vermibus, qui fugientes amaritudinem illam ad inteſtina craſſa deſcendunt, & ita facilius ejiciuntur.

Diximus ſupra omnia amara ſalem multum in ſe habere, & ita necantur acrimoniâ ſalis.

b *Occulta vi.*] Quemadmodum homines necantur veneno, quod non fit vi valde occulta, multo minus occultâ erunt vermes necantia.

Mercurii dulcis ſi non valde dulcis eſt, quæ horrenda excitat in noſtro corpore ſymptomata: tumor inde oritur faciei, rubor, egregia ſalivatio, quod fit ob corroſivum ſalem, quod illi tunc adhuc ineſt. ſi in noſtro corpore robuſtiore hoc facit, quid non efficiet in vermibus. Quæ in catalogo authoris recenſentur, ſunt aut ſcrabra aut multo ſale donata.

c *Corallina.*] Agit ratione ſcabritiei.

d. *Portulaca, acetoſa, dens leonis.*] Hæc parum poterunt.

e *Sem. Santonici.*] Eſt quod vulgo adhibetur.

f *Syr granat. citri,*] Parum poterunt.

Mercurius dulcis optimus ad necandos vermes pueris exhibetur ſub forma trochiſcorum factorum ex ſaccharo, & aliis, qui-

 bus

bus induntur pauca grana mercurii dulcis : quod fit, ne in ore hæreret, & ſalivationem faceret.

Nota, quod poſt aſſumptionem mercurialium, os ſæpius eſt eluendus, ne ſalivatio ſequitur, aliquando lac dulce injicietur per clyſteres, ut vermes deſcenderent ad inferiora, & lac pro alimento ſuo ſumerunt, utque interim ejicerentur.

g *Sive foris umbilico applicentur.*] Quæ foris applicantur, debent eſſe fortiora, & raro hoc fit, niſi in junioribus, & qui ſumere non poſſunt per os.

Tunc faciunt linimentum ex unguento de arthanita cum felle tauri vel olio abſinthii.

Unguentum de arthanita purgat nonnihil, ſal quod eſt in oleo, vel felle acrimoniâ ſuâ necat vermes.

Pinguia & oleoſa vermibus valde ſunt inimica, ejus rei exemplum habet cl. vir. in fœmina, quæ conquerebatur de dolore ventris ingenti, & cui præſcripſit ſequens medicamentum.

℞. *Salis abſinthii gr.* xv.
Al. nuciſtæ tantundem
Laud. opiati gr. ij.
M.

Et ejicit vermium magnam materiam, ſic ſal, ſi obſtructiones fuiſſent à pituita & ſale

ſale corroſivo, illas tolleret, & vermes quoque incideret: ſi vis à ſolo ſale corroſivo, particulæ oleoſæ & laud. obtunderent vim corrodentem.

CAPUT XXI.

De Alexipharmacis.

§. I.

IN ultimam medicamentorum claſſem rejecimus ea, quæ venenis reſiſtunt, atque ἀλεξιτήρια & ἀλεξιφάρμακα nominantur. [a] Hæc autem omnia, ſi rem accurate æſtimemus, tota ſubſtantia, ut loquuntur, ſeu [b] occulta proprietate id, quod præſtant, efficiunt. Sunt autem Alexipharmaca duplicia, alia generalia & communia, [c] quæ omnibus venenis adverſantur, & cor ac ſpiritus vitales roborant & reficiunt, ne venenum facile admittant: alia ſpecialia, quæ peculiari veneni generi opponuntur.

a *Hæc autem omnia tota ſubſtantia, &c.*]

Diximus tam ſupra omnia agere tota ſubſtantia.

b *Seu occulta qualitate, &c. venenis reſiſtunt.*] Venenum duplex eſt, aut eſt corroſivum, aut mixturam ſanguinis deſtruit.

Si corroſiva agnoſcunt pro alexipharmacis pinguia & oleoſa, & præſertim ex illis vomitoria, ut corroſiva quæ adhuc in ventriculo hærent evomantur, & quæ ad inteſtina delata ab oleoſis & pinguibus involvantur.

Si mixturam ſanguinis deſtruunt, reſtituitur ſudoriferis potentioribus.

Cum vero æther noſtri ſanguinis labaſcit, non reſtituuntur facile (quamvis exhibueris potentiſſima ſudorifera, qualia ſunt omnes radices authoribus dictæ peſtilentiales) ſed moriuntur.

c *Quæ omnia venenis adverſantur.*] Ex ſupra dictis patet eſſe duo genera venenorum valde diverſa, & an dentur alexiphermaca generalia mihi dubium eſt.

§. 2. Communia Alexipharmaca ſunt: [a] *Angelica, carduus benedictus, valeriana, dictamnus, ſcabioſa, morſus diaboli, vincetoxicum, pimpinella,* [b] *tormentilla, ruta, ſcordium, acetoſa, abſinth-*

ſinth.

ſinth. plantago, calendula, [c] *veronica,* [d] *ſcorzonera, zedoaria, gentiana, baccæ junip. poma citria,* [e] *lapis bezoar,* [f] *unicornu, cornu cervi,* [g] *bolus Armenus,* [h] *terra ſigillata.*

a *Angelica, carduus benedictus, valeriana . dictamnus.*] Sunt vere talia.

b *Tormentilla.*] Non nihil reſtringit poros.

c *Veronica.*] Non poteſt numerari inter illa.

d *Scorzonera, zedoaria, gentiana.*] Recte inter illa numerantur.

e *Lapis Bezoar.*] Pro ditioribus, qui ſolvere poſſunt, nam nihil poterit, ſi non exhibeatur ad gr. xx. aut xxx.

f *Unicornu.*] Quod multum poteſt, eſt veriſſimum, ſed an cornu cervi minis, multi dubitant.

g *Bolus Armenus.*) Poteſt inter illa numerare, ſi ſupervenit fluxus alvi, qui ut plurimum eſt lethalis.

h *Terra ſigillata.*) Præter levem adſtrictionem aliud quid habet, quod indicat ejus odor, qui nos docet illi adeſſe aliquid minerale.

§. 3. Quæ vero ſingulis venenis adver-

adverſantur [a] Alexipharmaca, pluribus tradidit Dioſcor. *lib.* 6.

a *Alexipharmacia pluribus tradidit dioſcorides. lib.* 6.) Opera medica joelis poſſunt nobis eſſe utilia, & proficua, & optime ille ſcripſit de Alexipharmacis.

CAPUT XXII.

De Modo inveſtigandi vires medicamentorum.

§. I.

IN cognitionem autem facultatum horum medicamentorum pervenimus *Ratione & Experientia*, & quidem præcique *Experientia*. Nonnullorum enim medicamentorum, [a] ut tota ſubſtantia agentium, vires ſolum *exprientia* deprehenduntur; & quamvis *Ratio* quid perſuadere videatur: tamen niſi experientia conſentiat, rejiciendum. Equidem non plane rejicienda indicia, quæ ab externis & paſſio-

paſſionibus rerum, à loco & aëre, [b] à coloribus, ab odoribus, & ſignaturis petuntur: in multis tamen fallunt, niſi experientia conjungatur. [c] Imo experientia ſæpe ſola ſufficit. [d] Quæ enim clare ſub ſenſus noſtros cadunt, nihil dubium relinquunt. Si tamen id, [e] quod experientia inventum eſt, ratione comprobari poteſt, id longe certiſſimum eſt. Verum ubi ratio adverſari videtur experientiæ, potius experientiæ adhæredum.

a *Ut tota ſubſtantia agentium.*] Omnia medicamenta agunt tota ſubſtantia, quod jam ſupra ſæpius dictum eſt.

b *A coloribus.*] Judicia à coloribus erunt valde incerta, ab odoribus vero plus poterunt.

c *Imo experientia ſæpe ſola ſufficit.*] Cum videlicet caſus valde ſimplex eſt.

d *Quæ enim ſub ſenſus noſtros cadunt, nihil dubium relinquunt.*] Hoc falſum eſt, nam ſenſus fallunt.

e *Quod experientia inventum eſſe ratione comprobari poteſt.*] Hoc veriſſimum eſt.

§. 2.

§. 2. [a] Experientia tamen non temeraria vel ex uno petita eſſe debet, ſed plures obſervationes, & quidem caute, colligendæ ſunt. Id quod fiet, ſi agens medicamentum, & corpus patiens ſeu ſubjectum diligenter perpendantur.

a *Experientia, &c.*] Optime dicuntur omnia in hoc articulo, ſed ad illa obſervanda opus eſt aliis principiis.

§. 3. [a] In medicamento, præcipue è plantis petito, ſpectanda ſunt *ſubſtantia, quantitas, qualitas, ætas, tempus collectionis, locus natalis & ſimilia*, atque inprimis videndum, ne qualitate aliena atque adſcitia infectum ſit, ſed vires ſuas ſolas, & quidem integras, habeat.

a *In Medicamento, &c.*] Quæ hoc paragrapho dicuntur etiam clara ſunt.

§. 4. [a] Subjectum eſt corpus humanum, & medicamenta omnia dicuntur

cuntur talia non abſolute, vel aliorum reſpectu, ſed reſpectu corporis humani. Unde de qualitatibus primis in homine temperato experientia fieri debet, de aliis pleriſque in ægris, & quidem morbo ſimplici laborantibus non compoſito, ne experientia turbetur. Neque ſatis eſt, in uno corpore atque ſemel experientiam fieri, ſed in multis ſimilibus in temperamento, ætate, ſexu, corporiſque ſtructura, obſervationem fieri decet. Conſiderandum etiam hoc, an medicamentum aliquod primo & per ſe, an vero per accidens aliquid efficiat.

a *Subjectum, &c.*] Omnia, quæ hoc articulo dicuntur aurea ſunt.

Obſervandum eſt, quod medicamentum nimis bonum ſit, cum ſc. è latibulis noſtri corporis nimis multa extruditur, quæ ad ſanguinem veniunt, & ita æger videtur multo pejor, quamvis è contrario bonum ſit ſignum quia materia hic maxime auſcultat. Malum etiam ſignum eſt, quia

tam

tam multa ſunt in noſtro corpore, quæ evacuari debent.

Hippocrates in Aphoriſmo ſuo primo ſectionis primæ optime dicit, quod experientia ſit fallax, & periculoſa, & judicium difficile & tenue.

Ad caput XVIII. *Turbith* purgantia aliquando externe applicantur, ut fermentationem ibi excitent, & ita obſtructiones ibi tollunt.

CATALOGUS

Seu diviſio Medicamentorum, pro Titulo ad caput tertium.

MEdicamenta *temperata* ſunt, quæ neque motum, neque humidum ſanguinis, & conſequenter humorum, ſpirituumque augent minuuntve. Cap. 3. §. 1.

Medicamenta *intemperata* id faciunt ſecundum varios gradus, non tantum reſpectu ſanguinis, ſed etiam (capite quarto) ſingularum viſcerum Cap. 3. §. 1.

Humida. cap. 3. §. 13.] Nihil humidum eſt præter aquam, & quò compoſitum plus aut minus aquæ continuerit pro ratione molis ſuæ, eò magis, minusve humidum dicitur.

Idque *Humidum* bilem, acidumque, ſeu omnia acria diluendo, dicitur

citur eodem temperare, vel abſorbere; cunctisque terreſtribus, id eſt, craſſis & viſcoſis pro vehiculo inſervit, ut facilius excernantur, & eo reſpectu fluida temperantia Cap. 4. §. 3. 9. 11. 13. 15. 17. 19. 21. & præparantia Cap. 5. §. 2. nominari poſſunt.

Omnia reliqua præter aquam ſunt *ſicca*, ſive particulas habuerint juxta ſe quieſcentes, uti *ſolida*, ſive motas, vel rependo juxta ſe invicem, ut *olea*, & *ſpiritus dephlegmati* per artem aut naturam: aliæ moventur volitando, ut *exhalationes* quælibet, eæque contra diſtingui ſolent vaporibus humidis.

Objectio, atqui in hiſce omnibus ſiccis non videntur gradus eſſe poſſe, quos tamen ponunt authores, nam omnia revera non æque diſtant ab humido.

Reſponſio, duplici tamen nomine *ſicca* patiuntur ſuos gradus, nam *primo* illa compoſita dicuntur ſicca, quæ minus

minus Humidi ſeu aquæ continent pro ratione ſuæ molis, quam ſanguis noſter.

Secundo etiam ſimplicia non humida habent ſuos ſiccitatis gradus in quantum plus minusve particulas humidas involvunt, abſorbunt in poros ſuos, eas admittendo & ſervando, aut eas diſcutiendo, dum evehuntur per alia volatilia ad ſtatum volatilitatis, ut innumeroſæ avolant.

Diviſio medicamentorum. Cæterum medicamenta ſpectantur ſecundum particularum, *primo* magnitudinem, *ſecundò* figuram, *tertio* ramoſitatem, quartò flexilitatem, *quinto* rigiditatem, *ſexto* cohæſionem.

1. *Ratione Magnitudinis.*

Medicamenta ratione magnitudinis ſunt *Craſſa* aut *ſubtilia.*

Crassa, quæ ſæpe numero veniunt nomine *terreſtrium* (omni alio attributo ſecluſo) ſunt eædem, quæ

rige-

rigefacientia & *indurantia* Cap. 6. §. 2. *condenſantia* §. 4. *ſtipantia*, & *obſtruentia* §. 5. & quodammodò pro *adſtringentibus* Cap. 6. §. 5. & Cap. 13. §. 2. haberi ſolita.

Dicuntur etiam *incraſſantia* Cap. 6. §. 8. *repellentia* Cap. 8. §. 2. menſes & omnem hæmorrhagiam & fluxum alvi *ſiſtentia*.

Dicuntur etiam bilem pàriter & acidum *retundantia* & alterantia. Cap. 5. §. 3.

Ab aliis dicuntur acidum & ſalem *abſorbentia*. Cap. 5. §. 3. 5. ſicuti idem, ſed alia ratione (diluendo ſcilicet) faciebant humida. Cap. 4. §. 3. 9. &c. Huc refer *caſeum recentem*, *legumina*, *aſellos ſiccatos*, *panem non fermentatum* &c.

Subtilia, ſine acredine notabili & corroſivâ, ſunt *cephalica* Cap. 4. §. 2. *ophthalmica* §. 5. *thoracica* §. 8. (tanquam viſcoſitatem humorum, qui cerebro & thoraci obſtructiones creant, quique etiam humores

nores oculorum minus mobiles, tenaces, craſſos & minus diaphanos reddunt, attenuantia) eodem jure vocari poſſunt *cardiaca* §. 10. *ſtomachica* §. 12. *hepatica* §. 14. *ſplenica* §. 16. *lac* & *ſemen fœcundum generantia* C. 9. §. 6. 7. *diuretica* Cap. 13. §. 1. *menſes* & *uterina moventia* Cap. 16. §. 1.

Hæc ipſa dicuntur quoque *pituitam*, *aquas* hydropicorum *craſſas*. Cap. 5. §. 4. *materias* terreſtres, *acidum fixum*, & *ſalem fixum*. Cap. 5. §. 5. aliaque minus fermentabilia (in hypochondriacis, melancholicis, ſcorbuticis, hydropicis, aliisque chronicis affectibus) *præparantia* ſeu *digerantia*.

2. *Ratione Figurarum.*

QUOAD FIGURAM, particulæ medicamentorum ſunt aut primo *ſcindentes*, quales ſunt *acidæ*; aut ſecundo *pungentes*, quales ſunt *ſalinæ*; aut tertio ſunt *ſcabræ*, quales ſunt

ſunt *corallia*, *lapides pratioſa*, *limatura ſolis*, *martis* & *lunæ*; aut quarto ſunt *ramoſa*.

1. *De particulis ſcindentibus.*

Particulæ Scindentes ergo ſuis figuris aut acutius aut obtuſius ſcindentibus, latere alterutro, aut utroque, ſuperficiê planâ, triangulari, aut polygonâ, una cum attributo flexibilitatis aliqualis, aut rigiditatis majoris conſtiuunt varias acidorum ſpecies, ut *acida non corroſiva* & *non auſtera*, aut *acida auſtera*, & *corroſiva*, utrumque variis cum gradibus.

Acida non corrosiva neque Austera placide incidunt, dividuntque viſcoſa, attenuant craſſa, ſicque ad fermentationem & volatilitatem præparant, diverſos ſales fermentatione ſuâ obtundunt, ſicque *pituitam*, *bilem* & *me-*

lan-

lancholiam præparantia & *digerantia* dicuntur Cap. 5. §. 2. per conſequens ſunt *obſtructiones* in quavis parte *tollentia* Cap 4. §. & quatenus fermentationes excitant, ſunt *cardiaca*, cap. 4. §. 10. *hepatica*, §. 14. *rarefacientia*, cap. 6. §. 6. *extergentia* & *obſtructiones aperientia*, §. 10. ſunt etiam *diuretica*, c. 13. §. 1. *calculum frangentia*, c 17. §, 1 *ſtomachica*, cap. 4. §. 12. & *vomitum compeſcentia*, *vermes necantia*, cap. 20. §. 1. *alexipharmaca*, cap. 21. § 1. *dolorem* ex ſalſis humoribus *ſedantia* cap. 7. §. 1. *ſudorifera* cap. 14. §. 1. aliquando *alvum laxantia* ut *acetoſa*, *thamarindi* cap. 11. §. 2. calorem nimium omnium partium corporis refrenant; imo etiam quædam frigefaciunt, ut *ſpiritus nitri*, qualia in morbis ardentibus ſunt egregia *cardiaca* cap. 4. §. 11. quia ibi compeſcunt ſalem immane ferocientem.

Acida austera ſanguinem, & conſequenter humores arterioſos coagulando, faciunt, ut humidum ob

iis præcipitetur, & magnâ proportione ſegregetur, ſunt *exſiccantia* cap.3. §.15.16.17.18. & *refrigerantia* cap.3 §. 9.10.11.12. in diverſas partes cap. 4. ſectionibus diverſis, ergo etiam ſunt *indurantia* cap.6. §.2 *condenſantia* §. 4. *adſtringentia* §. 5. *incraſſantia* §. 8. *alvum*, *hæmorrhogias ſiſtentia*, nec non *menſes* & quemvis *fluxum*: ſunt etiam *ſtuporem* in ſenſu partium, nec non *obſtructiones gignantia* cap.6. §.5. vocantur etiam *repellentia* cap.8.§.2. ſolent partibus conſtare fere craſſis, minusque adeo mobilibus, & hinc *frigida* ſimul ſolent eſſe.

Acida Corrosiva denique ſunt, & quidem ſecundum varios gradus, quemadmodum *cultri*, *enſis*, *cunei*, *ſecuris*, ſunt parum aut multi *acuti*.

Hæc periculoſam aut lethalem inducunt ſanguini coagulationem, mixturæque ejus turbationem vix, aut ne vix ſuperabilem, ideoque hæc intro

aſſumpta,

aſſumpta, vocantur in ſanguine *maligna*, ſuntq; vera *venena primi generis*.

Sed etiam in partibus ſolidis *veneni* rationem habent, dum earum contextum fibroſum exedunt, *gangrænas, ſphacelum*, & *cancros* gignentia: fibræ autem ſimulac exeſæ ſunt, in cincinnos reſiliunt, ex quo inordinato eorum ſitu protinus *obſtructiones*, & *circulatio* humorum *impedita*, ſic à ſtagnantibus ibi particulis corroſivis, fibræ propinquæ uſque & uſque arroduntur, & fiunt cavitates ulceroſæ, imo quidem *veſiculæ*, *hydatides* aut *carbunculi*, quales in peſte: dein *ulcera*, quæ poſtea, malo ingraveſcente, evadunt *manantia ulcera*, & *cacoëthes*, & *ulcera ſerpentia*: nocent ergo omnibus partibus quam maxime: dein ubi dolores lancinantes & intollerabiles efficiunt, ita ab authoribus vocantur *corrumpentia*, *veſicantia* cap. 10. §. 2. *eſcarotica* ſive *cruſtam inducentia* §. 3. *cauſtica* ſeu adurentia §. 4.

2. *De Particulis pungentibus.*

PARTICULÆ PUNGENTES, ſeu SALINÆ hiſce ſuccedunt, extremitatibus acutius aut obtuſius pungentibus, unde aut *ſimpliciter ſalinæ*, aut *corroſivæ* quoque appellantur.

SALINA non CORROSIVA illa ſunt, quæ ex ſale maris aut vulgaris terræ conſtant, & vocantur vulgo *muriaticæ*, quibus corpus noſtrum ab ineunte ætate aſſuetum eſt, quo referendæ ſunt omnes vegetabilium & animalium, alimentorumque ſales citra eorum combuſtionem (vi enim ignis acredinem induunt magis minusve corroſivam) quibus etiam ſalibus à pueritiâ cum alimentis aſſueſcemus.

Hæ rigidæ particulæ ſalis ſolent protinus aqueis involvi, ſi iis committuntur, & eô reſpectu vocantur *exſiccantia* cap. 3. §. 15. & *indurantia* cap. 6. §. 2. (quamvis Sennertus ibi male

male prætexat humiditatem) quatenus vero res mumiâ condiri & præſervari ſolent, dicuntur *putredini reſiſtentia.*

Sicut in ſanguine malum creant, quoties craſſiuſculæ ſunt, & motui inteſtino particularum ſanguinis non prompte ſatis obſequi poſſunt, unde *melancholia affectus hypochondriacus, ſcorbutus* oriuntur.

Sic ubi ſatis tenues fuerunt, & ſanguinis fermentationes conſervare, aut etiam augere, poros obſtructos recludere, craſſa & viſcoſa dividere, & nimiam aciditatem infringere, apta nata ſunt, poſſunt dici *cephalica & memoriam roborantia* Cap. 4. §. 2. *ophthalmica* §. 5. *aures calefacientia, & ſurditatem & tinnitum curantia* §. 6. *thoracica* §. 8. *cardiaca primi generis* §. 10. *ſtomachica* §. 12. *hepatica* §. 14. *ſplenica* §. 16. *diuretica* § 18. & C. 13. §. 1. uterina §. 20. & Cap. 16. *pituitam & melancholiam attenuentia* ideſt, *digerantia & præparantia* Cap. 5. §. 5.

aperientia, attenuantia, incidentia cap. 6 §. 7. *ex*[illegible]*ergentia, obſtructiones & tumores reſolventia* §. 10. *ſoporem diſcutientia, maturantia* & pus generantia cap. 9. §. 11. *vulneraria* §. 4. *lactis & ſeminis proventum juvantia* §. 6. 7. *diuretica* cap. 13. *diaphoretica* cap. 15. & gradu majori pollentia, quæ vulgo dicuntur *ſudorifera* cap. 14 *flatus diſcutientia.* cap. 15. §. 2. *menſes moventia* cap. 16. §. 1. *ſecundinæ & fœtus* mortui quam vivi *excluſionem promoventia* §. 2. *calculum frangentia, & antinephritrica* cap. 17. *anticolica* à cauſa tam acidâ quam craſſâ & viſcidâ, *errhina* cap. 18. §. 1. *ſternutatoria* §. 2. *apophlegmatiſmi*, §. 3. *ſputum moventia* cap. 19. § 1. anti-*ſcorbutica, cardiaca primi generis, alexipharmaca, anti-paralytica, ant-apoplextica* cap. 21. etiam omnes partes corroborantia cap. 4.

Huc refer *omnia aromatica* (exceptis paucis) quæ incipiunt transire ad ſales leniter corroſivos articuli ſequentis,

quentis, & *fumigata*, aliaque, quorum ſal in principio fuit culinaris, ſed lapſu temporis occultâ & inſenſibili actione aëris, & ætheris eum aſſiduo transeuntis, abiit in majorem ſubtilitatem, ut *caſeus antiquus* & ſimilia, non omittenda *cœparum* & *alliorum* genera quævis, & *ſinapi* & *indorum acia*, vocantur hæc calida in tertio gradu cap. 3. §. 7. &, ſed improprie *adſtringentia calida* cap. 8. §. 2. quia vehementer exſiccando, omnia reddunt minus fluida.

SALINA CORROSIVA. Si horum particularum extremitates ſunt notabiliter adhuc acutiores, & particulas cohærentes firmiter, ab invicem divellant violenter, tunc *ſales* ſunt *corroſivi*, & in ſanguine, partibuſque ſolidis vocanda ſunt *venena primi generis*, ſæpe quoque mixturam utpote ſanguinis omnino turbantia, & tantum non lethaliter deſtruentia, eâ ratione, quâ poſtmodum explicabitur, ubi de pororum

æthere dicturi ſumus.

Hæc ipſa pro acuminibus variis gradibus vocantur *rubefacientia* c. 10. §. 1. veſicantia §. 2. *cruſtam inducentia* §. 3. *cauſtica* § 4. *exedentia* & *corrodentia* §. 5. *putrefacientia* §. 6. *pſilothra* §. 7. *lac imminentia* §. 8. *ſemen extinguentia* §. 9. *vomitoria* & *violente purgantia* cap. 12. articulo ultimo, & cap. 11. ut *ſcammonium*, *aſarum*, *euphorbium*, *colocinthides*, *helleborus albus*, *gratiola*, *elaterium*, *eſula*, *mezerium*, *cruſtam inducentia* ſive *eſcarotica*, quorum corroſio efficacior pertigens ad humores gummoſos, vel reſinoſos partium intra regionem cutaneam illos ſiſtit, eroſis ibi fibrillis, adeoque tubulorum ſitu turbato, & circulatione interrupta, hinc dum pars humida avolat, reliqua gummoſa vel reſinoſa (quales ſolet magna ſui portione eſſe humor ad nutriendum circulans) condenſata & exſiccata, repreſentat cruſtas: *ferinam* ſive *ſylveſtrem ſcabiem*, *pſoram*, *lepram*,

lepram, *elephantiaſin* producentia, etiam *variolas*, *morbilloſque*, *exathemata livida*, *purpurea*, *nigreſcentia*, imo *carbunculos* ſive *anthraces* producentia.

3. *De particulis ſcabris.*

PARTICULÆ SCABRÆ porro ad *figuram* ſpectant, quæ non ſentirentur tanquam *ſcabræ*, niſi eſſent craſſiuſculæ, adeoque motum in ſanguine non niſi modicum ſervant, habentque eatenus omnes effectus particularum modicæ magnitudinis, ſed præterea quatenus ſcabræ ſint, lentâ ratione attenuat craſſiora, divellunt viſcoſa, hinc ſpeciatim valent contra *polypum cordis* & *vaſorum*, etiam *lumbricorum genera* angulari ſuâ figurâ inordinata ferunt, & quandoque necant, uti eum in finem creber eſt uſus corallinæ.

3. *Ratione Ramoſitatis.*

PARTICULÆ RAMOSÆ quoque ad *figuram* attenent, quæ varios flexilitatis gradus, varium ramorum numerum, eorumque variam longitudinem, craſſitiem & figuram teretem, aliamve inducendo, conficiunt varias pinguedinum ſpecies, hæc vulgo vocantur *emollientia* cap. 6. §. 1. *laxantia* §. 3.

4. *Ratione Flexilitatis.*

PARTICULÆ FLEXILES, ſi flexilitas eſt ſine ramoſitate, tunc ſunt *emollientia citra pinguefactionem* eodem capite 6. vocantur etiam *thoracica*, *bechica* cap. 4. ſunt *maturantia* & *pus generantia* cap. 9. §. 1. alvum lubricantia cap. 11. *dolorem ſedantia* in quavis parte, præſertim capite, ventriculo, renibus, veſica, tanquam partibus acutioris ſenſus

cap.

cap. 4. & 7. & 13. articulo ultimo, vocantur etiam eorum quædam *humida* cap. 3. §. 13. &c, utqote aquam conſtituentia.

De Particulis Mollibus.

MOLLIA ſunt quorum particulæ non pertinaciter in iisdem ſemper punctis ſe invicem tangunt, ſed nonnullam tremorem & concuſſionem aliquam ferre poſſunt: interdum dicuntur etiam *alvum lubricantia* cap. 11. *bechica* cap. 4. quorum particulæ juxta ſe invicem ductiles ſunt, & tunc vocantur *glutinantia* cap. 9. §. 3. emplaſtica cap. 6. §. 9. *carnem generantia* cap. 9. §. 2. ſed improprie, quandoquidem omnis caro ex chylo ſanguinis progigni debet, adeo ut hæc tantum tollant impedimenta, corroſivam videlicet vim humorum circulantium, & porro arceant injurias aëris.

5. *Ratione Rigiditatis.*

DURA è contrario ſunt, quorum particulæ pertinaciter ſuum, quem habent, ſitum ſervant, illaque impacta, *inhærentia* in tubulis & poris partium ſolidarum noſtri corporis, & illas ex mollibus *duras*, *carnes ſchirroſas*, *glandulas ſtumoſas facientia*, veniunt nomine *indurantium* cap. 6. §. 2. ubi falſo iis datur attributum *humiditatis*, cujus effectus plane ſunt contrarii; appellantur etiam *cicatricem & callum gignentia* c. 9. §. 5. conſtant ut plurimum particulis craſſis, aliquando nempe viſcoſis, adeoque frigidis:

Huc refer *cortices*, *ligna*, *mineralia*, *metallica*, *lapides prætioſi*, *margaritæ*, *corallia*, quæque adeo non ſubito ſuos in ſanguine, partibusque ſolidis producunt effectus, ſed diu in corpore manentes, priusquam exhalantur inſenſibiliter, & non niſi interceden-

tibus

tibus aliquot diebus, demum exſerunt ſenſibiles, imo magnos effectus, quique idcirco non tam quotidie animadverti poſſunt, quam comparando ſtatum ægri præſentem cum ſtatu ejusdem aliquot diebus præterito, idque habent commune cum *cardiacis ſecundi generis* cap. 4. §. 11. non ſubito, ſed conſtanter refocillantibus, præcipue ſi ipſis addatur calcar per aliud medicamentum additum, quod ſit ſpirituoſius & volatilius, quod ſuppleat id, quod ipſis deerat à natura, ratione pororum, quos mox videbimus *cardiacis ſecundi generis* ſpeciales eſſe.

6. *Ratione Cohæſionis.*

QUONIAM denique omnia olim corpora aliquando coaluere ex innumeris aliis indefinitum minoribus, non potuerunt illæ tam arcte coire, ut ſe omnibus omnino in punctis inmediate contingerent, quippe

quippe non permiſerunt earum diverſa *magnitudo*, *figura* inordinata, & irregularis *coitio*, nec non materia mundi ſubtiliſſima fulminis pernicitate quaquaverſum mota, eâque de cauſâ nullibi excluſâ, quæque adeo nulla corpora hujus univerſi in tantam *duritiem* (exemplo ſit omnium duriſſimus adamas, luminis particulas nihilo minus tránſmittens) neque in tantam *denſitatem* coaleſcere paſſa eſt, quin continue præſens & continue poros ſibi inter jam jam cohæſuras particulas reſervaverit, exemplum dabit *denſiſſimum* auri corpus, quod non poſſet fundi, niſi poros haberet, eosque ſatis magnos, quod particulæ ſatis craſſæ carbonum inflammatorum poſſent integro cum impetu ſubire.

Ita ſimiliter aër in pulmones noſtros reſpirando impulſus & cum ſanguine communicatus, nec non quæ à nobis intro aſſumuntur poroſa cum ſint, & ex phyſica generali conſtet

vacium

vacium dari involvere contradictionem, conſequenter per poros eorum aſſiduo fluere materiam aliquam mundi ſubtiliſſimam, *quaſi talis aut circiter talis eſt, qualis per poros noſtri ſanguis ab ineunte ætate conſuevit fluere*, tunc non ſolet ea fermentiones ſanguinis *alterare*, ſed tantum eas mediocriter *augere*, ſi ſunt debiliores ut ſolito, aut mediocriter *minuere*, ſi forte fermentationes aliunde fuerint debito vehementiores, celeriores, crebriores, utroque in caſu ille ſive aër ſive aſſumpta, vocantur *cardiaca ſecundi generis* cap. 4. §. 11.

Hæc aſſumpta, quò conſtantiores habuerunt poros, eò diutius continuabunt ſuum effectum, qui forſan *paucarum horarum* decurſu nondum eſt valde ſenſibilis, ſed demum illapſis *duobus tribusve diebus*, comporando ſtatum ægri præſentem cum ſtatu præterito.

Tales poros comperiuntur habere *argentum*, *aurum*, *corallia*, *margaritæ*,

garita, *lapides pratioſi*, unde craſſus detegitur medicorum parum philoſophantium error, ut *Swelferi* & aliorum putantium tam *dura* & *denſa* nos confortare non poſſe, quippe quæ in ſubſtantia noſtri corporis converti nequeunt.

Si vero materia mundi *ſubtiliſſima talis aut circiter talis non eſt*, *qualis ab ineunte ætate per poros noſtri ſanguinis conſuevit fluere*, tunc ſolent ea, fermentationes ſanguinis quam maxime alterare, idque *duplici modo*, aut eſt æther ille peregrinus & inſolitus, *conflictum* inſtituens *notabilem* cum æthere naturali, impedit & turbat ejus expeditum & ſolitum motum, ſive tranſitum per poros & intervalla ſanguinis particularum certo ordine digeſtarum, unde adeo & ipſe ille ordo *ſenſim* aut *ſubito* turbetur (& mixtura particularum fiat inordinata, prout illa copioſa vel minus magisve recedens à magnitudine & figurâ ætheris noſtro ſanguine amici, vel mi-

nus

nus magisve pertinaciter ſuam magnitudinem & figuram ſervans) *paululum* aut *multum*, tuncque inducuntur *febricula* aut *febres*, eæque tandem *malignæ*, quas vocant, id eſt, quæ ordinariis antifebrilibus non ſolent expelli, ſed præſentiſſimum vitæ inferunt periculum, quales ſunt *petechiales* & *peſtilentiales*, in quibus videlicet æther ſanguinis naturalis incipit ſuccumbere, unde mixtura ſanguinis tam longe recedit à conſueto particularum ordine, ut vix ſpes affulgeat illum peregrinum ætherem ſuperandi, eum ex ſanguine expellendi, & conſequenter mixturam ſanguinis reſtituendi; quemadmodum vix unquam priori perſpicuitati réſtituitur *vinum* & *cerevifia*, quæ æther fulminis pernicitate ſuâ transivit, quorumque mixtura particularum per influxum rectilineum aut ſpiralem ætheris cedere neſcii ita turbatur, ut ad *viſum* fiant *opaca*, & quoad *ſaporem* longiſſime mutáta.

Omnia

Omnia igitur, quæ mediantibus ſuis poris talem in ſanguinem infe-runt ætherem, dicuntur *venena ſecundi generis*, quæ vulgo dicuntur *occultâ qualitate* aut *totâ ſubſtantiâ* agere.

Si nunc è contrario comperiantur quædam eſſe, quæ, mediantibus ſuis, poris, invehunt in ſanguinem ætherem aliquem inſolitum quidem, ſed nihilominus talem, qui contrariatur effectibus ætheris illius venenati, modo adſcripti, adeo ut fermentationes ſimul ab æthere noſtro ſolito & hoc inſolito *ſimul* incipiant invaleſcere, mixtura ſanguinis reſtitui, & peregrinus ille, venenatusque hoſpes ex ſanguine aut per *inſenſibiles tranſpirationes*, aut per *ſudores*, aut per *bubones* & *antraces* ad circumferentiam corporis expelli, tunc illa dicuntur *alexipharmaca*, quæ etiam dici *occultâ vi agere*. vide cap. 21.

Neque obſtat venenum aliquid ſimul eſſe & *primi & ſecundi generis*, ſic experientia quoque teſtatur, *mercurium* corroſivum in ſanguinem calidum injectum, eum in ictu oculi, quaſi in cænum omnino convertere.

FINIS.

INDEX

Capitum & Sectionum.

CAP. I.

Quid ſit Medicamentum. fol. 1

§. 1. Quid medico ſciendum. 1
2. Medici inſtrumenta. 2
3. Quid auxilium, & quid materia auxilii. *ibid.*
4. Medicamentum quid. *ibid.*

CAP. II.

De facultatibus Medicamentorum in genere. 5

§. 1. Medicamenta quotuplia. *ibid.*
2. Simplicia petuntur è plantis. 6
3. *Secundò* ex animalibus. *ibid.*
4. Tertiò è mineralibus. *ibid.*
5. Medicamentorum actualis, & poteſtatelis differentia. 7
6. Medicamentorum facultates manifeſtæ. 8
7. Eorumque facultates occultæ. 9
8. Facultates eorum ſunt multæ. 10
9. Manifeſtæ facultates ſunt trium generum. *ibid.*
10. Sic etiam occultæ. 14

11. Facul-

11. Facultatum Medicamenrorum genera, ſecundum mutationes ſunt ſex. ibid.
12. Quæ in ſecunda claſſe ſunt. 15
13 Quæ ad tertiam claſſem referuntur. ib.
14. Quæ ad quartam claſſem. 16
15. Quæ ad quintam claſſem. ibid.
16. Et quæ ad ſextam & ultimam. ibid.

CAP. III.

De primis Medicamentorum facultatibus. 17
§. 1. Alterantia Medicamenta. ibid.
2. Qualitatum gradus. 18
3. Manſiones graduum. 19
4. Temperata medicamenta. ibid.
5. Calida in primo gradu. ibid.
6. Calida in ſecundo. 20
7. Calida in tertio. 22
8. Calida in quarto. 23
9. Frigida in primo gradu. ibid.
10. Frigida in ſecundo. 24
11. Frigida in tertio. ibid.
12. Frigida in quarto. 25
13. Humida in primo gradu. ibid.
14. Humida in ſecundo. 26
15. Sicca in primo gradu. 28
16. Sicca in ſecundo. 30
17. Sicca in tertio. 31
18. Sicca in quarto. 32

CAP. IV.

De Medicamentis cuilibet membro propriis, ſeu corroborantibus. 33

§. 1. Propria ſingulis partibus medicamenta. *ibid.*
2. Cephalica calefacientia & ſiccantia. 35
3. Cephalica frigefacientia & humectantia. 36
4. Caputi nocentia. 38
5. Ophthalmica. *ibid.*
6. Aures calefacientia. 39
7. Aures refrigerantia. 40
8. Thoracica & pneumonica calefacientia & ſiccantia. *ibid.*
9. Thoracica frigida & humida. 42
10. Cardiaca calida. 43
11. Cardiaca frigida. 44
12. Ventriculum calefacienria & ſiccantia. 45
13. Ventriculum refrigerantia. *ibid.*
14. Epar calefacientia. 46
15. Epar refrigerantia. 47
16. Lienem calefacientia. 48
17. Lienem refrigerantia. 49
18. Renes & veſicam calefacientia. *ibid.*
19. Renes refrigerantia. 50
20. Uterum calefacientia. 52

21. Uterum refrigerantia. *ibid.*
22. Arthritica & neutritica calida. 53

CAP. V.

De Digerantibus & præparantibus humores. 54

§. 1. §. 2. Digerantia & præparantia humores. *ibid.*
3. Bilem præparantia & quidem cuique parti accommodata. 56
4. Pituitam præparantia. 57
5. Melancholiam & atram bilem præparantia. 58

CAP. VI.

De Emollientibus, laxantibus & rarefacientibus.

§. 1. Emollientia. 59
2. Indurantia. 60
3. Laxantia. 61
4. Condenſantia. 63
5. Stipantia. 64
6. Rareſacientia. 66
7. Aperientia, attenuantia &, incidentia. 67
8. Incraſſantia. 70
9. Emplaſtica. 71
10. Extergentia, & obſtructiones aperientia. 73

CAP. VII.

De Medicamentis dolorem ſedantibus & ſomnum conciliantibus. 75

§. 1. Anodina. *ibid.*
2. Narcotica. 77

CAP. VIII.

De Attrahentibus & repellentibus. 79

§. 1. Attrahentia. *ibid.*
2. Repellentia ſunt, aut humida, aut adſtringentia frigida, aut adſtringentia calida. 82

CAP. IX.

De Maturantibus, pus, carnem & callum generantibus &c. 86

§. 1 Maturantia & pus generantia. *ibid.*
2. Carnem generantia. 89
3. Glutinantia. 92
4 Vulneraria. 93
5. Callum generantia. 95
6 Lac generantia. 96
7. Semen generantia. 97

CAP. X.

De Rubefacientibus, veſicantibus, cruſtam inducentibus, &c. 99
§. 1. Rubefacientia. *ibid.*
2. Veſicantia. 100
3. Cruſtam inducantia. 102
4. Cauſtica. 103
5. Exedentia & corrodentia. *ibid.*
6. Putrefacientia. 105
7. Pſilothra. *ibid.*
8. Lac imminuentia. 106
9. Semen imminuentia. 107

CAP. XI.

De Purgantibus per alvum. 108
§. 1. Purgantia. *ibid.*
2. Lenientia. 110
3. Purgantia propria. 111
4. Diviſio purgantium in mitiora, &c. 113
5.6.7.8 9.10. 11. 12. 13. 14. & 15. Sunt cholagoga, ſeu bilem evacuantia mitiora. 115
16. & 17. Sunt cholagoga fortiora. 123
18. 19. & 20. Sunt pituitam purgantia mitiora. 126
21. 22. 23. 24. 25. 26. & 27. Sunt pituitam purgantia fortiora. 130

§. 28.

§. 28. 29 & 30: Sunt melancholiam & atros humores purgantia mitiora. 136
31. 32. & 33. Sunt melancholiam & atros humores purgantia fortiora. 140
34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. & 42. ſunt hydragoga & aquoſos humores evacuantia. 142

CAP. XII.

De Vomitoriis. 149
§. 1. Vomitoria. *ibid*
2. Lenia vomitoria. 150
3. Midiocra. 151
4. Fortiora. 152

CAP XIII.

De urinam cientibus. 153
§. 1. Diuretica propia. *ibid*
2. Diuretica Minus propria. 154

CAP. XIV.

De ſudorem provocantibus. 157
§. 1. 2. Sudorifera. *ibid*

CAP. XV.

De diaphoreticis & flatus diſcutientibus. 163
§. 1. Diaphoretica. ibid.
2. Flatus diſcutientia. 164

CAP. XVI.

De moventibus menſes, ſecundinam & fœtum mortuum expellentibus. 165
§. 1. Menſes moventia. *ibid.*
2. Secundinam & fœtum mortuum expellentia. 167

CAP XVII.

De calculum frangentibus. 168
§. 1. & 2. Calculum frangentia. *idid.*

CAP XVIII.

De errhinis, ſternutatoriis, & apophlegmatismis. 171
§. 1. Errhina. *ibid.*
2. Sternutatoria. 172
3. Apophlegmatiſmi. 173

CAP.

CAP. XIX.

De ſputum moventibus. 174

§. 1. Expectorantia. *ibid.*

CAP. XX.

De necantibus atque expellentibus vermibus. 176

CAP. XXI.

De alexipharmacis. 179

§. 1, Alexipharmaca. *ibid*

2. Communia. 180

3. Propria. 181

CAP. XXII.

De modo inveſtigandi vires medicamentorum. 182

Accedit catalogus, ſeu diviſio Medicamentorum. 187

FINIS primæ Indicis.

INDEX

MEDICAM. SIMPLICIUM,

In hoc Tractatu comprehen-ſorum.

Simplicia petuntur è *Plantis* *Animalibus*, & *Mineralibus*

I. De Planris: plantæ ſumuntur vel in tegra vel earum partes, ut *Radices* *Ligna*, *Medulla*. *Cortex*, *Folia*, & *Su* *culi*, *Flores*, *Semina*, *Fructus*, *Succi* *Liquores*, *Olea*, accedit his *Gummi*, *Reſina*.

A.

ABrotanum, averuit / averoc ne.
Fol. Cap. 3: §. 7. c.6: 10.
Abſinthium, alſem.
Fol. c.3: §. 6,17. c. 4: 12,14,1 c. 6: 7, 10. c. 8: 2. c.16: c. 20: 1. c. 21: 2.
Succ. c.4: 4.
Acetoſa *ſeu* Oxalis, ſuuring.
Fol. c.3: §.10,16. c.4: 11,13,1 c.6:8.c.10:9. c.20:1.c.22:
Sem. c. 3: §.10. c. 6: 5.

A

Acetoſella, koekoex-broot.

Fol. c. 4. §. 13.

Acorus, aut calomus aromaticus: wel-riekende lis.

Rad. cap. 3. §. 6, 7, 16, 17. c. 4: 2, 12, 14. c. 16: 2. c. 20; 1.

Adianthum, eiken-vaaren.

Fol. c. 3. §. 4.

Adianthum nigrum, vide capillus veneris.

Agaricus, kampernoelje.

Fungus, c. 11. §. 9.

Agrimonia, ontſloppelent-kruyt.

Rad. c. 9. §. 5.

Fol. c. 3: 5. c. 4: 14. c. 6: 10. c. 9: 4.

Succ. c. 9: 5.

Ageratum, edel lever-kruyt.

Fol. c. 4. §. 14.

Agnus caſtus, kuis-boom.

Sem. c. 3. §. 7. c. 6: 7. c. 10: 8. c. 15: 2.

Allium, look.

Rad. c. 3. §. 8, 18. c. 8: 1. c. 9: 7. c. 10: 2.

Althæa *ſeu* Bismalva, **heems.**
Rad. c. 3. §. 5, 15. c. 6: 9. c. 9: 1.
Fol. c. 3. §. 5. c. 4: 7. c. 6: 1, 6. c. 7: 1. c. 9: 1. c. 11: 2. c. 13: 2.
Sem. c. 6: 1.
Aloës, Xylo aloës *ſeu* agallochum, **aloes-hout/paradijs-hout.**
Lign. c. 4. §. 2, 10, 12.
Alkekengi *ſeu* hali cacabi, **kricken van overſee.**
Fruct. c. 3. §. 10.
Alchymilla, **onſe vrouwen mantel.**
Fol. c. 9: 4.
Amnios, **konings-comijn.**
Sem. c. 3. §. 7, 17. c. 6: 7. c. 15: 2.
Amygdala, **Amandel.**
Fruct. *amara* c. 4. §. 6, 14. c. 6: 7, 10. c. 13: 1. c. 17: 2. c. 19: 1. c. 20. 1.
Dulcia c. 3. §. 5, 13. c. 4: 3, 8, 18. c. 7: 1. c. 9: 7.
Ol. c. 11: 2.
Amomum, **Ronde-nagelen.**
Sem. c. 3. §. 7, 17.
Angelica, **engel-wortel.**

Rad.

Rad. c.3. §.6. c.4:10,20. c.14.2.
c. 19: 1. c, 21: 1.

Anagallys, **Guygel-heyl.**
Fol. c. 3. §. 6, 16. c. 18: 1.

Anagallis aſpioſa. vide becabunga.

Anethum, **Dille.**
Fol, virid. c. 3. §. 6, 16. c. 6: 6.
c.7:1. c.9: 6. c.10:9. c.13:2
c. 15: 1.
Sicc. c. 3:7.
Uſta, c. 3: 17.
Flor. c. 12: 3.
Sem. c.3:6,17. c.12:3. c.15:2.

Aniſum, **Anys.**
Sem. c. 3, §. 7. 17. c. 4: 12, 20.
c. 6: 7. c. 13: 1. c. 15: 2.

Anacardium, **Hertjens.**
Fruct. c. 3. §. 7. c. 4: 2.

Apium, **Juffrouws-marg.**
Rad. cap. 3. §. 6,17. cap. 4: 18.
c. 6: 7. c.13: 1,2. c. 14: 2.
c. 17: 2.
Fol. c.3:6,17. c.4:14,16. c.6:10.
c. 9: 6.
Sem. c. 3: 6, 17. c. 4: 20.

Arum, Kalfs-voet.
Rad. c.3:7,15.c.4:8.c.8:1.c.19:1.
Ariſtolochia, Hol-wortel.
Rad. rotund. c. 4. §. 8, 16, 20.
c. 6: 10. c. 8: 1. c. 9: 2, 3.
Longa, c.8:1. c.16:1. c.19:1.
Arthemiſia, By-voet.
Fol. c. 3. §. 6, 15, 16. c. 4: 18, 20, 22.
c. 9: 4. c. 16: 1.
Armenica malus, abrykoos.
Nuclei c. 6. §. 7. c. 17: 2.
Aurantium, Orangje-appel.
Cort. c. 15: 2.
Pom. c. 3: 10.
Aſarum, Mans-oor.
Rad. c. 3. §. 7, 17. c. 4: 14, 16.
c.6:7.c.11:17.c.12:3.c.13:1.
Fol. c. 3. §. 7, 17. c. 16: 1.
Aſparagus, Aſparge.
Rad. c. 3. § 4. c. 4: 14, 18, 20.
c.6:7. c.9:7. c.11:2. c.13:1.
c. 17: 2.
Atriplex, Melde.
Fol. c.3. §.9,14. c.6: 1. c. 11: 2.
c. 12: 3. c. 20: 1.
Sem. c. 12: 3.

Auricula muris, **Muys-oor.**
Fol. c. 8. §. 2.

B.

BArdana *ſeu* Lappa, **kliſſen.**
Rad. c. 14. §. 2. c. 17: 2.
Baſilicum *ſeu* Ocimum, **baſilicon.**
Fol. c. 3. §. 6. c. 4: 2, 10. c. 10: 8.
Balauſtia, **granaat-bloemen.**
Flor. 3. §. 10, 17. c. 6: 5. c. 8: 2. c. 9: 3
Batrys, **duyven-kruyt.**
Fol. c. 4. §. 8.
Beta, **beete.**
Rad. c. 3. §. 5.
Fol. c. 3: 5, 15. c. 6: 10. c. 11: 2. c, 18: 1.
Becabunga *ſeu* Anagallis, **beekeboom**
Fol. c. 6. §. 7.
Bellis, **wei-blom / madelieben.**
Fol. c. 6. §. 5. c. 8: 2.
Betonica, **betonie.**
Fol. c. 3. §. 6, 16. c. 4: 2, 5, 8, 18, 20, 22. c. 9: 4. c. 12: 3. c. 13: 1 c. 16: 1. c. 17: 1.
Flor. c. 3: 5.

Berberis, berberiſſe.
Fruct. c. 4. §. 13,15. c. 8: 2.
Biſtorta, hertstonge.
Rad. c. 8. §. 2.
Bismalva, *vide* Althæa.
Borago, bernaſie.
Fol. c. 3. §. 5. c. 4: 3,11. c. 5: 5.
Flor. c. 3: 5.
Bruſcus *ſeu* Ruſcus, ſtekende palm.
Rad. c. 4. §. 18. c. 6: 7. c. 13: 1.
c. 17: 2.
Branca urſina, beern-klauw.
Fol. c. 3. §. 5. c. 9: 1.
Braſſica, kool.
Fol. c. 3. §. 5. 15. c. 11: 2. c. 18: 1.
Bryoniæ, wilde wingaart.
Rad. c. 3. §. 15.
Bugloſſa, oſſe-tonge.
Rad. c. 3. §. 13.
Fol. c. 3. 13. c. 4: 3,11. c. 5: 5.
Flor. c. 3: 5,13.
Buſſa paſtoris, herders-tas.
Fol. c. 3. §. 16.

C.

CAlomus aromaticus, *vide* Aco-
rum.
Capparis, **cappers.**
Rad. c. 3. §. 6,16. c. 4:18.
Cort. Rad. c.3:6. c.6:10. c.18:3.
Fruct. c.3:6,16.c.4:16.c.5:1.c.6.7
Caſſia lignea, **kleyne caneel.**
Ligna c.4.§.14. c.13:1.
Cort. c.3:6. c.4:14. c.13:1.
Cava, **hol-wortel.**
Rad. c. 3. §.17.
Calamintha montana, **berg-munte.**
Fol. c.3.§.7,17.c.4:2,8,16,18,20.
c.6:7. c.10:8,9. c.16:1.
Capillus veneris, *ſeu* Adianthum ni-
grum, **venus hair.**
Fol. c.4. §.8, 14,18. c.5:5. c.6:7.
c.13:2. c.14:2. c.19:1.
Carduus benedictus, **geſegende di-
ſtel.**
Fol. c. 4. §. 8,10. c. 9:4. c. 14: 2.
c. 21: 1.
Cauda equina, **paarde ſtaart.**
Fol. c. 3. §. 16. c. 6:5: c. 8:2,6. c. 9:3,4.

Caryophillata, angeliere.
Flor. c.3. §.6. c.4: 10.
Calendula, goutsblom.
Flor. c. 4. §.10. c. 21: 1.
Cardamomum, kardomom.
Sem. c.3:7,17. c.4:2,12,18. c.13:1
Carum, carewey.
Sem. c.3. §.7,17. c.4:12. c.15:2.
Carthamus *ſeu* cnicus, baſtaart ſoffraan. *Sem.* c.3. §.7,16. c.11:22.
Cannabis, kennip.
Sem. c.4. §.5. c.10:9.
Caſtanea, caſtaanſe.
Fruct. c.3. §.5,15. c. 9:7.
Carpobalſamum, balſem-vrugt.
Fruct. c.3. §.7,17.
Caryophyllus aromaticus, kruydnaagel.
Fruct. c.3. §.7,17. c.4:2,10,12,21 c. 15:2.
Caſſia fiſtula, pijp-caſſie.
Fruct. c.11. §.2,16.
Carica *ſeu* ficus, vyge.
Fruct. c.3:6. c.4:8. c.6:1,6. c.9:1. c.11:2. c.12:2. c.13:1. c.19:1.
Cepa,

Cepa, ajuyn.
Rad. c.3:8. c.4:5,6. c.8:1. c.9:1,7.
Centaurium, ſentozie.
Rad. maj. c.3:7.
min. c.3:7. c.6:10. c.9:4. c.11:2. c.20:1.
Ceterach, ſteen-vaaren.
Rad. c.5:5,16. c.6:7.
Ceraſa, kers.
Fruct. c.4:11,15.
Nuces c.17:2.
China, pok-wortel.
Rad. c.14:2.
Chamedrys, gamanderlein.
Fol. c.3:7. c.4:16. c.5:5. c.6:7,10. c.16:1.
Chamæpitys, veld-cypres.
Fol. c.3:6,17. c.4:16,22. c.5:5. c.6:7. c.13:1. c.16:1.
Flor. c.3:16,17.
Chelidonium, ſtinkende gouwe.
Fol. c.3:7. c.4:5. c.18:1.
Cherefolium, kervel.
Fol. c.4:18. c.13:1.

Chame-

Chamemelum *ſeu* camomilla, **room=ſe kermille.**
Flor. c. 3. §. 5, 15. c. 4:2,18,20. c.6:6. c.7:1. c.14:2. c. 15: 1. c. 16: 1.
Ol. c. 6: 3.
Cheirum *ſeu* Keirum, **muur-blom.**
Flor. c. 16: 1.
Cichoreum, **ſuickerepen.**
Rad. c.3. §.16. c. 6: 7.
Fol. c. 4: 18. c. 13: 1.
Flor. c. 3: 10.
Cinamomum, **caneel.**
Cort. c.3.§.6,17.c.4:10,12,14,20 c.6:7. c.13:1. c.16:1. c.17:2.
Citreum, **citroen.**
Cort. c.4: 10. c. 5: 5.
Sem. c. 4: 10.
Pom. c. 3: 9, 13. c. 21: 1.
Succ. c.4: 11,13. c. 13, 2.
Cicer, **ciceren.**
Sem. c.9. §.7. c.13:2. c. 17: 2.
Rubr. c. 4: 8. c.6: 7. c. 16: 1.
Citrulli, **aguerkt / kicheren ſaad.**
Sem. c. 4. §. 13, 15.

Coch-

Cochlearia, lepel-bladen.
Fol. c.4. §.16. c.6: 18:
Corallina, coraal kruyt.
Fol. c. 20. §. 1.
Coriandrum, coriander.
Sem. c. 3. §.5. c.4:2.
Crocus, ſaffraen.
Flor. c.3.§.6,15.c.4:10,20.c.7:1
c.10:8. c.16:1.
Colocinthis, quint-appel.
Fruct. c.11.§.23. c.16: 2.
Cuſcuta, wrange / ſcherfte.
*Fol.*c.3.§.5,16.c.4:14.c.5:5.c.6:7
Cucurbita, kawoerde.
Sem. c.3. §.10,15 c. 4: 3,13,15.
c.10:8,9. c.13:2.
Suc. c. 4: 3.
Cucumer, comcommer.
Sem. c.4: 15. c.13:2.
Fruct. c.3:10. c.4. 13. c.13:2.
Succ. c.4:3.
Cuminum, komijn.
Sem. c.3:7,17.c.4:12,20.c.15:2.
Cucumer ſylveſtris, wilde kom-
commer. *Fruct.*c.16:2.c.18:1

Cube-

Cubebæ, cubeben.
Fruct. c. 4: 2. c. 6: 7. c. 13: 1. c. 17: 1. c. 18: 3.
Cupreſſus, gal-noot.
Nuces, c. 3: 5, 16. c. 6: 5. c. 8: 2. c. 9: 5.
Cyclamen, verken-broot.
Rad. c. 8: 1. c. 10: 2. c. 12: 4. c. 18: 1.
Cyperus, wilde galega.
Rad. c: 4: 12. c. 8: 2.
Cydonium, que-appel.
Sem. c. 4: 19.
Pom. c. 3: 9, 16. c. 4: 13, 21.

D.

DAucus, vogel neſt-ſaad.
Sem. c. 3: 7, 20. c. 15: 2.
Dactylus, dadel.
Fruct. c. 3: 4. c. 9: 7.
Dens leonis, *ſeu* taraxicum, paarde blom. *Fol.* c. 4: 15. c. 20: 1.
Dictamnus *ſeu* fraxinella, leege eſſche. *Rad.* c. 3: 17.
Fol. c. 3: 7. c. 4: 2. c. 16: 1. c. 21: 1.
Doronocus romanus, kleine ſonne-blom. *Rad.* c. 3: 7.

E.

ERingium, kruis-diſtel / Duyvels naap-gaarn.
Rad. c.4:18,20.c.6:7.c.9:7.c.16:1.
Ebulus, water-vlier.
Cort. c.11:39.
Eſula, grooter ſpurgie.
Cort. c.11:37.
Endivia, endivi.
Fol. c.4:13,15,17,19.c.8:2.
Sem. c.4:15.
Epithymum, ſchorſt / wrange.
Fol. c. 3:7,17.c. 4: 16. c. 5: 5. c. 11:29.
Equiſitum *vide* Cauda æquina.
Eupatorium aquoſum, water-voelkens kruyt.
Fol. c.3:5. c.6:7. c.13:1.
Euphragia, oogen-troost.
Fol. c. 4: 5.
Eruca, Raket.
Sem. c.3:6. c.4:18.

F.

FArfara *ſeu* tuſſilago, hoef-bladen.
Fol. c.3:5. c.4:8.

Fœni-

Fœniculum, venckel.
Rad. c.4. §.7,20. c.6:7. c. 13: 1. c.14: 2. c. 16:1. c.17: 2.
Fol. c.3:7,15.c.4:5,12,14,16,18 c.5:5. c.9:6.
Sem. c.3:7,16.c.4:2,8,20.c.6:7. c. 13:1. c.15:2.
Fœnugræcum, fenugreeck.
Sem. c.3.§.5,15. c.4:3.c. 6: 1.3, 6,9. c.7: 1. c.9:1. c.15:1.
Farina. c. 9: 2.
Faba, boon.
Sem. c.3:15. c.4: 5. c.9: 7.
Farin. c. 10: 8.
Filix, vaaren.
Rad. c.3:17.c.4:16.c.6:7.c.20:1.
Ficus vide carica.
Fraxinella vide dictamnum.
Fraxinus, Eſſen-hout.
Cort. c. 6: 7.
Sem. c. 5: 5. c. 9: 7.
Fragaria, Aard-beſien bladen.
Fol. c. 4: 15.
Fraga, Aard-beſie.
Fruct. c. 4: 13, 15, 19. c. 13: 2.

Fumaria,

Fumaria, Duyve-kervel.
Fol. c.3:5,16.c.4:16.c.5:5.c.6:7.

G.

GAlanga, Maag-wortel.
Rad. c.3:7,17. c.4:2,12,20. c. 9: 7. c. 15: 2.
Galla, Galnoot.
Fruct. c. 3: 10, 17. c. 6: 5.
Gentiana, Kruis-wortel.
Rad. c. 4: 16. c. 6: 7, 10. c.8:1. c. 18: 1. c. 20: 1. c. 21: 1.
Geniſta, Brem.
Flor. c. 5: 5.
Sem. c. 4: 16. c. 5: 5.
Gialappa, vide jalappa.
Glycyrrhiza ſeu liquiritia, Soet-hout.
Rad. c. 3: 4, 5, 13. c. 4: 8. 18. c. 13: 2. c. 19: 1.
Glans, Aker, eckel.
Fruct. c.4. §. 4. c. 6: 5.
Gramen, gras.
Rad. c.6. §.7. c. 20: 1.
Gratiola, Godsgenade. *Fol.* c.11:34

Gra-

Granatum, Granaat appel.
Cort. c.6:5. c.8:2. c.9:3.
Succ. c.4:11,13,19. c.6:7. c.8:2.
Grana paradiſi, Cardamomum majus, grein. Sem. c.3:17.
Grana kermes, karmoſijn beſſen.
Fruct. c.4:10.
Guajacum, pokhout.
Lign. c. 14: 2.
Cort. c. 3: 5.

H.

HElenium, *ſeu* enula campana, Alant-wortel.
Rad. c.3:7. c.4:5,8,10,14. c.19:1 c. 20: 1.
Helleborus, nies wortel.
Rad. alb c.3:7,17. c.4:6. c.10:4. c.12:4. c.18:2.
nig. c.3:7,17. c.10:5. c.11:33
Hermodactylus, hertjens wortel.
Rad. c.11:24.
Hedera arboreſcens, klim-op.
Fol. c. 3: 6.

Hede-

Hedera terreſtris, honts-draf.
Fol. c. 17: 2.
Hepatica, Lever-kruyt.
Fol. c.4:14. c.6:7.
Hypericum, Sint Jans-kruyt.
Fol. c.3:6. c.9:2,4.
Herniaria, burſt-kruyt/ duyſent knoop. *Fol.* c. 9:4.
Horminum, ſcharley.
Fol. c. 4: 5.
Hordeum, geerſt.
Sem. c. 3: 9, 15. c.4: 9, 15, 19.
c. 6: 10. c. 7: 1.
Far. c. 9:2.
Hyſſopus, hyſop.
Fol. c. 3: 7, 17. c.4:2,8. c.6,10.
c.18:3. c. 19:1.
Hyoſcyamus, bilſen-kruyt.
Fol. c.3:11,15. c.7:2. c.10:9.
Sem. c. 3: 6.

I.

Jalappa *ſeu* gialappa, ſwarte purgeer-wortel.
Rad. c. 11:42.

Ibiſcus

Ibiſcus. *vide* Althæa.
Imperatoria *ſeu* Oſtrutium, meeſter-wortel.
Rad. c.4. §.20.
Intubus, *vide* Endivia.
Iris, Lis-wortel.
Rad. c.3. §.7. c.4: 2,8. c. 6: 10. c.16:1. c.18:1. c.19: 1.
Juglans, okker-noot.
Cort. c.12: 3.
Nuces virid. c. 3: 5.
ſicc. c. 3: 6.
Jujuba, Jujuben.
Fruct. c.3. §.4,5,13. c.4:9. c.19:1
Juniperus, Jenever.
Bacca. c.3:7,15. c.4:2,12,18,20. c.13:1. c.15:2. c.16:1. c.21:1.

L.

LAppa major, *vide* Brandana.
Lactuca, ſla / ſalade.
Fol. c.3:10,14 c.4:3,7,15,19,21 c.5:3,7. c.8: 2. c.10: 8,9.
Sem c.4:3.15,19. c.5: 3.
Laurus, lauw'rier.

Fol. c. 3. §. 7. c. 4: 2, 6, 12, 20, 22. c. 15: 2.
Baccæ. c. 4: 2, 12, 20. c. 15: 2. c. 16: 1.
Lavendula, ſpica nardi, **lavendel.**
Flor. c. 3. §. 5, 6, 16. c. 4: 2, 14, 22. c. 8: 2. c. 13: 4. c. 16: 1.
Leviſticus, **lavas.**
Rad. c. 16. § 1.
Lens paluſtris, **krooſt/ waterlinſe.**
Fol. c. 3. §. 10. 14. c. 6: 2, 4. c. 8: 2. c. 10: 8, 9.
Lens, **wikke.**
Sem. c. 3. §. 16. c. 4: 5. c. 6: 7.
Lilium album, **witte lelye.**
Rad. c. 6. §. 1, 9. c. 7: 1. c. 9: 1.
Flor. c. 6: 3.
Liguſtrum, **rijn-wilge / witte velt kruyd.**
Fol. c. 4. §. 18.
Lingua avis, *vide* Fraxinum.
Limonium, **limoen.**
Succ. c. 4. §. 11, 13, 19. c. 6: 7, 10. c. 13: 2.
Linum, **vlas.** *Sem.* c. 3. §. 5. c. 4: 8. c. 6: 1, 3, 6. c. 7: 1. c. 9: 1, 7. c. 15: 1.

Lupu-

Lupulus, hoppe.
Fol. c. 3:6. c. 5:5. c. 20:1.
Flor. c. 3. §. 6.
Lupinus, vox-boonen.
Sem. c. 3:5. c. 6:7. c. 15:1.
Far. c. 6. §. 10. c. 10: 8.

M.

Malva, kaasjens bladeren.
Rad. c. 3: 9, 13.
Fol. c. 3:9, 13. c. 4:7, 9, 19. c. 6:1. c. 7:1. c. 9:1. c. 11:2.
Flor. c. 3: 9, 13.
Sem. c. 3:13. c. 6:1. c. 13:2.
Mandragora, mandragers.
Rad. c. 3. §. 11.
Fol. c. 3:11. c. 7:2.
Majorana, majorein.
Fol. c. 3: 7, 17. c. 4: 2, 5, 20, 22. c. 15: 1. c. 16:1. c. 18:1, 3.
Macis, foelie.
Cort. c. 3: 7. c. 4: 2, 10, 12, 20. c. 9: 4. c. 15: 2.
Marrubium *ſeu* praſſium, walrouw.
Fol. c. 3:6, 17. c. 6:7, 10. c. 18:1.

Matri-

Matricaria, moeder-kruyt.
Fol. c.3:6. c.4:20.
Malebatrum, Indiaans-blad.
Fol. c.3:5. c.5:5.
Mala *vide* poma.
Mechoacanna, witte purgeer-wortel. *Rad.* c.11:20.
Meliſſa, confylje de grein / citroen-kruyt.
Fol. c.3:6.c.4:2,10,16,20.c.5:5.
Flor. cap. 3. §. 6.
Mentha, kruys-kruyt.
Fol. c.3:7,16.c.4:12.c.10:9.c.20:1
Mezereum, mezereon.
Cort. c. 11: 38.
Mercurialis, bingel-kruyt.
Fol. c.6:1,6. c.11:2.
Melilotus, melote-blom.
Flor c.3:5.c.4:2.c.6:6.c.7:1.c.19:1
Melo, meloen.
Sem. c.4:15. c.13:2.
Succ. c. 4. §. 19.
Meſpilus, miſpel.
Fruct. c. 3. §. 16. c.4:13. c.6:5. cap. 8. §. 2.

Milleſolium, duyſent-blad.
Fol. c. 3. §. 17.
Milium, geers.
Sem. c.3:9,16,17. c.4:18. c.17:2.
Moſchata nux, noot-muſchaat.
Fruct. c.3:6,16. c.4: 2,10,12,20.
Mora, moerbeſſen.
Matura, c.3:5. c.4:13.
Immatura, c. 6: 5.
Succ. c. 8: 2.
Myrtus, mirten-bladen.
Fol. c. 3:9,15. c.8:2.
Baccæ, c.6:5. c.8:2.
Myrobalani, roo-loop-nooten.
Chebulæ, c. 11. §. 18.
Citrinæ, c. 11. §. 11.
Indicæ, c. 11. §. 28.
Omnes, c. 6. §. 5.

N

NArciſſus, tydelooſe.
Rad. c. 8. §. 1.
Naſturtium, kers.
Fol. c.3:8,18.c.4:16.c.6:7.c.20:1.
Sem. c.3:8. c.8:1. c.9:1. c.10:1,2.

Napus

Napus, ſtek-raap.
Sem. c. 3: 6. c. 9: 7.
Nephriticum *ſeu* ſantalum cæruleum
Ligna, c. 17. §. 2.
Nigella, nardus.
Sem. c. 3: 7, 17. c. 4: 6. c. 18: 1, 3.
Nymphæa, plompen.
Flor. c. 3: 10, 14, 17, 19. c. 4: 3, 7, 11, 15, 21. c. 5. §. 3. c. 7: 2. c. 10: 8, 9.

O.

Ocymum *vide* baſilicum.
Oliva, olyven.
Fruct. c. 4. §. 4.
Ol. c. 3: 4. c. 6: 1, 9. c. 7: 1. c. 9: 1.
Ononis *ſeu* reſta bovis, prang wortel. *Rad.* c. 3: 7. c. 8: 1. c. 17: 2.
Origanum, groote mayelein.
Fol. c. 3: 7. 17. c. 4: 2, 10. c. 16: 1.
Orobus, erve. *Sem.* c. 3: 6, 16.
Far. c. 6: 10. c. 9: 2.
Oryza, rijs.
Sem. c. 3: 5, 16. c. 6: 7. c. 9: 7.

Oxalis, *vide* acetoſa.
Oſtrutium *vide* imperatoria.

P.

PAſtinaca, **pinxternakel.**
Rad. cap. 9. §. 7.
Papaver, **man-kop.**
Fol. cap. 3. §. 12.
Sem. c. 3. §. 11, 16. c. 4:3,9,19.
c. 6:8. c. 7:2. c. 10:8.
Capita c. 4. §. 3.
Parietaria, **glas-kruyt.**
Fol. c. 3:9. c. 4:19. c. 17:2.
Paſſula major, **roſyne.**
Fruct. cap. 3:4. c. 4:8,14. c. 6:5.
c. 18:3. c. 19:1.
Paſſula minor, **krenten.**
Fruct. cap. 11. §. 2.
Pentaphylus, **vinger-kruyt.**
Rad. c. 3:17. c. 8:2. c. 9:3.
Petroſelinum, **peterſeli.**
Rad. cap. 3:7. c. 4:18,20. c. 6:7.
c. 13:1. c. 14:2. c. 16:1. c. 17:2
Fol. c. 3:7,17. c. 4:14,16.
Sem. cap. 3:7,17. c. 4:20. c. 15:2

Peu

Peucedanum, verkens-venkel.
Rad. cap. 3: 6, 17.
Perſicaria, perſen-kruyt
Fol. cap. 20. §. 1.
Pæonia, peoni.
Flor. cap. 3: 16. c. 4: 2.
Perſica, perſik.
Fruct. c. 3: 10, 14. c. 4: 13.
Nuclei c. 6: 7. c. 13: 1. c. 20: 1.
Perfoliata, duurwas.
Fol. cap. 9. §. 3.
Phu *ſeu* valeriana, ſpeez-kruyt.
Rad. c. 4: 5, 20. c. 13: 1. c. 21: 1.
Pimpinella, pimpernel.
Rad. c. 3: 16. c. 4: 18, 20. c. 14: 2.
cap. 16. §. 1.
Fol. c. 3: 6, 16. c. 9: 4. c. 13: 1. c. 21: 2
Piloſella, nagel-kruyt.
Fol. cap. 9. §. 4.
Pinea, pingelen.
Fruct. c. 3: 4. c. 4: 8. c. 6: 9. c. 9: 7.
Piper, peper.
Fruct. *alb.* c. 18: 2, 3.
nig. cap. 3: 7, 8, 17. c. 4: 13.
cap. 18. §. 3.

Piſtachea, **piſtaſjes.**
Fruct. c. 3: 6,16. c. 4: 14. c. 9:7. c. 19: 1.
Plantago, **weeg-bree.**
Fol. c.3:10,16. c.4:11,13. c.6:5. c.8:2. c.9:3,4. c.21:1.
Polydonium, **eiken-vaarn.**
Rad. c.3:8. c.4:16. c.11:28.
Porrum capitatum, **knop-look.**
Rad. c.3:8. c.4:5.
Polium montanum, **berg-polei.**
Fol. c.3:6,17. c.9:6.
Polygonum, **duiſent knoop / ver-kens-gras.**
Fol. c.3:10. c.8: 2.
Portulaca, **porceleyn.**
Fol. c.3:11,14. c.4:13,15,17,19,21 c.6:2,4. c.8:2. c.10:8,9. c.20:1
Sem. c.4:15,19. c.6:5.
Poma aurea, **guldelingen.**
Fruct. c. 3. §. 11.
Poma dulcia, **ſoete appelen.**
Fruct. c. 3: 5. c. 11: 2.
Poma odorata, **welriekende appelē.**
Fruct. c. 4: 3, 11.

Pru-

Pruna, **pruymen.**
Dulcia, **ſoete** c. 11. §. 2.
Damaſcena, **van damaſt** c. 3: 10, 14.
Sylveſtria, **slee-pruymen** c. 8: 2.
Pulegium, **polei.**
Fol. c. 3: 7. c. 4: 20. c. 6: 7. c. 15: 2. c. 16: 1. c. 18: 1.
Pſyllium, **vloy-ſaad.**
Sem. c. 3: 10. c. 4: 5, 9, 19. c. 6: 2, 4. c. 8: 2. c. 11: 15.
Pyrethrum, **bertram.**
Rad. c. 3: 8. c. 8: 1. c. 10: 2. c. 18: 2, 3.
Ptarmica,
Fol. c. 3: 7, 17.
Pyrola, **winter-groen.**
Fol. c. 9. §. 4.
Pyra, **peeren.**
Fruct. c. 3: 9, 16. c. 4: 13. c. 6: 5, 8.

Q.

QUinque folium, **vijf vinger-kruyt.** *Fol.* c. 3. §. 17.
Quercus, **eiken-bladen.**
Fol. c. 8. §. 2.

R.

RApa, knol.
Rad. cap. 3. §, 13. cap. 9. §. 7.
Raphanus hiſpanicus, ramelaſſen.
Ruſticanus, peper-wortel.
Hortenſis, radijs.
Rad. cap. 3. §. 7, 16. cap. 4. §. 5.
cap. 17. §. 2.
Sem. cap. 12. §. 3.
Succ. cap. 12. §. 3.
Reſta bovis, *vide* Ononis.
Rhodis, rooſen-wortel.
Rad. cap. 3. §. 6.
Rhabarberum *ſeu* rheum, meleſoen-wortel.
Rad. cap. 11. §. 12.
toſt. cap. 6. §. 5.
Ribes, aalbeſſen.
Fruct. c. 4: 13, 15, 19.
Roſmarinus, roſemarijn.
Fol. c. 3: 6, 16. c. 4: 10, 12, 20, 22.
cap. 5. §. 5.
Flor. cap. 3. § 6.

Roſa, **roos.**
Flor. c.3:9,15,16. c.4:3,7,11,13, 15,21. c. 5: 3. c.6:5.c.8:2. cap. 9. §. 4.
Rubia tinctorum, **krappe / meede.**
Rad. c.3:15. c.4:16,18,20.c.6:7. cap. 16. §. 1.
Ruſcus *vide* bruſcus.
Ruta, **wijn-ruyte.**
Fol. c.3:7,17.c.4:2,5,6,16,18,20. cap.10:8,9. c.13:1. c.15:1. cap. 16: 1,2. c.18:2.c.20:1. cap. 21. §. 2.
Ruta ſylveſtris.
Fol. cap. 3. §. 18.
Rubus, **braam-beſſe.**
Fruct. cap. 4. §. 11.

S.

SAlſa-parilla, **vremde ſtekende winde.**
Rad. cap. 14. §. 2.
Satyrium, **ſtandel kruyt / of kullekens kruyt.**
Rad. c. 3: 5, 13.

Saxiphragia, ſteen-breeke.
Rad. c. 17: 2. *Fol.* c. 4: 18.
Sem. c. 13. §. 1.
Santalum, ſandel-hout.
Lign. alb. citrin. rubr. c. 3: 10, 16.
c. 4: 11, 13, 15, 19.
Saſſafras, ſweet-hout.
Lign. c. 14. §. 2.
Sambucus, vlier.
Cort. median. c. 11. §. 39.
Flor. c. 4: 3, 16. c. 6: 6. c. 7: 1.
c. 12. §. 3.
Sabina, ſavel-boom/ ſeven-boom.
Fol. c. 3: 7, 17. c. 9: 4.
Salix, wilge.
Fol. c. 3: 7. c. 4: 3, 7, 17.
Salvia, ſali.
Fol. c. 3: 6. c. 4: 2, 12. 14, 20. 22.
c. 10: 8. c. 16: 1.
Sanicula, wont-kruyt/ ſanikel.
Fol. c. 9. §. 4.
Satureja, boon-kruyt.
Fol. c. 3: 6. c. 4: 2, 20.
Santonicum *ſeu* zedoaria, ſever-ſaad/ worm-kruyt.
Sem. c. 20. §. 1.

Scilla, zee-ajuyn.
Rad. c.3:7,17. c.4:8,16. c.6:10. c.10:2. c.19:1.
Schænanthum, kemels-hoy.
Rad. c. 4. §. 6.
Flor. c. 3. §. 6.
Scabioſa, apoſteem-kruyt.
Fol. c.3:6. c.4:8,21. c.19:1.
Scolopendrium, herts-tonge.
Fol. c. 3. §. 5. c. 4. §.16. c.5.§.5. c. 6. §. 10.
Schordium, water-look.
Fol. c.3:6. c.4:10. c.9:4. c.13:1. c. 21. §. 2.
Scorzonera, adder-kruyd.
Fol. c. 21. §. 1.
Scariolæ, ſcherley.
Fol. c.4:15,21.
Sem. c. 4. §. 15.
Semper-vivum, huys-look.
Fol. c.3:11. c. 16: 2, 4. c. 8: 2.
Senæ, ſene-bladeren.
Fol. c. 11. §. 30.
Serpellum, quendel.
Fol. c.3:7,17. c.4:2.

Seſamum, vlas-dotter.
Sem. c.3:5,13. c.6:1.
Seſeli creticum, gekronkelde venkel.
Sem. c.3:7,13. c.19:1.
Sebeſten, hoeſt-pruyme.
Fruct. c.3:4. c.4:2,9,11. c.19:1.
Sigillum Salamonis, Salamons ſegel.
Rad. cap. 6. §. 10.
Sinapi, moſtert.
Sem. cap. 3: 8, 18. c. 4: 5. c. 8: 1. c. 10: 1, 2. c. 18: 3.
Solanum, nagt-ſchade.
Fol. c. 3:10,16. c. 6:2. c. 7:2. c. 8:2. cap. 10. §. 8.
Soldonella, ſee-kool.
Fol. cap. 11. §. 40.
Sonchus lævis, haaſen-latuwe.
Fol. c. 4. §. 13.
Sorbæ, ſorben.
Fruct. c. 6: 5. c. 8: 2.
Symphytum *ſeu* conſolida, waal-wortel.
Rad. c. 3: 5, 16. c: 9: 2, 3, 4.

Stæ-

Stæchas, vremde lavendel.
Flor. c.3:5,6,16. c.4:2,22.

T.

TAmariſcus, tamariſt.
Rad. c.3:15. c.6:7.
Cort rad. c.3:5. c.4:16. c.5:5.
Tamarindum, tamarinde.
Fruct. cap. 11:2,7.
Thymus, thijn.
Fol. c.3:7,17. c.4:20.
Tilia, linde.
Flor. c. 4. §. 2.
Tormentilla, ſeven-blads-kruyt.
Rad. c.6:5. c.8:2. c.9:3,4. c.14:2. cap. 21. §. 2.
Trifolium, drie-blad.
Fol. c.3:7,13.
Turbith, vremde purgeer-heemſt.
Rad. c. 11:21. c. 18:3.
Tuſſilago, hoef blad.
Fol. c. 6:10. c. 9:4.

V.

Valeriana *vide* phu.
Verbaſcum, wolle-kruyt.
Fol. c. 3. §. 15.
Veronica, eeren-prijs.
Fol. c.4:8,10, c.9:4. c.21:1.
Verbena, yſer-kruyt.
Fol. c.3:7,16. c.4:5. c.9:4.
Vincetoxicum, ſwaluwe wortel.
Rad. c. 21. §. 2
Vincla *per* vinca, vinkoorde.
Fol. c. 9. §. 4.
Violaria, violen. *Fol.* c. 3: 14.
Flor. c.3:9,14,16. c.4;3,7,9,11,
13,15,17,19,21. c.5:3,5.
Virga aurea, gulde roede.
Fol. c. 9. §. 4.
Vitis, wijn-gaard.
Fol. c.3:7,17. c.4:4.
Urtica, netel.
Fol. c.3:7. c.8:1. c.13:1.
Sem. c.3:6. c.4:8. c.6:10. c.10.1.
c. 19. §. 1.

Uvâ, druyve.
Fruct. c. 3: 5, 14.
Acetum, c. 3:17. c. 4:15, 19. c. 6:7.
c. 8: 2. c. 10: 9.
Vinum rec. c. 3. §. 6.
vet. c. 3. §. 7.
Triticum, tarw. *Sem.* c. 7:1. c. 9:1.

Z.

Zarſa parilla, vremde ſtekende winde. *Rad.* c. 14: 2.
Zeadoria, ſever wortel.
Rad. c. 3:6. c. 4:10, 12, 20. c. 14:2.
c. 21. §. 2.
Zingiber, gember.
Rad. c. 4:12. c. 9:7. c. 18, 2, 3.

De Succis condenſatis ſeu Gummi & Reſinis.

Acacia, ſap van ſlegen-doorn.
Succ. cond. c. 3: 9, 17. c. 4: 13.
c. 6: 5. c. 8: 2. c. 9: 5.
Aloë hepatica, paarde aloe.
Gumm. c. 3:6, 17. c. 8:2. c. 9:2, 3, 5.
c. 10:5. c. 11:14. c. 20:1.

Ammoniacum,
Gum. cap. 3. §. 7. c. 4: 16, c. 6: 1, 7. c. 8: 1. c. 16: 1.
Aſſa fœtida, duyvels-dreck.
Gum. c. 3: 7. c. 16: 2.
Bdellium,
Gum. c. 3: 5. c. 4: 16.
Benzoinum, benzoin.
Gum. cap. 4. §. 2.
Caphora *ſeu* camphora, campher.
Gum. c. 3: 17. c. 4: 15, 19.
Colophonia, ſpiegel-hars.
Reſ. cap. 9. §. 2.
Elaterium, eſels komkomers-ſap.
Suc. cond. c. 11. §. 36.
Euphorbium, ſap van toorſe van Peru.
Succ. cond. cap. 3. §. 8. cap. 10. §. 2. cap. 18. §. 2.
Galbanum,
Gum. cap. 3. §. 6, 16. cap. 6. §. 1. cap. 8: 1. c. 15: 1. c. 16: 2.
Gutta gamba, ghitta jemou.
Gum. cap. 11. §. 41.

Gum-

Gummi Arabicum, Arabiſe gom.
Gum. c. 6. §. 9.
Gummi elemni,
Gum. c. 3. §. 4.
Gummi hederæ, gom van klim.
Gum. cap. 3. §. 5. cap. 4. §. 2.
Gummi juniperi, *ſeu* ſandaracha, ſandrakt.
Gum. cap. 4. §. 2.
Hypociſtis,
Succ. cond. cap. 3. §. 10. cap. 6: 5. cap. 8. §. 2.
Ladanum *ſeu* laudanum,
Gum. cap. 3. §. 5, 6. c. 6. §. 1.
Manna, man.
Gum. cap. 11. §. 2. c. 4. §. 5.
Maſtiche, maſtijk:
Gum. cap. 3. §. 6, 16. c. 4. §. 2, 12. c. 6: 5. c. 9: 2. c. 18: 3.
Olibanum *vide thus.*
Opium, turks-huul-ſap,
Suc. cond. cap. 3. §. 12. c. 7. §. 2.
Opopanax,
Gum. cap. 3: 7, 16. c. 8: 1. c. 11: 26. cap. 16: 2.

Pix, pik.
Succ. cond. c.3:6,16. c.8:1. c.15:1.
Pix liquida, teer / tar.
Succ. cond. c.3:7. c.6:1. c.9:1.
Reſina Citrina, harſt.
Reſ. c.3:6. c.6:1.
Saccharum, ſuiker.
Succ. cond. c.3:5,14. c.6:10.
Sagapenum,
Gumm. c.8:1. c.15:1.
Sanguis draconis, draken-bloed.
Succ. cond. c.3:9. c.6:5.
Sarcocolla, vleeſ-lijm.
Succ. cond. c.6,9. c.9:3.
Scammonium,
Gumm. c. 11: §. 16.
Styrax *ſeu* aſſa dulcis.
Gumm. c.3:6,7,16. c.4:2. c.6:1.
c. 9. §. 1.
Succinum, barn-ſteen.
Gumm. c. 4. §. 2.
Tartarus, wijn-ſteen.
Succ. cond. c. 13. §. 1.
Terebinthina, terpentijn.
Reſ. c.4:18. c.9:1. c:13:2.

Thus,

Thus, *ſeu* olibanum, **wierook.**
Gumm. c.3:6,15.16. c.4:4. c.6:5. c.8:2. c.9:2,3,5.
Tragacanthum, **gom dragant.**
Gumm. c. 3. §. 4. c.4.§.9. c.6:9. c. 9: 2, 5.
Lachryma Abietis, **harſt van denneboom.**
Reſ. c. 9. §. 2.

II De Animalibus: animalia quoque vel integra adhibentur, vel eorum partes, ut *Cornu*, *Oſſa*, *Medulla*, Caro: vel quæ in iis generantur, ut *lac*, ova, vel eorum opera, ut *mel*, *cera*,: vel excrementa, ut *fel*, *urina*.

Animalia, **Dieren.**
Adeps omnium anim. recens c. 6. §. 9.
Vetus c. 6. §. 3.
Fel omnium anim. c. 6. §. 10.
Medulla omn. anim. c. 6. §. 8.
Anſer, **gans.**
Adeps, c. 7. §. 1.
Stercus, c. 8. §. 1.

Apes,

Apes, bye.
Cera, cap. 6. §. 1, 9.
Mel, c. 3: 16. c. 6: 10. c. 9: 2.
Bezoar, beſez.
Lapis cap. 4: 11. c. 21: 1.
Caſtor, bever.
Caſtorium c. 4: 2, 6, 20, 22. c. 15: 2. cap. 16. §. 3.
Cantharides, ſpaanſe vliege:
Canth. c. 8: 1. c. 10: 2.
Cancer, kreeft.
Oculi cap. 9. §. 4.
Lapis cap. 17. §. 2.
Caper, bok.
Lac, cap. 11. §. 2.
Sevum c. 3: 4, 5.
Cervus, hart.
Adeps cap. 3. §. 5.
Cornu c. 4: 11. c. 14: 2. c. 20: 1. cap. 21. §. 1.
Os è corde c. 4: 11.
Cetus, walvis. *Sperma* c. 19: 1.
Columba, Duyf.
Pes, cap. 10. §. 2.
Stercus c. 8: 1. c. 10: 2, 4.

Dama, das.

Adeps cap. 3. §. 5.

Elepas, olyphant.

Spodium ex ebore cap. 6. §. 5.

Formica, mier. *Ova* c. 10: 7.

Gallina, hoen.

Adeps cap. 6. §. 1. cap. 7. §. 1.

Jus cap. 11. §. 2.

Ovi albumen cap. 6: 9. c. 8: 2.

vitellus cap. 7. §. 1.

Stercus cap. 8. §. 1.

Hædina, geyte.

Adeps cap. 6: 1.

Hircus, bock.

Sanguis cap. 8: 2. c. 9: 3. c. 17: 2.

Leo, leeuw.

Adeps cap. 3: 6.

Lumbrici terræ, aard-wormen.

Lumbrici cap. 4. §. 22.

Mulier, vrouw.

Lac cap. 4: 3, 7.

Moſchus, muſch-geyt.

Moſch. c. 3: 7, 17. c. 4: 2. c. 6: 10.

Oſtrea, oeſter.

Oſtrea cap. 9. §. 7.

Par-

Pardus, luipaert.
Adeps c. 3: 6.
Porcus, verken.
Axungia c. 7: 1.
Sus, ſoog.
Adeps c.3:4. c.6:1. c. 9:1.
Vacca, koe.
Butyrum vetus c.6:6.
Recens c.3:5. c.6:1,3,9. c.7:1. c. 9: 1. c. 11: 2.
Caſeus recens c. 6: 9.
Fel. c. 16. §. 2.
Lac chalybeatum c. 6: 8.
Tepidum c. 7: 1.
Vervex, hamel.
Sevum c. 6: 1.
Vitula, veerſe.
Adeps c.3:4. c.6:1. c.9.1.
Vulpes, vos.
Adeps c. 3: 6.
Pulmo c. 4: 8.
Uni Cornu, eenhoorn.
Cornu c.4:11. c.21:1.
Urſus, beer. *Adeps* c.3:6. c.4:2.
Ungula c. 16: 2.

III. De

III De mineralibus: ſub mineralibus comprehenduntur non ſolum proprie dicta mineralia, verum etiam varia terrarum genera, ut *terra*, *aqua*, *lapides*, *metalla*, & *metallis finitima*, etiam ſalia & ſulphura.

AQua, **water.**
Frigida cap. 6. §. 4. c. 8: 2.
Tepida c. 2. §. 2.

Ærugo *ſeu* viride æris, **ſpaangroen.**
Ærug. c. 3: 7, 17. c. 6: 10.

Æs uſtum, **gebrant cooper.**
Æs uſt. c. 3: 7, 17.

Alumen, **aluyn.**
Alumen crud. c. 3: 7, 17. c. 6: 5. c. 8: 2. c. 9: 2. c. 10: 5.

Antimonium, **antimonie.**
Antim. c. 9. §. 3.
Diaphor. c. 14: 2.
Vitrum c. 12: 4.

Arſenicum, **rotte kruyt.**
Arſen. c. 3. 8, 18. c. 10: 4, 6, 7.

Auripigmentum, **pigment.**
Aurip. c. 3: 8, 18. c. 10: 4, 6, 7.

Bezoar

Bezoar minerale c. 4. §. 2.
Bolus armenus c.4:11. c.6:5. c.8:2. c.9:3,4,5. c.21:1.
Vulgaris cap. 6. §. 8.
Borax *ſeu* Chryſocolla, **goud lijm.**
Bor. c.3:8,18. c.10:6. c.16:1.
Calx, **kalk.**
Viva c. 10: 4, 5, 7.
Ceruſſa, **loot-wit.**
Cer. cap. 6. §. 9.
Chalcitis cap. 3: 7, 17.
Chryſocolla *vide* borax.
Crocus metallorum cap. 12 §. 4.
Cryſtallus, **kryſtal.** cap. 9. §. 6.
Cadmia, cap. 9. §. 2, 3.
Diphryges cap. 3. §. 7, 17.
Ferrum, **yſer.**
Ferr. cap. 6. §. 5.
Flos æris, **de blom van cooper.**
Flos. c. 3: 7, 17. c. 10: 4, 5.
Flos ſulphuris, **de blom van ſwavel.** *Flos* cap. 4. §. 8.
Gypſum, cap. 6. §. 9.

Lapis

Lapis hyacinthus, **hiacint-ſteen.**
c. 3. §. 9, 10. c. 4: 11.
Sappirus c. 3. §. 9. c. 4: 11.
Smaragdus c. 3. §. 9.
Calaminaris c. 9. §. 3.
Armenus c. 11. §. 31.
Hæmathites c. 6. §. 5.
Judaicus c. 17. §. 2.
Lazuli c. 4. §. 11. c. 11. §. 32.
Lithargirium, **ſchuym / of git.**
c. 6: 9. c. 9: 2, 3.
Mercurius vivus, **quik ſilver.**
Præcipit. c. 10. §. 5.
Sublim. c. 10. §. 4, 5.
Vitæ c. 12. §. 4.
Miſy c. 3: 8, 18. c. 10: 5.
Nitrum, **ſalpeter.**
c. 3. §. 7, 17. c. 6: 10.
Oſteacolla, **been-lijm.**
c. 9. §. 4.
Plumbum, **loot.**
Plumb. c. 9: 3.
Uſtum c. 6: 9. c. 10: 5.
Pompholix, **niet-wit.**
c. 6: 9. c. 9: 2.

Sal commune, c. 3. §. 7, 17. c. 4: 10.
Saccharum Saturni, c. 10: 9.
Sory, c. 3: 8, 18. c. 10: 5.
Spiritus ſalis, c. 13: 4.
Squamma æris. c. 3. 7, 17.
Sulphur, ſwabel.
c. 3, 7: 17. c. 10: 5. c. 14. 2. c. 15. 1. c. 16: 2.
Terra lemnia, aard van lemnos. c. 20. §. 1.
Terra ſigillata, geſegelde aarde. c. 4. §. 11. c. 6: 5, 9. c. 8: 2. c. 14: 2. c. 21: 1.
Tutia, oogtwit. c. 8. §. 2. c. 9: 2.
Vitriolum, koper-root.
Vitr. c. 3. § 8. c. 10: 4. c. 12: 4.
Oleum c. 10: 5.
Sal c. 12: 4.

Marina.

Ambra gryſea, amber-grijs. c. 4. §. 2. c. 10: 12.

Co-

Corallia, **coraalen.**
c.4.§.11. c.6:5. c.9:3.
Margaritæ, **peerlen.**
c.4.§.11. c.6:5.
Spongia, **ſpons.**
c.17. §.2.

Finis ſecundi INDICIS.

INDEX

Medicamentorum annotatorum, de Mineralibus.

I. De MINERALIBUS, & ſunt

1. *Terra.*

Bolus Armenus, c. 8. §. 2. c. 9: 3, 4. c. 21: 2.
Terra ſigillata, c. 8: 2. c. 21: 2.

2. *Aqua.*

Aqua frigida, c. 6: 4. c. 8: 2.
tepida, c. 12: 2.

3. *Lapides.*

Calx, c. 6: 9.
Cryſtallus, c. 9: 6.
Corallia, c. 20: 1.
Lapis armenus, c. 11: 31.
calaminaris, c. 9: 3.
lazuli, c. 11: 32.

4. *Metallica.*

Ferrum, c. 6: 5.
Plumbum, c. 9: 5.

5 *Me-*

5. *Metallis finitima.*

Antimonium crudum, c.9: 3:10: 4.
crocus metallorum, c.12:4.
vitrum, c.12: 4.

6. *Recrementa metallica.*

Cadmia, c.9: 2,3.
Ceruſſa, c. 9: 2.
Lapis Bezoar min. c. 21: 2.
Lithargirium, c. 9: 2.
Pompholix, c.9: 2.
Tutia, c.9:2.

7. *Salina.*

Sal commune, c.3: 17.
Spiritus ſalis, c.13: 1.
Nitrum, c.3:17.

8. *Sulphurea.*

Arſenicum, c.10:7.
Auripigmentum, c.10:7.
Sulphuris flores, c.4:8.

II. De VEGETABILIBUS, & ſunt

1. *Alterantia primaria.*

Abietis lachryma, c. 9: 2.
Acetoſa, c.4:3,13. c.6:8.c.20:2.
Acetoſella, c.4: 13.
Acacia, c.6:15. c.9: 5.
Althææ radix, c. 13: 2.
Amygdalæ amaræ. c.4:6. c.19: 2.
dulces, c. 3: 15. c.9: 7.
oleum, c. 11: 2.
Amylum, c. 6: 9.
Angelica, c. 21: 2.
Anæthum, c. 7: 1.
Ariſtolochia, c. 9: 2.
Aſparagus, c.9:7. c.11: 2.
Apii radix, c.13: 2.
Atriplex, c. 11: 2.
Bugloſſæ rad. c. 3: 15.
folia, c. 13: 2.
Borago, c.4: 11. c.5: 5.
Beta, c. 11: 2.
Braſſica rubra, c. 11:2.

Bli-

Blitum, c. 11: 2.
Coriandri ſemen, c. 3: 5.
Cucurbitæ ſemen, c.4:3,13.c.13:2.
Cepæ, c. 4: 5.
ſpiritus, c. 4: 5.
Ceraſa c.4: 11.
Cichoreum, c.4:13, 17. c.6:7.
Cucumeris ſemen, c.4:13. c.13: 2.
Citrulli, c.4: 13.
Ceterach, c.5: 5.
Chamæmelini oleum, c.6: 3. c. 7: 1.
Citri ſuccns, c. 13: 2.
ſyrupus, c. 20: 2.
Cidonia mala, c. 6: 8.
Carduus benedictus, c.21: 2.
Conſolida major, c. 4:4.
minor, c.9: 4.
Caſtanea, c.9: 7.
Cataputiæ radix, c. 12:3.
Clyclaminis radix, c. 12: 3.
Ciceres, c. 13: 2.
Centarium minus, c.15:2.
Dens leonis, c. 20: 2.
Dictamnus, c. 21: 2.
Endivia, c.4:13.

Equiſitum, c. 6: 5.
Eryngium, c. 6: 7.
Ficus, c. 13: 2. c. 19: 2.
Fraga, c. 4: 13.
Fœnugræci farina, c. 9: 2.
ſemen, c. 6: 3, 9.
Fœniculi radix; c. 6: 7.
Farina volatilis, c. 9: 5.
Glycyrrizæ radix, c. 3: 4, 15. c. 13: 2. c. 19: 2.
Granatorum balauſtia, c. 6: 5.
cort. c. 6: 5.
ſuccus, c. 6: 8.
ſyrupus, c. 20: 2.
Gallæ, c. 6: 5.
Graminis radix, c. 6: 7.
Gentianæ radix, c. 21: 2.
Hordeum, c. 4: 15. c. 6: 10. c. 13: 2.
Hyoſcyamus, c. 7: 2.
Hypericum, c. 9: 2.
Hydræleum, c. 11: 2.
Lactucæ, c. 4: 5, 15, 19. c. 7: 2.
Sem. c. 4: 15.
Lini ſemen, c. 6: 3.
Limonum ſuccus, c. 13: 2.

Malvæ radix, c.3:15.
flores. c.3:15.
ſem. c.13:2.
Melones, c.4:13. c.23:2.
ſemen, c.13:2.
Melelotus, c.7:1.
Mandragora, c.7:2.
Mala dulcia, c.11:2.
Nardi ſpica, c.3:5.
Nymphæ flores, c.4:3. c.7:1.
Naſturtium, c.4:16. c.19:2.
Nuces cupreſſæ, c.9:5.
Portulaca, c.4:313,19. c.20:1.
Papaveris ſemen, c.4:3,19. c.6:8.
c.7:2.
Peponis caro, c.13:2.
ſemen, c.13:2.
Perſicæ flores, c.4:13. c.11:10.
Plantago, c.4:13. c.6:5. c.9:3,4.
Pentaphyllum, c.9:3.
Perforata, c.9:3.
Primulæ veris, c.9:5.
Pruna dulcia, c.11:2.
Rapæ c:3:15.
Ruta, c.3:18.

Roſæ, c.4: 3, 11. 13.
Succus, c. 11: 8.
Raphanus, c: 3: 5.
Rad. quinque aperientes, c. 6: 7.
Satyri radix, c. 3: 15.
Sinapi, c: 3: 18. c. 4: 5.
Silicis folia, c. 4: 3.
Santalinum citrinum, c. 4: 13.
Semina quatuor frig. maj. c.4: 15, 19
Sambucus, c. 7: 1.
Solanum, c. 7: 2.
Symphytum, c. 9: 3.
Santonici ſemen, c. 20: 2.
Tormentilla, c. 9: 3. c. 21. 2.
Violæ, c. 4: 3, 11. 13.
Succus, c. 11: 9.
Vitis folia, c. 4: 3.
Valeriana, c. 21: 2.
Veronica, c. 21. 2.
Urtica, c. 8: 1.
Zedoaria, c. 21: 2.

2. *De Alterantibus Secundariis.*

Camphora, c. 4: 14. c. 7: 2.

Gum-

Gummi, c. 8: 1.
Arabicum, c. 8: 2.
Tragacant. c.8:2. c.9:2.5.
Maſtich, c. 6: 5.
Mirrha, c. 8: 2. c. 9: 2.
Oleum dulce, c. 6: 9.
Vetuſtius, c. 6: 6.
Panis medulla, c. 7: 1.
Saccharum, c. 3: 15. c. 10: 9.
Pix liquida, c. 9. 1.
Thus, c. 6: 5. c. 8: 2. c. 9: 3, 4.
Therebinthina, c. 11: 13. c. 13, 2.
Tartari medicamenta, c. 13: 1.
Vinum album, c. 13: 2.
acetum, c. 4: 19.
Spiritus, c. 2.

3. *De Purgantibus primariis.*

Agaricum, c. 11: 19.
Aſarus, c. 6: 7. c. 11: 17.
Carthami ſemen, c. 11: 22.
Caſſia fiſtula, c. 11: 2, 6.
Colocynthis poma, c. 11:23. c. 16:2
Ebulus & ſambucus, c. 11: 39.

Epi-

Epithymum, c. 11: 29.
Eſula, c. 11: 37.
Elaterium, c. 11: 36.
Gratiola, c. 11: 35.
Hermodactylus, c. 11: 24.
Jalappa, c. 11: 42.
Mechoacanna, c. 11: 20.
Mezereum, c. 11: 38.
Myrobolani citrinæ, c. 11: 11.
chebuliæ, c. 11: 18.
indæ, c. 11: 28.
Polypodium, c. 11: 28.
Pſylli ſemen, c. 4: 9. c. 11: 15.
Rhabarberum, c. 11: 12.
Toſtum, c. 6: 5.
Sennæ folia, c. 11: 30.
Soldanella, c. 11: 40.
Sagapinum, c. 11: 27.
Turbith, c. 11: 21.
Tamarindi, c. 11: 2, 7.
Ireos radix, c. 11: 34.

4. *De Purgantibus ſecundariis.*

Aloë, c. 9: 2, 5. c. 11. 14.

Elate-

Elaterium, c. 11: 36.
Euphorbium, c. 11: 25. c. 18: 2.
Gummi gutta, c. 11: 41.
Manna, c. 2: 4. c. 11: 25.
Opopanax, c. 11: 26.
Scammonium, c. 11: 16.
Lapis armenus, c. 11: 31.
lazuli, c. 11: 32.

3. *De Animalibus, & ſunt*

Adeps, c. 6: 3.
Butyrum recens, c. 6: 3. c. 7: 1.
vetus, cap. 6: 6.
Caſeus recens, c. 6: 9.
Cantharides, c. 8: 1. c. 10: 2.
Pelliculæ gallinæ ventriculi, c. 4: 8.
Pulmo vulpis, c. 4: 8.
Oſtrea, c. 9: 7.
Serum lactis, c. 11: 2.
Stercora, c. 8: 1.
Vitelli ovi, c. 8: 2.

4. *De*

4. *De Compoſitis, & ſunt*

Diaſcordium, c. 4: 10.
Hydromel, c. 12: 2.
Mel, c. 9: 2.
Orviotanum, c. 4: 10.
Sanguis draconis, c. 6: 5.
Theriaca, c. 4: 10.

FINIS

Operis & Indicum.